Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi ylioppilastutkinnosta ja lukiolain 1 ja 6 §:n muuttamisesta

ESITYKSEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ

Esityksessä ehdotetaan säädettäväksi laki ylioppilastutkinnosta. Laki ja sen nojalla annettava valtioneuvoston asetus korvaisivat voimassa olevan ylioppilastutkinnon järjestämisestä annetun lain ja ylioppilastutkinnosta annetun valtioneuvoston asetuksen. Esitys on osa pääministeri Juha Sipilän hallituksen toimintasuunnitelman mukaista lukiokoulutuksen uudistamista.

Esityksen tavoitteena on tukea lukiokoulutuksen uudistukselle ja uudelle lukiolaille asetettujen tavoitteiden toteutumista. Ylioppilastutkinnon asemaan lukiokoulutuksen opetussuunnitelman mukaisten tietojen ja taitojen saavuttamista mittaavana ja yleisen jatko-opintokelpoisuuden tuottavana päättötutkintona ei ehdoteta muutoksia. Ylioppilastutkintolautakunnan asemaa tutkintoa toimeenpanevana viranomaisena, oikeutta suorittaa ylioppilastutkinto tai tutkintoaineita ei myöskään muutettaisi.

Ylioppilastutkinnon rakennetta ehdotetaan muutettavan. Ylioppilastutkintoa suorittavan kokelaan olisi suoritettava viisi koetta, joihin sisältyy äidinkielessä ja kirjallisuudessa järjestettävä koe sekä kokelaan valinnan mukaan vähintään kolme koetta ryhmästä, johon kuuluvat matematiikassa, toisessa kotimaisessa kielessä, vieraassa kielessä ja reaaliaineessa järjestettävä koe. Samalla ylioppilastutkinnon kokeisiin ilmoittautumiseen liittyviä menettelyitä joustavoitettaisiin. Kokelaan ei enää tarvitsisi ilmoittautumisen yhteydessä sitovasti valita kokeita pakollisiksi tai ylimääräisiksi. Myöskään kokelaan ilmoittautumista eritasoisiin kokeisiin samassa tutkintoaineessa ei rajoitettaisi. Tutkinnon rakenne ja valinnaisuusaste säilyisivät muuten nykyisellään.

Nykyisestä poiketen hylätyn ylioppilastutkinnon yhteydessä suoritetut hyväksytyt kokeet voisi sisällyttää aloitettavaan uuteen tutkintoon kolmen vuoden ajan aiemmin suoritetun kokeen hyväksymisestä. Lisäksi erillisinä kokeina suoritetut hyväksytyt kokeet voitaisiin sisällyttää ylioppilastutkintoon kolmen vuoden ajan erillisen kokeen hyväksymisestä.

Tutkinto tulisi nykyistä vastaavasti suorittaa pääsääntöisesti enintään kolmena peräkkäisenä tutkintokertana. Tutkinnon suorittamisajan pidentymisen edellytyksiä kuitenkin muutettaisiin. Kokelas, joka on osallistunut vähintään yhteen tutkintokertaan ja sairastumisen, ulkomailla tapahtuvan päätoimisen opiskelun tai muun niihin rinnastettavan painavan syyn vuoksi on estynyt osallistumasta tutkintokerran kokeisiin, voisi jatkaa tutkinnon suorittamista enimmäisajan päättymistä välittömästi seuraavana tutkintokertana. Jos kokelas on edellä tarkoitetun syyn vuoksi estynyt osallistumasta kahden peräkkäisen tutkintokerran kokeisiin, hän voisi jatkaa tutkinnon suorittamista enimmäisajan päättymistä välittömästi seuraavina kahtena tutkintokertana.

Ylioppilastutkinnon voisi jatkossa suorittaa myös englanniksi. Englanninkielisen ylioppilastutkinnon voisi suorittaa opiskelija, joka suorittaa tai on suorittanut lukiokoulutuksen oppimäärän tai tutkintoon osallistumisen perusteena olevan ammatillisen tutkinnon pääosin englannin kielellä, sekä erityisestä syystä myös muu henkilö, jolla voidaan katsoa olevan riittävät

kielelliset edellytykset englanninkielisen tutkinnon suorittamiseen. Englanninkielinen ylioppilastutkinto vastaisi rakenteeltaan suomeksi tai ruotsiksi suoritettavaa tutkintoa.

Lisäksi lukiolaissa ehdotetaan korjattavan viittaukset kumottavaan ylioppilastutkinnon järjestämisestä annettuun lakiin.

Ehdotetut lait ovat tarkoitetut tulemaan voimaan 1 päivänä elokuuta 2019. Ehdotettuja ylioppilastutkinnon suorittamista koskevia muutoksia sovellettaisiin kokelaisiin, jotka aloittavat ylioppilastutkinnon suorittamisen kevään 2022 tutkintokerralla tai sen jälkeen.

———————

SISÄLLYS

ESITYKSEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ....1
SISÄLLYS....3
YLEISPERUSTELUT....5
1 JOHDANTO....5
2 NYKYTILA....6
2.1 Lainsäädäntö ja käytäntö....6
2.1.1 Ylioppilastutkinto ja Ylioppilastutkintolautakunta....6
2.1.2 Ylioppilastutkinnon kokeet....7
2.1.3 Ylioppilastutkinnon kokeisiin ilmoittautuminen ja osallistuminen....8
2.1.4 Ylioppilastutkinnon suorittaminen....10
2.1.5 Ylioppilastutkintoon käytettävä aika....12
2.1.6 Kokeiden arvostelu ja todistukset....13
2.1.7 Muutoksenhaku....13
2.1.8 Ylioppilastutkinnon nykytilaa kuvaavia tilastoja....14
2.2 Kansainvälinen kehitys sekä ulkomaiden ja EU:n lainsäädäntö....16
Ruotsi....16
Tanska....17
Norja....18
Viro....19
Englanti....19
International Baccalaureate -tutkinto....20
2.3 Nykytilan arviointi....20
3 ESITYKSEN TAVOITTEET JA KESKEISET EHDOTUKSET....26
3.1 Tavoitteet....26
3.2 Toteuttamisvaihtoehdot....27
3.3 Keskeiset ehdotukset....28
4 ESITYKSEN VAIKUTUKSET....29
4.1 Taloudelliset vaikutukset....29
4.2 Vaikutukset viranomaisten toimintaan....31
4.3 Yhteiskunnalliset vaikutukset....32
5 ASIAN VALMISTELU....35
5.1 Valmisteluvaiheet ja -aineisto....35
5.2 Lausunnot ja niiden huomioon ottaminen....37
6 RIIPPUVUUS MUISTA ESITYKSISTÄ....38
YKSITYISKOHTAISET PERUSTELUT....40
1 LAKIEHDOTUSTEN PERUSTELUT....40
1.1 Laki ylioppilastutkinnosta....40
1.2 Laki lukiolain 1 ja 6 §:n muuttamisesta....59
2 TARKEMMAT SÄÄNNÖKSET JA MÄÄRÄYKSET....59
3 VOIMAANTULO....62
4 SUHDE PERUSTUSLAKIIN JA SÄÄTÄMISJÄRJESTYS....62

LAKIEHDOTUKSET 68
1. Laki ylioppilastutkinnosta 68
2. Laki lukiolain 1 ja 6 §:n muuttamisesta 78
LIITTEET 79
RINNAKKAISTEKSTIT 79
2. Laki lukiolain 1 ja 6 §:n muuttamisesta 79
ASETUSLUONNOS 80
Valtioneuvoston asetus ylioppilastutkinnosta 80

YLEISPERUSTELUT

1 Johdanto

Pääministeri Juha Sipilän hallitus päätti puolivälitarkastelunsa yhteydessä 25 päivänä huhtikuuta 2017 käynnistää lukiokoulutuksen uudistuksen. Uudistuksen tavoitteena on hallituksen päivitetyn toimintasuunnitelman mukaan lisätä lukiokoulutuksen vetovoimaa yleissivistävänä, korkeakouluihin jatko-opintokelpoisuuden antavana koulutusmuotona, vahvistaa koulutuksen laatua ja oppimistuloksia sekä sujuvoittaa siirtymistä toisen asteen opinnoista korkea-asteelle. Yksilöllisemmät ja joustavammat opintopolut, niiden vaatima ohjaus ja tuki, oppiainerajat ylittävät opinnot ja korkeakouluyhteistyö ovat keskeisiä keinoja tavoitteen saavuttamiseksi. Työssä otetaan huomioon ylioppilastutkinnon uudistuksesta tehty työryhmäesitys. Hallituksen toimintasuunnitelman mukaan hallituksen esitys lukiolain uudistamiseksi tuli valmistella annettavaksi eduskunnalle keväällä 2018.

Hallitus antoi eduskunnalle 12 päivänä huhtikuuta 2018 esityksen uudeksi lukiolaiksi sekä laeiksi ylioppilastutkinnon järjestämisestä annetun lain ja opetus- ja kulttuuritoimen rahoituksesta annetun lain muuttamisesta (HE 41/2018 vp). Eduskunta hyväksyi ehdotetut lait 21 päivänä kesäkuuta 2018 sivistysvaliokunnan mietinnön 2/2018 vp mukaisina. Lait tulevat voimaan 1 päivänä elokuuta 2019. Ylioppilastutkinnon järjestämisestä annetun lain muuttamisesta annetulla lailla (715/2018) luovutaan ylioppilastutkinnon kokeiden uusimiskertoja koskevista rajoituksista. Lukiokoulutuksen järjestäjät velvoitetaan järjestämään ylioppilastutkinnon kokeet omille entisille opiskelijoilleen, jotka uusivat kokeita, täydentävät tutkintoaan tai suorittavat ylioppilastutkinnon erillisiä kokeita, sekä toimintaedellytysten salliessa myös muille henkilöille. Voimassa olevaan lukiolakiin (629/1998) sisältyvät ylioppilastutkintoa ja Ylioppilastutkintolautakuntaa koskevat säännökset siirtyvät samalla ylioppilastutkinnon järjestämisestä annettuun lakiin (672/2005). Hallituksen esityksessä 41/2018 vp on todettu, että laajempi ylioppilastutkintoa koskevan lainsäädännön uudistamista koskeva hallituksen esitys on tarkoitus valmistella erikseen annettavaksi eduskunnalle syksyllä 2018.

Edellä kuvattujen lakimuutosten ohella merkittävin viimeaikainen ylioppilastutkintoa koskeva kehityskulku on ollut tutkinnon digitalisointi. Ensimmäiset digitaaliset kokeet järjestettiin syksyllä 2016 ja digitalisointi on edennyt asteittain Ylioppilastutkintolautakunnan päätösten mukaisesti. Ylioppilastutkinto suoritetaan kokonaan digitaalisessa muodossa keväällä 2019. Lisäksi Ylioppilastutkintolautakunnan kanslia toimii vuoden 2018 alusta lukien Opetushallituksen erillisyksikkönä.

Kun lukiokoulutusta koskeva lainsäädäntö muutoin on uudistettu, on perusteltua uudistaa myös ylioppilastutkintoa koskeva lainsäädäntö kokonaisuudessaan vastaamaan uudistuvan lukiokoulutuksen ja tulevaisuuden vaatimuksia. Opetus- ja kulttuuriministeriön asettama Gaudeamus igitur -työryhmä, jonka tehtävänä oli selvittää ylioppilastutkinnon keskeisiä kehittämistarpeita sekä tehdä ehdotukset kehittämistoimenpiteiksi, luovutti ehdotuksensa opetus- ja kulttuuriministeriölle 18 päivänä huhtikuuta 2017 (Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisu 2017:16). Lisäksi opetus- ja kulttuuriministeriö asetti joulukuussa 2017 selvityshenkilöt selvittämään, miten englanninkielisen ylioppilastutkinnon järjestäminen toteutetaan ja millaisia kustannuksia siitä aiheutuu. Selvitys luovutettiin opetus- ja kulttuuriministeriölle 9 päivänä maaliskuuta 2018 (Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisu 2018:15). Työryhmän ehdotukset sekä selvityksen tulokset on otettu huomioon tämän hallituksen esityksen valmistelussa.

Pääministeri Juha Sipilän hallitus päätti puolivälitarkastelunsa yhteydessä myös Talent Boost -ohjelman käynnistämisestä. Hallituksen päivitetyn toimintasuunnitelman kirjauksen mukaan laaditaan valtioneuvoston yhteinen ohjelma, jonka avulla houkutellaan kansainvälisiä osaajia Suomeen sekä hyödynnetään heidän verkostojaan investointien ja yritysten kasvun edistämisessä. Toimenpiteisiin kuuluvat muun muassa kohdennettu maakuvamarkkinointi, tarvittavien palveluiden turvaaminen sekä elinkeinoelämän ekosysteemien, innovaatioalustojen sekä työmarkkinoiden kehittämiseen kansainvälisille osaajille avoimiksi ja yrittäjyyteen kannustaviksi. Englanninkielisen ylioppilastutkinnon suorittamisen mahdollistaminen tukisi osaltaan myös hallituksen Talent Boost -ohjelman tavoitteiden toteutumista.

2 Nykytila

2.1 Lainsäädäntö ja käytäntö

2.1.1 Ylioppilastutkinto ja Ylioppilastutkintolautakunta

Lukiokoulutuksen päätteeksi pannaan toimeen ylioppilastutkinto. Ylioppilastutkinnolla on kaksi päätehtävää. Tutkinnon avulla mitataan lukiokoulutuksen oppimäärän tuottamia tietoja, taitoja ja kypsyyttä. Tutkinnon suorittaminen tuottaa lisäksi yleisen jatko-opintokelpoisuuden.

Voimassa olevat ylioppilastutkintoa koskevat säännökset sisältyvät 21 päivänä elokuuta 1998 annetun lukiolain 18, 18 a ja 18 b §:ään, ylioppilastutkinnon järjestämisestä annettuun lakiin sekä ylioppilastutkinnosta annettuun valtioneuvoston asetukseen (915/2005). Kuten edellä on todettu, voimassa olevaan lukiolakiin sisältyvät ylioppilastutkintoa ja Ylioppilastutkintolautakuntaa koskevat säännökset on siirretty ylioppilastutkinnon järjestämisestä annettuun lakiin lailla 715/2018, joka tulee voimaan 1 päivänä elokuuta 2019. Lainsäädännön sisältöä kuvataan seuraavassa sen sisältöisenä, kuin se on lailla 715/2018 muutettuna voimassa 1 päivästä elokuuta 2019 lukien. Mainitulla lailla on muutettu ylioppilastutkinnon järjestämisestä annetun lain 1—4, 6, 8 ja 12 §:ää ja lisätty lakiin uusi 1 a, 1 b, 4 a, 6 a ja 12 a §.

Ylioppilastutkinnon järjestämisestä annetun lain 1 §:n 1 momentin mukaan lukiolaissa (714/2018) tarkoitetun lukiokoulutuksen päätteeksi suoritetaan ylioppilastutkinto. Tutkinnon suorittanut opiskelija on omaksunut lukiokoulutuksen opetussuunnitelman mukaiset tiedot ja taidot sekä saavuttanut lukiokoulutuksen tavoitteiden mukaisen riittävän kypsyyden. Laissa kutsutaan tutkintoon ja siihen kuuluviin kokeisiin osallistuvia kokelaiksi.

Pykälän 2 momentin mukaan ylioppilastutkinto suoritetaan suomeksi tai ruotsiksi oppilaitoksen opetuskielen mukaisesti. Ylioppilastutkinnon suorittaminen tuottaa pykälän 3 momentin mukaan yleisen jatko-opintokelpoisuuden korkeakouluihin siten kuin korkeakouluja koskevassa lainsäädännössä säädetään. Tutkinnon tuottamasta kelpoisuudesta säädetään yliopistolain (558/2009) 37 §:ssä ja ammattikorkeakoululain (932/2014) 25 §:ssä.

Ylioppilastutkinnosta Ahvenanmaan maakunnassa annetun tasavallan presidentin asetuksen (433/2006) mukaan Ahvenanmaan maakunnassa suoritettu ylioppilastutkinto antaa saman pätevyyden kuin valtakunnassa suoritettu tutkinto. Lisäksi ylioppilastutkinnon järjestämisestä annetun lain 17 §:n mukaan lukiolaissa tarkoitetun koulutuksen päätteeksi suoritettu International Baccalaureate-, Reifeprüfung- tai Deutsche Internationale Abitur -tutkinto sekä Eurooppa-koulujen eurooppalainen ylioppilastutkinto tuottavat samat oikeudet kuin ylioppilastutkinnon suorittaminen.

Opetus- ja kulttuuriministeriö asettaa ylioppilastutkinnon järjestämisestä annetun lain 1 a §:n mukaan kolmeksi vuodeksi kerrallaan Ylioppilastutkintolautakunnan, joka vastaa ylioppilastutkinnon johtamisesta, järjestämisestä ja toimeenpanosta.

Ylioppilastutkinnosta annetun valtioneuvoston asetuksen 10 §:n mukaan Ylioppilastutkintolautakunta kehittää ylioppilastutkintoa yhteistyössä Opetushallituksen kanssa. Asetuksen 10 a §:n mukaan, jota sovelletaan 1 päivästä toukokuuta 2019 lukien, Ylioppilastutkintolautakunta laatii neljäksi vuodeksi kerrallaan esityksen ylioppilastutkinnon kehittämis- ja toimeenpanosuunnitelmaksi, jonka opetus- ja kulttuuriministeriö hyväksyy. Ylioppilastutkintolautakunnalla on asetuksen 13 §:n 1 momentin mukaan kanslia, joka hoitaa ja kehittää tutkinnon toimeenpanoa ja lautakunnan hallintoa. Opetushallituksesta annetun lain (564/2016) 6 a §:n mukaan Ylioppilastutkintolautakunnan kanslia toimii Opetushallituksen erillisyksikkönä.

2.1.2 Ylioppilastutkinnon kokeet

Ylioppilastutkinnon järjestämisestä annetun lain 1 b §:n 1 momentin mukaan ylioppilastutkintoon sisältyy äidinkielessä ja kirjallisuudessa, toisessa kotimaisessa kielessä, vieraissa kielissä, matematiikassa sekä luonnontieteellisissä ja humanistis-yhteiskunnallisissa oppiaineissa (*reaaliaineet*) järjestettäviä kokeita.

Pykälän 2 momentin mukaan tutkintoon osallistuvan on suoritettava äidinkielessä ja kirjallisuudessa järjestettävä koe sekä valintansa mukaan kolme koetta ryhmästä, johon kuuluvat toisessa kotimaisessa kielessä, yhdessä vieraassa kielessä, matematiikassa ja reaaliaineissa järjestettävä koe (*pakolliset kokeet*). Pakollisten kokeiden lisäksi kokelas voi suorittaa yhden tai useamman ylimääräisen kokeen.

Pykälän 3 momentin mukaan ylioppilastutkinnon kokeet ovat kirjallisia tai sähköisiä. Niihin voi kuulua suullisia tehtäviä. Pykälän 4 momentissa säädetään, että tutkinnon kokeista ja niiden laatimisesta säädetään tarkemmin valtioneuvoston asetuksella. Ylioppilastutkintolautakunta määrää ylioppilastutkintoon kuuluvien kokeiden sisällöstä ja koejärjestelyistä.

Koetehtävien laatimisesta säädetään ylioppilastutkinnosta annetun valtioneuvoston asetuksen 1 §:ssä, jota ei ole muutettu vastaamaan 1 päivänä elokuuta 2019 voimaan tulevaa lukiokoulutusta ja ylioppilastutkintoa koskevaa lainsäädäntöä. Pykälän mukaan ylioppilastutkintoon kuuluvien kokeiden tehtävät laaditaan lukiolain (629/1998) 18 §:n 1 momentissa ja asetuksen 2 §:ssä mainituissa oppiaineissa niiden kurssien oppimäärien mukaan, joista lukiolain 10 §:n 1 momentin nojalla säädetään lukiokoulutuksen tuntijaon mukaisina pakollisina kursseina ja syventävinä opintoina tarjottavina kursseina.

Ylioppilastutkinnon kokeiden toimeenpanosta määrätään Ylioppilastutkintolautakunnan yleisissä määräyksissä ja ohjeissa, jotka on nykyisessä muodossaan annettu 23 päivänä huhtikuuta 2018. Ylioppilastutkintolautakunta antaa lisäksi koekohtaisia määräyksiä, joissa määrätään kokeiden rakenteesta, tarkemmasta koekohtaisesta toimeenpanosta ja arvosteluperusteista.

Ylioppilastutkinnon järjestämisestä annetun lain 2 §:n 1 momentin mukaan äidinkielen kokeina järjestetään suomen, ruotsin ja saamen kielen kokeet. Suomen ja ruotsin kielessä voidaan järjestää äidinkieleltään suomen- ja ruotsinkielisille tarkoitettujen kokeiden lisäksi kokeet, jotka perustuvat oppimäärään suomi tai ruotsi toisena kielenä.

Matematiikassa ja toisessa kotimaisessa kielessä järjestetään pykälän 2 momentin mukaan vaativuudeltaan kahden eri tason mukaiset kokeet. Vieraissa kielissä voidaan järjestää kahden eri tason mukaisia kokeita. Ylioppilastutkintolautakunta määrää 3 momentin mukaan missä vieraissa kielissä kokeet järjestetään ja missä kielissä järjestetään kahden eri tason mukaiset kokeet.

Ylioppilastutkinnosta annetun valtioneuvoston asetuksen 2 §:n mukaan reaaliaineissa järjestetään kokeet Ylioppilastutkintolautakunnan määräämällä tavalla uskonnossa, elämänkatsomustiedossa, psykologiassa, filosofiassa, historiassa, yhteiskuntaopissa, fysiikassa, kemiassa, biologiassa, maantieteessä ja terveystiedossa. Reaaliaineiden kokeissa tulee olla oppiainerajat ylittäviä tehtäviä.

Ylioppilastutkintolautakunnan toisen kotimaisen kielen ja vieraiden kielten digitaalisia kokeita koskevan 29 päivänä syyskuuta 2017 annetun määräyksen mukaan vieraissa kielissä järjestetään kokeita englannin, espanjan, italian, ranskan, saksan, venäjän, inarinsaamen, koltansaamen, pohjoissaamen, latinan ja portugalin kielissä.

Ylioppilastutkintoon kuuluvat kokeet järjestetään ylioppilastutkinnon järjestämisestä annetun lain 3 §:n 1 momentin mukaan lukiokoulutusta antavissa oppilaitoksissa samanaikaisesti kaksi kertaa vuodessa. Lukiokoulutuksen järjestäjä on pykälän 2 momentin mukaan velvollinen järjestämään ylioppilastutkintoon kuuluvat kokeet myös koulutuksen järjestäjän lukiossa aiemmin ylioppilastutkinnon suorittaneelle henkilölle, joka uusii tutkintoon sisältyvän kokeen tai täydentää tutkintoaan sekä henkilölle, joka on aiemmin opiskellut koulutuksen järjestäjän lukiossa ja suorittaa erillisen kokeen. Ylioppilastutkintoon kuuluvat kokeet tulee toimintaedellytysten salliessa järjestää myös muille henkilöille. Mikäli koulutuksen järjestäjä, jonka lukiossa henkilö on suorittanut ylioppilastutkinnon, ei enää järjestä lukiokoulutusta, on henkilöllä oikeus suorittaa koe asuinpaikkaansa lähinnä olevassa lukiossa. Pykälän 2 momentti, joka tulee voimaan 1 päivänä elokuuta 2019, sisältää nykyiseen lainsäädäntöön nähden uuden velvoitteen koulutuksen järjestäjille. Tutkinnon ja kokeiden järjestämisestä oppilaitoksessa vastaa pykälän 3 momentin mukaan lukiolain 57 §:n 1 momentissa tarkoitettu toiminnasta vastaava rehtori.

2.1.3 Ylioppilastutkinnon kokeisiin ilmoittautuminen ja osallistuminen

Ylioppilastutkinnon järjestämisestä annetun lain 5 §:n 1 momentin mukaan kokelaan tulee ilmoittautua kirjallisesti kutakin tutkintokertaa ja koetta varten lukion rehtorille viimeistään Ylioppilastutkintolautakunnan määräämänä päivänä. Ilmoittautuessaan kokelaan on ilmoitettava kokeen vaativuustaso ja se, suorittaako hän kokeen pakollisena vai ylimääräisenä. Kokeen valinta pakolliseksi tai ylimääräiseksi on sitova koko tutkinnon osalta. Kokeen vaativuustason valinta on sitova koko tutkinnon osalta, jollei taso ole vaihdettavissa lain 6 §:n 2 momentissa tarkoitetusta syystä.

Rehtorin hyväksymä ilmoittautuminen voidaan pykälän 2 momentin mukaan peruuttaa kirjallisesti viimeistään 1 momentissa tarkoitetun määräajan päättymispäivänä. Ylioppilastutkintolautakunta voi erityisen painavasta syystä hyväksyä määräajan päätyttyä tapahtuneen ilmoittautumisen.

Ylioppilastutkintolautakunta voi pykälän 3 momentin mukaan hakemuksesta erityisen painavan syyn vuoksi mitätöidä tutkintoon kuuluvaan kokeeseen tai erilliseen kokeeseen tehdyn si-

tovan ilmoittautumisen. Koetta, johon ilmoittautuminen on mitätöity, ei lasketa kyseisen aineen kokeen suorituskerraksi. Jos ilmoittautuminen mitätöidään eikä kokelas ole osittainkaan osallistunut kokeeseen, kokeesta ei peritä maksua tai peritty maksu palautetaan lautakunnan määräämässä ajassa tehdystä hakemuksesta. Ylioppilastutkintolautakunta voi hakemuksesta erityisen painavasta syystä myös hyväksyä muutoksen ilmoittautumiseen sisältyviin tietoihin, jos ilmoittautumisessa on todistettavasti tapahtunut virhe.

Ylioppilastutkintolautakunnan yleisissä määräyksissä ja ohjeissa määrätään ilmoittautumisen määräajoista ja ilmoittautumiseen liittyvistä menettelyistä. Painaviksi syiksi ilmoittautumisen mitätöimiselle lautakunta on katsonut esimerkiksi sairauden, ulkomailla tapahtuvan opiskelun tai työskentelyn sekä varusmiespalveluksesta aiheutuvan erityisen esteen.

Ylioppilastutkinnon kokeeseen osallistuminen edellyttää ylioppilastutkinnon järjestämisestä annetun lain 4 §:n 1 momentin mukaan, että lukiokoulutuksen oppimäärää suorittava on ennen kokeeseen osallistumistaan opiskellut uuden lukiolain 11 §:ssä tarkoitetussa valtioneuvoston asetuksessa säädetyt pakolliset opinnot oppiaineessa, jonka kokeeseen hän osallistuu. Reaaliaineen kokeeseen aineessa, jossa ei ole pakollisia opintoja, lukiokoulutuksen oppimäärää suorittava voi osallistua opiskeltuaan neljä opintopistettä oppiaineen opintoja. Jos vieraan kielen koe perustuu oppimäärään, jossa ei ole pakollisia opintoja, lukiokoulutuksen oppimäärää suorittava voi osallistua kokeeseen opiskeltuaan kuusi opintopistettä oppiaineen opintoja. Momenttia on muutettu lailla 715/2018, joka tulee voimaan 1 päivänä elokuuta 2019. Muutos johtui siitä, että uuden lukiolain myötä lukiokoulutuksessa luovutaan kurssimuotoisesta rakenteesta ja siirrytään opintopistemitoitukseen.

Rehtorin tehtävänä on pykälän 2 momentin mukaan varmistaa, että kokelas täyttää kokeisiin osallistumiselle säädetyt edellytykset. Pykälän 3 momentin mukaan rehtorin päätöksellä kokeeseen voi erityisestä syystä osallistua myös lukiokoulutuksen oppimäärää suorittava, joka ei ole opiskellut 1 momentissa tarkoitettuja opintoja, mutta jolla muutoin voidaan katsoa olevan riittävät edellytykset kokeesta suoriutumiseen.

Lain 4 a §:n 1 momentin mukaan muu henkilö kuin lukiokoulutuksen oppimäärää suorittava opiskelija saa osallistua ylioppilastutkintoon ja siihen kuuluviin kokeisiin, jos hän on suorittanut:

1) lukiokoulutuksen oppimäärän tai vastaavan ulkomaisen koulutuksen;

2) ammatillisesta koulutuksesta annetussa laissa (531/2017) tarkoitetun ammatillisen perustutkinnon tai sitä vastaavan aiemman tutkinnon;

3) muun kuin 2 kohdassa tarkoitetun vähintään kaksivuotisen perusopetuksen tai sitä vastaavalle aikaisemmalle oppimäärälle perustuvan tutkinnon tai opinnot sekä Ylioppilastutkintolautakunnan määräämät lisäopinnot.

Pykälän 2 momentin mukaan pykälän 1 momentin 2 kohdassa tarkoitettua tutkintoa suorittava opiskelija voi osallistua ylioppilastutkintoon ollessaan vielä opiskelijana asianomaisessa perustutkintokoulutuksessa. Opiskelija voi osallistua tutkintoon aikaisintaan suoritettuaan vähintään 90 osaamispistettä vastaavan osaamisen.

Ylioppilastutkinnosta annetun valtioneuvoston asetuksen 6 §:ssä säädetään kokeiden poikkeavasta järjestämisestä eli niin sanotuista erityisjärjestelyistä. Jos kokelaalla on vamma taikka luku- tai kirjoitushäiriö, hänen kokeensa voidaan pykälän 1 momentin mukaan järjestää poikkeavasti. Sama koskee kokelasta, joka on sairauden tai siihen rinnastettavan syyn vuoksi estynyt suorittamasta kokeita samalla tavalla kuin muut kokelaat. Pykälän 2 momentin mukaan Ylioppilastutkintolautakunta päättää 1 momentissa tarkoitettujen järjestelyjen käytöstä kokelaan tai hänen huoltajansa tekemän hakemuksen perusteella.

Ylioppilastutkintolautakunnan yleisissä määräyksissä ja ohjeissa määrätään muun muassa kokeiden kestosta ja suorittamistavasta. Ylioppilastutkintolautakunta on antanut lisäksi erityisjärjestelyiden osalta erilliset määräykset kuulovamman, lukihäiriön, sairauden ja vamman huomioon ottamisesta ylioppilastutkinnossa.

Ylioppilastutkinnosta ja siihen kuuluviin kokeisiin osallistumisesta voidaan ylioppilastutkinnon järjestämisestä annetun lain 12 a §:n mukaan periä maksuja. Ylioppilastutkintoon ja siihen kuuluviin kokeisiin osallistumisesta perittävistä maksuista säädetään opetus- ja kulttuuriministeriön asetuksella sen mukaan kuin valtion maksuperustelaissa (150/1992) säädetään julkisoikeudellisista suoritteista perittävistä maksuista.

Maksuista säädetään ylioppilastutkintolautakunnan suoritteiden maksullisuudesta annetussa opetus- ja kulttuuriministeriön asetuksessa (908/2010). Ylioppilastutkintolautakunta perii asetuksen 2 §:n nojalla 14 euron suuruisen kiinteän kokelaskohtaisen perusmaksun osallistumisesta ylioppilastutkintoon ja 28 euron suuruisen kiinteän koekohtaisen osallistumismaksun. Perusmaksu osallistumisesta ylioppilastutkintoon maksetaan jokaiselta tutkintokerralta.

2.1.4 Ylioppilastutkinnon suorittaminen

Ylioppilastutkintoon voi ylioppilastutkinnon järjestämisestä annetun lain 6 §:n 1 momentin mukaan kuulua vain yksi koe samassa oppiaineessa. Äidinkielen koe voi olla oppimäärään suomi tai ruotsi toisena kielenä perustuva koe, jos kokelaan äidinkieli ei ole suomi, ruotsi tai saame tai jos kokelas on viittomakieltä äidinkielenään tai ensikielenään käyttävä. Toisen kotimaisen kielen kokeena voi suorittaa ruotsin tai suomen kielen oppimäärään perustuvan kokeen sijasta ruotsin- tai suomenkielisille kokelaille tarkoitetun äidinkielen kokeen kyseisessä kielessä.

Vähintään yhden tutkinnon pakollisista kokeista tulee pykälän 2 momentin mukaan olla lain 2 §:n 2 momentissa tarkoitettu vaativampi koe tai toisen kotimaisen kielen kokeena suoritettu äidinkielen koe. Valtioneuvoston asetuksella säädetään mahdollisuudesta kokeen vaativuustason vaihtamiseen silloin, kun tutkinnon pakollisesta kokeesta on annettu hylätty arvosana.

Vaativuustason vaihtamisesta säädetään ylioppilastutkinnosta annetun valtioneuvoston asetuksen 4 §:n 2 momentissa. Kun kokelas on valinnut tutkinnon pakolliseksi kokeeksi ylioppilastutkinnon järjestämisestä annetun lain 2 §:n 2 momentissa tarkoitetun vaativamman tason kokeen tai toisen kotimaisen kielen kokeena suoritettavan äidinkielen kokeen ja saanut koesuorituksesta hylätyn arvosanan, hän voi kokeen uusiessaan vaihtaa sen tason. Myös kokelas, jolla on oikeus suorittaa äidinkielen kokeena oppimäärään suomi tai ruotsi toisena kielenä perustuva koe ja joka on saanut hylätyn arvosanan tavanomaisesta äidinkielen kokeesta, voi vaihtaa kokeen oppimäärään suomi tai ruotsi toisena kielenä perustuvaksi kokeeksi.

Ylioppilastutkinto tulee ylioppilastutkinnon järjestämisestä annetun lain 6 §:n 3 momentin mukaan suoritetuksi, kun kokelas on suorittanut hyväksytysti pakolliset kokeet sekä lukiokoulutuksen oppimäärän tai 4 a §:ssä tarkoitetun muun tutkinnon tai koulutuksen. Säännöstä on täsmennetty 1 päivänä elokuuta 2019 voimaan tulevalla lailla 715/2018 siten, että ylioppilastutkinnon suorittaminen edellyttää lukion oppimäärän suorittamista tai lain 4 a §:ssä tarkoitetun tutkinnon tai koulutuksen suorittamista, koska voimassa olevan säännöksen sanamuoto on aiheuttanut erityisesti joissakin korkeakouluissa tulkintaepäselvyyksiä siitä, milloin ylioppilastutkinto tulee suoritetuksi ja tutkinnon suorittaja siten kelpoiseksi hakemaan korkeakoulututkintoon johtavaan koulutukseen. Momentissa säädetään lisäksi, että tutkinto tulee suoritetuksi pakollisessa kokeessa annetun hylätyn arvosanan estämättä, jos arvosana ei Ylioppilastutkintolautakunnan määräysten mukaan estä tutkintotodistuksen antamista eikä kokelas ole kirjallisesti kieltänyt hylätyn arvosanan merkitsemistä todistukseen. Menettelyä kutsutaan kompensaatioksi. Ylioppilastutkintolautakunnan yleisten määräysten ja ohjeiden mukaisesti kokelaan kustakin hyväksytystä kokeesta saamasta arvosanasta annetaan kompensaatiopisteitä. Hylätyt suoritukset on eri oppiaineissa tason mukaan jaettu neljään luokkaan, joiden osalta on määrätty, montako kompensaatiopistettä kyseisen tasoisen hylätyn kokeen kompensoimiseen vaaditaan.

Ylioppilastutkinnon järjestämisestä annetun lain 6 a §:n mukaan hyväksytyn kokeen saa uusia rajoituksetta. Tutkinnon suorittamisen aikana kokelaalla on oikeus uusia hylätty koe kolme kertaa. Tutkinnon suorittanut henkilö saa uusia hylätyn kokeen rajoituksetta. Pykälä tulee voimaan 1 päivänä elokuuta 2019 ja koskee kaikkia ylioppilastutkinnon suorittaneita. Valtioneuvoston asetuksella säädetään tarvittaessa tarkemmin kokeen uusimiseen liittyvistä menettelyistä. Voimassa olevan ylioppilastutkinnosta annetun valtioneuvoston asetuksen 4 §:n 1 momentin mukaan hyväksytyn kokeen saa uusia kerran ja hylätyn kokeen kaksi kertaa.

Jos kokeeseen ilmoittautunut henkilö jää saapumatta koetilaisuuteen tai ei jätä koesuoritusta arvosteltavaksi, koe katsotaan ylioppilastutkinnon järjestämisestä annetun lain 10 §:n mukaan keskeytyneeksi ja hylätyksi.

Kokelas, joka syyllistyy vilpilliseen menettelyyn tai vilpin yritykseen taikka avustaa siinä tai muutoin törkeästi rikkoo järjestystä, menettää lain 11 §:n 1 momentin mukaan oikeutensa osallistua kokeisiin kyseisenä tutkintokertana. Kokeet, joihin kokelas on samalla tutkintokerralla ilmoittautunut, katsotaan hylätyiksi.

Pykälän 2 momentin mukaan ennen seuraamuksen määräämistä kokelaalle on ilmoitettava, mistä teosta häntä epäillään, häntä on kuultava todistajan läsnä ollessa ja asiasta on hankittava muu tarpeellinen selvitys. Päätös on annettava todisteellisesti tiedoksi kokelaalle, jota se koskee. Päätöksen tekee pykälän 3 momentin mukaan lukion rehtori. Rehtorilla on oikeus saada poliisiviranomaiselta virka-apua asian selvittämiseksi.

Lain 6 §:n 4 momentin mukaan kun koe katsotaan lain 10 §:n nojalla keskeytyneeksi ja hylätyksi tai 11 §:n nojalla hylätyksi, tutkintoon ei sovelleta, mitä pykälän 3 momentissa säädetään tutkinnon suorittamisesta hylätyn arvosanan estämättä. Kompensaatiota ei siis voida soveltaa näissä tapauksissa.

Lain 9 §:n mukaan ylioppilastutkinnon hyväksytysti suorittanut henkilö voi täydentää tutkintoa sellaisten oppiaineiden kokeilla, jotka eivät sisälly hänen suorittamaansa tutkintoon, ja sel-

laisten oppiaineiden kokeilla, jotka ovat eri tasoisia kuin hänen suorittamaansa tutkintoon sisältyvät samojen oppiaineiden kokeet.

Henkilö, joka ei ole suorittanut ylioppilastutkintoa, voi pykälän 2 momentin mukaan suorittaa tutkintoon kuuluvia kokeita erillisinä. Erillisistä kokeista ei muodostu ylioppilastutkintoa, eikä niitä voi sisällyttää tutkintoon.

Suomen ja ruotsin kielen taidon osoittamisesta valtionhallinnossa annetun valtioneuvoston asetuksen (481/2003) 20 §:n 1 momentin mukaan henkilön katsotaan saaneen koulusivistyksensä sillä kielellä, jolla hän on perusopetuslain (628/1998) tai lukiolain mukaisista tai vastaavista opinnoista saamassaan päättötodistuksessa saanut hyväksytyn arvosanan äidinkielenä opiskellusta suomen tai ruotsin kielestä. Pykälän 2 momentin mukaan sen, joka on suorittanut ylioppilastutkinnon eri kielellä kuin 1 momentissa tarkoitetulla koulusivistyskielellään, katsotaan kuitenkin saaneen koulusivistyksensä myös sillä kielellä, jolla hän on ylioppilastutkinnossa suorittanut hyväksytyn kokeen äidinkielessä tai saanut vähintään arvosanan magna cum laude approbatur suomi toisena kielenä tai ruotsi toisena kielenä -kokeessa.

2.1.5 Ylioppilastutkintoon käytettävä aika

Ylioppilastutkinto tulee ylioppilastutkinnon järjestämisestä annetun lain 7 §:n 1 momentin mukaan suorittaa enintään kolmena peräkkäisenä tutkintokertana. Valtioneuvoston asetuksella säädetään mahdollisuudesta suorittaa tutkinto pitemmän ajan kuluessa silloin, kun pakollinen koe hylätään tai tutkinnon suorittaminen keskeytyy.

Ylioppilastutkinnosta annetun valtioneuvoston asetuksen 5 §:n mukaan ylioppilastutkinnon suorittamiseen saa seuraavissa tilanteissa käyttää pitemmän ajan kuin ylioppilastutkinnon järjestämisestä annetun lain 7 §:n 1 momentissa säädetään:

1) kun kokelas uusii hylätyn pakollisen kokeen, hän saa käyttää säädetyt uusimiskerrat hylätyn arvosanan saamista välittömästi seuraavina kolmena tutkintokertana; ja

2) kokelas, joka on osallistunut yhteen tutkintokertaan ja ulkomailla tapahtuvan päätoimisen opiskelun tai siihen rinnastettavan syyn vuoksi menettänyt kaksi tutkintokertaa, voi jatkaa tutkinnon suorittamista seuraavana kahtena peräkkäisenä tutkintokertana säilyttäen oikeutensa hylätyn kokeen uusimiseen siten, että menetettyjä tutkintokertoja ei lueta 1 kohdassa tarkoitettuihin tutkintokertoihin.

Ylioppilastutkintolautakunnan yleisten määräysten ja ohjeiden mukaan säännöksessä tarkoitettuja ulkomailla tapahtuvaan opiskeluun rinnastettavia syitä ovat esimerkiksi vuoden pituisen varusmiespalveluksen suorittaminen tai vuoden kestänyt sairaus.

Jos kokelas ei ole suorittanut tutkintoa ylioppilastutkinnon järjestämisestä annetun lain 7 §:n 1 momentissa säädettyjen tutkintokertojen rajoissa tai 1 momentin nojalla säädetyn pitemmän ajan kuluessa, suoritetuista kokeista ei pykälän 2 momentin mukaan muodostu ylioppilastutkintoa eikä kokeita voi sisällyttää ylioppilastutkintoon. Tutkinnon suorittamisen voi tällöin aloittaa alusta. Ylioppilastutkintolautakunta voi pykälän 3 momentin mukaan hakemuksesta erityisen painavan syyn vuoksi päättää, että kokelas voi tutkinnon ollessa kesken aloittaa tutkinnon suorittamisen alusta.

2.1.6 Kokeiden arvostelu ja todistukset

Ylioppilastutkinnon järjestämisestä annetun lain 8 §:n 1 momentin mukaan koesuoritukset tarkastaa ja arvostelee valmistavasti lukiokoulutusta järjestävän oppilaitoksen asianomaisen aineen opettaja ja lopullisesti Ylioppilastutkintolautakunta. Jos oppilaitoksessa ei ole kyseisen oppiaineen opettajaa, joka voisi arvostella suorituksen, alustavaa arvostelua ei tehdä.

Pykälän 2 momentin mukaan ylioppilastutkinnon kokeista annetaan erilliset arvosanat, joista säädetään tarkemmin valtioneuvoston asetuksella. Kokeesta voidaan Ylioppilastutkintolautakunnan päätöksen mukaan antaa myös arvosanaa yksityiskohtaisempi arvostelu. Ylioppilastutkintolautakunta määrää kokeiden arvostelussa noudatettavista periaatteista.

Pykälän 3 momentin mukaan, jos kokelaan äidinkieli on muu kuin se kieli, jolla hän suorittaa tutkinnon tai erillisen kokeen, tai kokelaan äidinkieli on muu kuin se kieli, jolla hän suorittaa äidinkielen kokeen, taikka kokelaan koesuoritusta on heikentänyt jokin muu erityisen painava peruste, Ylioppilastutkintolautakunta voi ottaa tämän arvostelussa huomioon.

Ylioppilastutkinnosta annetun valtioneuvoston asetuksen 3 §:n mukaan kokeista annettavat arvosanat ja niitä vastaavat pistemäärät ovat laudatur (7), eximia cum laude approbatur (6), magna cum laude approbatur (5), cum laude approbatur (4), lubenter approbatur (3), approbatur (2) ja improbatur (0).

Ylioppilastutkintotodistus annetaan ylioppilastutkinnon järjestämisestä annetun lain 12 §:n 1 momentin mukaan kokelaalle, joka on lain 6 ja 7 §:ssä säädetyllä tavalla suorittanut tutkinnon. Pykälän 2 momentin mukaan valtioneuvoston asetuksella säädetään ylioppilastutkintotodistukseen merkittävistä arvosanoista, tutkintotodistuksen päiväämisestä sekä muista todistuksista, joita ylioppilastutkintoon kuuluvien kokeiden suorittamisesta annetaan. Todistuksen antaminen edellyttää 3 momentin mukaan, että tutkintokertoihin ja kokeisiin osallistumisesta säädetyt maksut on suoritettu.

Ylioppilastutkinnosta annetun valtioneuvoston asetuksen 9 §:n 1 momentissa säädetään todistuksen antamisesta hyväksytysti suoritetuista kokeista kokelaalle, jolle ei lain 12 §:n 1 momentin nojalla anneta ylioppilastutkintotodistusta. Säännöksiä ei ole muutettu vastaamaan 1 päivänä elokuuta 2019 voimaan tulevaa lainsäädäntöä. Pykälän 2 momentin mukaan todistus hyväksyttyjen kokeiden suorittamisesta annetaan myös kokelaalle, joka on tutkinnon suorittamisen enimmäisajassa suorittanut vain osan pakollisista kokeista. Henkilölle, joka on suorittanut hyväksytysti yhden tai useamman erillisen ylioppilastutkintoon kuuluvan kokeen, annetaan pykälän 3 momentin mukaan todistus suoritetuista kokeista. Pykälän 4 momentin mukaan kokelaalle, joka suorittaa ylioppilastutkintoa yhtä useammalla tutkintokerralla, annetaan pyynnöstä ylioppilastutkintorekisterin ote, josta hänen suorituksensa ilmenevät.

Asetuksen 7 §:ssä säädetään ylioppilastutkintotodistuksen päiväämisestä ja 8 §:ssä todistukseen merkittävistä arvosanoista.

2.1.7 Muutoksenhaku

Ylioppilastutkintolautakunnan päätökseen haetaan ylioppilastutkinnon järjestämisestä annetun lain 13 §:n mukaan muutosta valittamalla Helsingin hallinto-oikeudelle siten kuin hallintolainkäyttölaissa (586/1996) säädetään, jollei laissa jäljempänä tai muualla laissa toisin säädetä.

Ylioppilastutkintolautakunnan päätökseen, jolla koesuoritus on arvosteltu, ei saa hakea muutosta valittamalla. Tarkistusarvostelun tulokseen ei saa hakea muutosta valittamalla.

Ylioppilastutkintolautakunnan päätökseen, jolla koesuoritus on arvosteltu, saa ylioppilastutkinnon järjestämisestä annetun lain 14 §:n mukaan hakea lautakunnalta tarkistusarvostelua. Hakemuksen voi tehdä kokelas, alle 18-vuotiaan kokelaan huoltaja tai koesuorituksen valmistavasti arvostellut opettaja. Tarkistusarvostelu ei johda alkuperäistä arvosanaa heikompaan arvosanaan, eikä sen perusteella anneta alkuperäistä heikompaa 8 §:n 2 momentissa tarkoitettua arvostelua.

Tarkistusarvostelua koskeva hakemus on pykälän 2 momentin mukaan toimitettava lukion rehtorille 14 päivän kuluessa siitä ajankohdasta, jolloin kokeeseen osallistuneella on ollut tilaisuus saada arvostelun tulos henkilökohtaisesti tietoonsa. Ylioppilastutkintolautakunta määrää tarkistusarvostelua toimittamaan arvostelijat, joista kukaan ei ole aikaisemmin arvostellut kohteena olevaa koesuoritusta. Arvostelijoita tulee olla vähintään kaksi.

Pykälän 3 momentin mukaan valtioneuvoston asetuksella säädetään ylioppilastutkintotodistuksen ja muun ylioppilastutkinnon järjestämisestä annetun lain 12 §:n 2 momentissa tarkoitetun todistuksen antamisesta silloin, kun suoritukseen haetaan tarkistusarvostelua, sekä tarkistusarvostelun tuloksen ilmoittamisesta.

Lain 15 §:n 1 momentin mukaan lukion rehtorin päätökseen, jolla rehtori on evännyt osallistumisoikeuden ylioppilastutkintoon tai siihen kuuluvaan kokeeseen, saa kirjallisesti hakea oikaisua aluehallintovirastolta. Aluehallintoviraston päätökseen momentissa tarkoitetussa asiassa haetaan muutosta valittamalla hallinto-oikeuteen siten kuin hallintolainkäyttölaissa säädetään.

Pykälän 2 momentin mukaan päätökseen, jolla lukion rehtori on määrännyt lain 11 §:n 1 momentissa tarkoitetulla tavalla kokelaan menettämään oikeutensa osallistua tutkintokerran kokeisiin, haetaan muutosta valittamalla hallinto-oikeuteen. Päätös pannaan täytäntöön tehdystä valituksesta huolimatta, jollei valitusviranomainen kiellä täytäntöönpanoa.

Valitus edellä tarkoitetuista päätöksistä on 15 §:n 3 momentin mukaan tehtävä 14 päivän kuluessa päätöksen tiedoksisaannista. Muutoksenhausta on muutoin voimassa, mitä hallintolainkäyttölaissa säädetään. Valitukset tulee käsitellä kiireellisinä.

Jos pykälän 2 momentissa tarkoitettu päätös kumotaan, ilmoittautuminen niihin kokeisiin, joihin henkilö on jäänyt rehtorin päätöksen jälkeen osallistumatta, mitätöityy pykälän 4 momentin mukaan hakemuksetta ja koekohtaiset maksut palautetaan. Hallinto-oikeus tai korkein hallinto-oikeus voi valituksen hyväksyessään päättää, että kokelas saa aloittaa tutkinnon suorittamisen alusta.

2.1.8 Ylioppilastutkinnon nykytilaa kuvaavia tilastoja

Ylioppilastutkintoja suoritettiin vuonna 2017 yhteensä 30 189. Tutkinnon suorittaneista miehiä oli 42 prosenttia (12 673) ja naisia 58 prosenttia (17 516). Hylätyn pakollisen kokeen

kompensaation nojalla ylioppilastutkinnon hyväksytysti suorittaneita oli 674. Ylioppilastutkinnon kokeisiin osallistui yhteensä 77 247 eri kokelasta, mukaan lukien kokeiden uusijat, tutkinnon täydentäjät ja erillisten kokeiden suorittajat. Ilmoittautumisia ylioppilastutkinnon eri kokeisiin oli yhteensä 194 714.

Taulukko 1. Lukio-opiskelijoiden ja suoritettujen ylioppilastutkintojen määrän kehitys 2008—2017. Lähde: Tilastokeskus.

Vuosi	Opiskelijat yhteensä	Ylioppilastutkinnot yhteensä
2008	114 240	32 592
2009	112 088	32 643
2010	111 778	32 324
2011	109 046	32 413
2012	107 412	31 595
2013	105 898	31 693
2014	103 914	31 620
2015	104 060	30 617
2016	103 550	30 531
2017	103 753	30 189

Ylioppilastutkinnon vuonna 2017 suorittaneista noin 19,5 prosenttia suoritti tutkinnossa neljä koetta, noin 46,1 prosenttia viisi koetta ja noin 25,9 prosenttia kuusi koetta. Enemmän kuin kuusi koetta suoritti noin 8,4 prosenttia kokelaista.

Vuonna 2017 ylioppilastutkinnon suorittaneista kokelaista äidinkieleltään suomenkielisille tarkoitetun äidinkielen ja kirjallisuuden kokeen suoritti 27 241 kokelasta ja äidinkieleltään ruotsinkielisille tarkoitetun kokeen 2 054 kokelasta. Suomi toisena kielenä -oppimäärään perustuvan kokeen suoritti 877 kokelasta ja ruotsi toisena kielenä -oppimäärään perustuvan kokeen 12 kokelasta.

Ylioppilastutkinnon suorittaneista toisen kotimaisen kielen kokeen sisällytti vuonna 2017 ylioppilastutkintoonsa 48 prosenttia (14 497). Tutkinnon suorittaneista kokelaista 35,1 prosenttia (10 608) sisällytti tutkintoonsa pitkän matematiikan kokeen ja 45,3 prosenttia (13 671) lyhyen matematiikan kokeen. Tutkinnon suorittaneista kokelaista 34,9 prosenttia (10 528) sisällytti tutkintoonsa yhden reaaliaineen kokeen ja 47,4 prosenttia (14 414) kaksi reaaliaineen koetta. Kokelaista 1,8 prosenttia (536) ei suorittanut tutkinnossa reaaliaineen koetta. Vieraan kielen kokeen suoritti pakollisena 96,5 prosenttia (29 131) tutkinnon suorittaneista. Ylimääräisen vieraan kielen kokeen suoritti tutkinnossa 16,6 prosenttia (5 021).

Pohjoissaamen äidinkielen ja kirjallisuuden kokeen suoritti viisi kokelasta vuonna 2017. Samana vuonna inarinsaamen äidinkielen ja kirjallisuuden kokeen suoritti kaksi kokelasta. Lisäksi kahdeksan kokelasta suoritti vieraana kielenä pohjoissaamen lyhyen oppimäärän kokeen. Muihin saamen kielten kokeisiin ei osallistunut kokelaita.

Taulukko 2. Ylioppilaskokeiden määrä tutkinnossa vuonna 2017. Lähde: Ylioppilastutkintolautakunta.

Ylioppilaskokeiden määrä tutkinnossa	Kevät 2017	Syksy 2017	Yhteensä	%
4	4 686	1 216	5 902	19,55
5	12 418	1 507	13 925	46,13
6	7 296	529	7 825	25,92
7	1 955	134	2 089	6,92
8	346	39	385	1,28
9	47	3	50	0,17
10	11	1	12	0,04
11	1		1	0,00
Yhteensä	**26 760**	**3 429**	**30 189**	**100,00**

Ylioppilaskokeen uusintoja vuonna 2017 oli 21 166, joista hyväksytyn kokeen uusintoja oli 4 090 ja hylätyn kokeen uusintoja 17 076. Hylätyn kokeen uusijoista 57 oli uusimassa koetta toista kertaa. Uusijoista 53 prosenttia onnistui korottamaan arvosanaansa. Tutkintoaan täydensi 1 713 kokelasta ja erillisiä kokeita suoritettiin 165.

Tutkinnon suorittaneista 4,5 prosenttia suoritti tutkinnon yhdellä tutkintokerralla, 69,6 prosenttia kahdella tutkintokerralla ja 25,9 prosenttia kolmella tai sitä useammalla tutkintokerralla.

Vuoden 2016 uusista ylioppilaista 75 prosenttia haki ja 29 prosenttia sijoittui välittömästi tutkintotavoitteisiin opintoihin ylioppilaaksitulon jälkeen. Yliopistokoulutuksessa jatkoi 15 prosenttia, ammattikorkeakoulukoulutuksessa 10 prosenttia ja ammatillisessa koulutuksessa 4 prosenttia uusista ylioppilaista. Ylioppilaaksitulovuonna jatko-opintojen ulkopuolelle jääneiden osuus on kasvanut kymmenessä vuodessa 58 prosentista 71 prosenttiin. Syksyllä 2016 alkaneeseen koulutukseen yliopistoihin hakeneista 89 prosenttia ja paikan vastaanottaneista 95 prosenttia oli suorittanut ylioppilastutkinnon. Ammattikorkeakouluihin hakeneista 57 prosenttia ja paikan vastaanottaneista 62 prosenttia oli ylioppilaita.

Ylioppilastutkintoon rinnastuvista tutkinnoista International Baccalaureate -tutkintoja suoritettiin 400 vuonna 2017, Reifeprüfung-tutkintoja 30 ja European Baccalaureate -tutkintoja 22.

2.2 Kansainvälinen kehitys sekä ulkomaiden ja EU:n lainsäädäntö

Ruotsi

Ruotsissa lukiokoulutus (*gymnasieutbildning*) tarkoittaa oppivelvollisuuden suorittamisen jälkeistä yleissivistävää ja ammatillista koulutusta. Lukioasteen tutkinnon voi Ruotsissa suorittaa lukiokoulussa (*gymnasieskola*), lukioasteen aikuiskoulutuksessa ja lukioasteen oppisopimuskoulutuksessa. Lukiokoulussa on 18 kansallista koulutusohjelmaa, jotka sisältävät kahdeksan kaikille yhteistä ainetta (*kärnämnen*) sekä vapaavalintaisia aineita. Koulutusohjelmista kuusi on yleissivistäviä, erityisesti korkea-asteen opintoihin valmistavia (*högskole-förberedande*

program) ja kaksitoista ammatillisesti suuntautuneita (*yrkesprogram*). Niiden lisäksi valittavana on useita erityisiä koulutusohjelmia. Kaikki lukioasteen koulutusohjelmat ovat kolmivuotisia. Lukioasteen yleissivistävät koulutusohjelmat antavat yleisen korkeakoulukelpoisuuden, ammatillisen linjan opiskelijoiden on suoritettava muutamia lisäkursseja korkeakoulukelpoisuuden saavuttamiseksi. Opiskelijan on aloitettava toisen asteen koulutus Ruotsissa viimeistään sen vuoden ensimmäisellä puoliskolla, jona hän täyttää 20 vuotta. Tätä vanhemmat opiskelijat kuuluvat aikuiskoulutusjärjestelmän piiriin.

Ruotsissa ei ole Suomen kaltaista ylioppilastutkintoa. Valtakunnallisesta ylioppilastutkinnosta luovuttiin vuoden 1969 lukiouudistuksen myötä. Opiskelijat saavat lukion päätteeksi päättötodistuksen. Päättötodistus on yhteenveto lukioaikana suoritetuista kursseista ja niiden arvosanoista. Päättötodistuksen saamisen edellytyksenä on hyväksytty arvosana kursseista sekä projektityöstä. Korkea-asteen koulutukseen voi hakea joko lukion päättötodistuksella tai vapaaehtoisen korkeakoulukokeen (*högskoleprov*) tuloksilla. Korkeakoulukokeeseen voi osallistua missä vaiheessa opintoja tahansa. Koe on maksullinen ja järjestetään kaksi kertaa vuodessa. Kokeeseen voi osallistua useampaan kertaan. Korkeakouluissa on omat kiintiöt sekä todistuksella että korkeakoulukokeella hakeville ja hakea voi samanaikaisesti molemmilla. Monet lukiolaiset osallistuvat korkeakoulukokeeseen parantaakseen mahdollisuuksiaan päästä sisään haluamiinsa korkeakouluopintoihin.

Tanska

Tanskassa ylioppilastutkintoon johtava koulutus on yleissivistävää, korkea-asteen opintoihin valmistavaa koulutusta (*gymnasiale uddannelser*). Ylioppilastutkinto antaa kelpoisuuden hakea korkea-asteen opintoihin. Tutkintoihin johtavia koulutusohjelmia on neljä: valmistava, yleissivistävä, kaupallinen ja teknillinen ohjelma. Pääsyvaatimuksena koulutusohjelmiin on peruskoulun päättötodistus. Koulutusohjelmat ovat, valmistavaa ohjelmaa lukuun ottamatta, kolmivuotisia ja koostuvat perusopinnoista ja suuntautumisopinnoista.

Loppukokeet muodostuvat kahdesta osasta: koulukohtaisesta ja kansallisesta loppukokeesta. Opiskelijan täytyy suorittaa yhteensä 10 kirjallista ja suullista koetta lukio-opintojen aikana. Näistä kolme voidaan suorittaa 1—2 vuoden aikana. Kokeet voivat olla kirjallisia, suullisia tai luonteeltaan tapaus- tai projektityyppisiä. Lisäksi kolmannen vuoden jälkeen kaikki opiskelijat tekevät yhteisen äidinkielen kokeen sekä kokeet valituissa oppiaineissa. Ministeriö päättää, mitkä oppiaineet muodostavat kirjallisen kansallisen loppukokeen. Loppukokeiden arvosana muodostuu lukion arvosanojen ja loppukokeiden keskiarvosta. Lopullinen arvosana vaikuttaa korkeakouluhakuun.

Tanskassa ylioppilaskirjoituksissa on käytetty tietokoneita vuodesta 1994 lähtien. Tehtävät on annettu opiskelijoille CD-levyillä. Kirjallisiin kokeisiin sisältyy multimediaosioita, ja kokeissa on sallittua käyttää tietotekniikkaa, vain internetin käyttöä oli rajoitettu vuoteen 2010 saakka. Vuonna 2010 toteutettiin kokeet pilottiluonteisesti siten, että opiskelijoilla oli vapaa pääsy internetiin. Pilottiprojektin taustalla oli ajatus siitä, että koetilanteessa haluttiin säilyttää samat olosuhteet kuin oppitunneillakin, jolloin opiskelijat käyttävät internetiä osana tiedonhakua. Lisäperusteluna internetin vapaalle käytölle oli, että koulutuksen tehtävä on opettaa opiskelijoille akateemisia taitoja, esimerkiksi tiedon hakua ja lähdeviitteiden käyttöä. Koetehtävillä ei mitata kykyä tiedon toistamiseen, vaan opiskelijan kompetenssia. Koejärjestelmän osaksi luotiin plagiaatintunnistusjärjestelmä, ja kommunikointi internetin välityksellä oli kielletty. Pilottivaiheessa lukion yleisen linjan kokeista oli mukana tanskan kieli, matematiikka ja yhteiskun-

taoppi; kaupallisen linjan kokeista oppiaineista olivat mukana liike-elämän koulutus, markkinointi ja kansainvälinen talous.

Matematiikassa digitaalinen ylioppilaskoe on ollut käytössä vuodesta 2011. Kokeessa on ollut kaksi osaa, joista toisessa on saanut käyttää internetiä, tosin tähän ei kannusteta tehtävän annossa. Uuden tiedon käsittelyyn on annettu materiaaleja, joissa on tarjottu aihetta käsitteleviä linkkejä. Ainoastaan kokeen tilastollisiin tehtäviin opiskelija tarvitsee välttämättä tietokonetta. Ministeriö ei julkaise mallivastauksia, jotta sensorit eivät arvostelussaan rajoittuisi yhteen ratkaisuun.

Pilottiprojektin tavoitteena oli lopulta digitalisoida koko ylioppilastutkintoprosessi, joka oli pitkään tietokoneiden käytön sallimisesta huolimatta paperipohjainen. Pilotista saatuja kokemuksia hyödynnetään asteittain vuosina 2016—2019 toimeenpantavassa koko tutkinnon digitalisoinnissa (Netprøver.dk -koe). Kesällä 2016 digitaalinen koe pidettiin ranskan ja espanjan kielissä. Kesällä 2017 digitaalinen koe laajeni saksan kielen ja kemian kokeisiin. Digitalisoinnin tavoitteena on parantaa kirjallisten kokeiden toimintajärjestelmää, jossa tehtävät määrätään keskusjohtoisesti, ja poistaa manuaalisesti tehtävää työtä. Digitaalisen järjestelmän avulla toteutetaan koetehtävien jakaminen, kokeiden palauttaminen, koevastausten plagiaatintunnistus ja koesuoritusten arvostelu.

Norja

Toisen asteen opinnoissa on sekä korkea-asteen opintoihin että ammattiin valmistavia opintoohjelmia. Ennen opintojen alkamista ensimmäisenä lukuvuonna opiskelija valitsee koulutusohjelman, toisena ja kolmantena vuonna hän valitsee koulutusohjelman ohjelmakokonaisuuksista haluamansa.

Korkea-asteen koulutukseen valmistava koulutus on teoriapainotteista ja antaa yleisen korkeakoulukelpoisuuden. Koulutus kestää kolme vuotta. Tarjolla on kolmenlaisia suuntautumisvaihtoehtoja: yleinen painotus, musiikin, tanssin ja draaman painotus sekä urheilun ja liikunnan painotus.

Päättötodistuksen arvosana muodostuu kahdentyyppisestä arvioinnista, kunkin oppiaineen yleisarvioinnista sekä loppukokeesta. Yleisarvosana perustuu koulutyön arviointiin ja siinä otetaan huomioon tuntiaktiivisuus, kotitehtävät, kokeet sekä erilaiset projekti- ja ryhmätyöt. Opiskelijat osallistuvat myös suulliseen kokeeseen. Suullisissa kokeissa opettaja toimii kuulustelijana ja tilaisuuteen nimetty ulkopuolinen arvioija antaa arvosanan. Arvosanan toinen osuus tulee loppukokeista. Julkiset tutkintolautakunnat toteuttavat loppukokeet. Kokeet ovat useimmiten kirjallisia. Kokeneista opettajista koostuva opettajaryhmä arvioi suoritukset. Opiskelijoilla on mahdollisuus valittaa epäoikeudenmukaisesta arvioinnista erilliselle tarkastuslautakunnalle. Lautakunnan päätöksistä ei voi valittaa. Arvioinnissa käytetään kuusiportaista asteikkoa yhdestä kuuteen.

Norjan kielen kirjallinen loppukoe on pakollinen yleisen linjan opiskelijoille. Musiikin, tanssin ja draaman sekä urheilun ja liikunnan linjan opiskelijat suorittavat pakollisen kirjallisen kokeen pääaineestaan. Pakollisen kokeen lisäksi opiskelijat osallistuvat ainakin kahden muun oppiaineen kokeeseen.

Koulutus oikeuttaa hakemaan korkea-asteen opintoihin.

Ammatillinen koulutus johtaa erityyppisiin ammatillisiin tutkintoihin. Koulutus suuntaa opiskelijoita työelämään. Koulutusta annetaan yleensä kahden vuoden ajan oppilaitoksessa ja kahden vuoden ajan työpaikalla. Lisäopintojen suorittaminen antaa yleisen korkeakoulukelpoisuuden ja siten mahdollisuuden hakea korkea-asteen koulutukseen.

Viro

Virossa ylemmän toisen asteen koulutus kestää kolme vuotta. Sen päätteeksi suoritetaan päättökoe viidessä aineessa. Päättökokeista vähintään kolmen on oltava valtakunnallisia aineita. Viron kielen koe on kaikille pakollinen, mutta jos opiskelijan äidinkieli on muu kuin viro, sen voi korvata suorittamalla viro toisena kielenä -kokeen. Muut koeaineet ovat matematiikka, vieraat kielet sekä opiskelijan tutkielma tai käytännön työnäyte. Vieraissa kielissä valittavana on englannin, venäjän, saksan tai ranskan kielen koe.

Valtakunnalliset kokeet ovat kirjallisia kokeita. Kokeet kuhunkin oppiaineeseen laatii erikoistuneiden asiantuntijoiden työryhmä. Kansallinen toimikunta arvioi kokeet. Päättökoeprosessista vastaa opetusministeriö.

Yleissivistävän toisen asteen koulutuksen suorittaminen antaa kelpoisuuden jatko-opintoihin korkea-asteella. Päättökokeen tulokset otetaan huomioon korkeakouluvalinnoissa.

Englanti

Englannissa yleissivistävän ylemmän toisen asteen opinnot kestävät kaksi vuotta. Useimmissa kouluissa ei ole lainkaan pakollisia oppiaineita vaan opiskelijat valitsevat opiskeltavat aineet kiinnostuksen mukaan ja jatko-opintoja ajatellen. Viimeisenä lukuvuonna opiskellaan usein ainoastaan kolmea oppiainetta. Ensimmäisen opiskeluvuoden päätteeksi suoritetaan *Advanced Subsidiary* -kokeet (*AS-levels*). Toisen lukuvuoden lopussa suoritetaan ylemmän toisen asteen päättökoe kussakin opiskellussa aineessa (*General Certificate of Education Advanced level, GCE A-levels*), joka on edellytys korkea-asteen jatko-opinnoille.

Koulujen ulkopuoliset, itsenäiset ja riippumattomat tutkintolautakunnat (*exam boards*) järjestävät sekä arvioivat yksittäisten oppiaineiden päättökokeet (*single subject qualifications*). Ne myös myöntävät tutkintotodistukset. Englannissa, Walesissa ja Pohjois-Irlannissa on useita itsenäisiä tutkintolautakuntia, jotka ovat saaneet oikeuden tutkintojen myöntämiseen. Koulut valitsevat näiden joukosta ne toimijat, joita käyttävät. Yksittäiset koulut käyttävät yleensä useampia tutkintolautakuntia.

Toukokuun lopulla alkaa kuusi viikkoa kestävä koejakso (*summer exam period*). Tutkintolautakunnat aikatauluttavat tälle ajanjaksolle eri oppiaineiden päättökokeet pyrkimyksenä välttää aikataulullisia päällekkäisyyksiä. Päättökokeet arvostellaan asteikolla A–E, jossa A on korkein arvosana.

Vuonna 2010 on alkanut uudistus, jossa kokeita uudistetaan vastaamaan enemmän korkeakoulujen vaatimuksia. Uudistukset on toteutettu kolmessa vaiheessa vuosina 2015—2017 yhteistyössä yliopistojen aineasiantuntijoiden kanssa.

International Baccalaureate -tutkinto

Suomessa järjestetään erityisen koulutustehtävän perusteella kansainväliseen International Baccalaureate (IB) -tutkintoon johtavaa koulutusta. Opetusta järjestetään kaksivuotisella IB-linjalla, jota edeltää yhden vuoden kestävä valmistava luokka. IB-opetus on jo valmistavalla luokalla osittain tai kokonaan englanninkielistä. Toisena ja kolmantena vuotena opetuskieli on äidinkieltä ja vieraita kieliä lukuun ottamatta englanti. IB-tutkinto tuottaa saman jatko-opintokelpoisuuden kuin suomalainen ylioppilastutkinto.

Opiskelija opiskelee kuutta ainetta eri aineryhmistä. Opiskelija opiskelee kahta kieltä, joista vähintään yhtä äidinkielen tasoisena, matematiikkaa, yhtä luonnontiedettä ja yhtä yhteiskunnallista ainetta. Kuudenneksi aineeksi voi valita koulun tarjoamista vaihtoehdoista riippuen toisen luonnontieteen, toisen yhteiskunnallisen aineen, vieraan kielen tai taideaineita. Kolme ainetta valitaan laajalla tasolla (*Higher Level*, *HL*, n. 240 tuntia) ja kolme perustasolla (*Standard Level*, *SL*, n. 150 tuntia). Poikkeustapauksissa voidaan IB-organisaatiolta anoa lupaa rakentaa opinto-ohjelma myös toisin.

IB-tutkintoon kuuluu oppiaineiden lisäksi myös tiedon teoriaa (*TOK, Theory of Knowledge*), laaja tutkielmaessee (*Extended Essay*) ja opintojen ohessa 18 kuukauden ajan säännöllisesti liikuntaa, taiteita ja yhteiskuntapalvelua (*CAS, Creativity, Activity and Service*).

IB-tutkinnon arvosana muodostetaan oppiaineiden arvosanoista (kuusi kertaa 1—7) sekä tiedon teorian esseen ja laajan tutkielman tuottamista pisteistä (3). Hyväksytty tutkinto edellyttää vähintään 24 pistettä, hyväksyttyä *CAS*-ohjelmaa sekä useiden muiden lisäehtojen toteutumista. Oppiaineiden arvosanasta osa määräytyy oppiaineen loppukokeen perusteella. Loppukokeet ovat yleensä moniosaisia ja jakautuvat eri päiville. Loppukokeet arvostellaan kokonaan IB-organisaation toimesta. Osa oppiaineen arvosanasta muodostuu opiskeluaikana tuotettujen tuotosten perusteella. Nämä tuotokset arvostellaan koululla ja IB-organisaatio voi muuttaa opettajan arvostelua otantanäytteiden perusteella. Esimerkiksi äidinkielessä ja vieraissa kielissä on suullinen näyttö tai koe ennen loppukokeita. Loppukokeisiin osallistuminen edellyttää noin 600 euron rekisteröinti- ja koemaksujen maksamista IB-organisaatiolle.

2.3 Nykytilan arviointi

Lukiokoulutuksen päätteeksi suoritetaan ylioppilastutkinto, jonka avulla selvitetään, ovatko opiskelijat omaksuneet lukion opetussuunnitelman mukaiset tiedot ja taidot sekä saavuttaneet lukiokoulutuksen tavoitteiden mukaisen riittävän kypsyyden. Ylioppilastutkinnolla on siten tärkeä rooli lukiokoulutuksen laadunvarmennuksessa. Ylioppilastutkinnon kokeet laaditaan lukion opetussuunnitelman perusteiden pohjalta ja tutkinto tuottaa arviointitietoa siitä, miten opetussuunnitelman perusteet ovat opetuksessa toteutuneet. Toisin kuin oppilaitosten antamat arvosanat, ylioppilastutkinnon arvosanat ovat luonteeltaan valtakunnallisesti yhteismitallisia, joten tutkinto turvaa opiskelijoiden yhdenmukaisen ja oikeudenmukaisen arvioinnin toteutumista. Ylioppilastutkinnon toinen päätehtävä on tuottaa yleinen jatko-opintokelpoisuus korkeakouluihin. Tutkinto toimii korkeakoulujen opiskelijavalinnan keskeisenä välineenä. Vuonna 2016 opiskelupaikan vastaanottaneista opiskelijoista yliopistoissa noin 95 prosenttia ja

ammattikorkeakouluissa noin 62 prosenttia oli suorittanut ylioppilastutkinnon tai vastaavan kansainvälisen tutkinnon. Suomalainen ylioppilastutkintotodistus on myös kansainvälisesti tunnustettu ja arvostettu osaamisen ja jatko-opintovalmiuden osoitus.

Uusien ylioppilaiden välitön sijoittuminen jatko-opintoihin on merkittävä ongelma suomalaisessa koulutusjärjestelmässä. Noin 70 prosenttia uusista ylioppilaista ei sijoitu välittömästi lukio-opintojen jälkeen tutkintotavoitteiseen koulutukseen. Osuus on kasvanut yli 10 prosenttia viimeisen kymmenen vuoden aikana. Suomalaiset nuoret aloittavat korkeakouluopinnot selvästi OECD-maiden keskiarvoa vanhempana ja keskimäärin myös valmistuvat OECD-maista vanhimpina. Opetus- ja kulttuuriministeriö ja korkeakoulut ovat sopineet, että vuoteen 2020 mennessä todistusvalinnasta tulee pääasiallinen väylä korkeakoulutukseen ylioppilastutkinnon arvosanojen ja ammatillisen perustutkinnon arvosanojen perusteella. Näin pyritään lisäämään opiskelijoiden tosiasiallisia mahdollisuuksia hakeutua ja tulla valituksi korkeakoulutukseen heti toisen asteen opintojen päättymisen jälkeen. Ylioppilastutkinnon tai ammatillisen perustutkinnon todistuksen arvosanoihin perustuvan valintatavan etuna pääsykokeisiin tai vastaaviin valintatapoihin on se, että hakija voi tehokkaammin pyrkiä useisiin hakukohteisiin samanaikaisesti. Samassa yhteydessä sovittiin pitkää valmentautumista edellyttävistä pääsykokeista luopumisesta vuoteen 2018 mennessä. Todistusvalinnalla valittavien tarkemmasta osuudesta ja todistusten pisteyttämisen tavoista päättävät korkeakoulut itse. Ylioppilastutkinnon painottaminen opiskelijavalinnoissa edellyttää, että ylioppilastutkinnon kokeita on mahdollista uusia nykyistä joustavammin sekä tutkinnon suorittamisen aikana että sen jälkeen. Tämän vuoksi ylioppilastutkinnon järjestämisestä annettua lakia on muutettu siten, että ylioppilastutkinnon kokeita saa jatkossa uusia rajoituksetta. Ylioppilastutkinnolla on tosiasiallisesti merkittävä lukio-opintoja ja opiskelijoiden ainevalintoja ohjaava rooli, joka tulee jatkossa entisestään korostumaan ylioppilastutkinnon merkityksen kasvaessa korkea-asteen opiskelijavalinnoissa. Lukio-opiskelijoiden on opintojaan ja ylioppilaskirjoituksia koskevia valintoja tehdessään oltava tietoisia valintojensa vaikutuksista jatko-opintomahdollisuuksiinsa. Tällä on merkitystä myös perusopetuksen oppilaiden pohtiessa siirtymistä toisen asteen opintoihin. Laadukkaan opintojen ohjauksen merkityksen voidaan arvioida korostuvan sekä perusopetuksessa että lukiokoulutuksessa.

Ylioppilastutkintolautakunta kehittää tutkintoa yhteistyössä Opetushallituksen kanssa. Keskeisistä kehittämistoimista ja uudistusten resursoinnista on sovittu opetus- ja kulttuuriministeriön ja Ylioppilastutkintolautakunnan välisessä tulossopimusmenettelyssä. Keväästä 2019 lähtien Ylioppilastutkintolautakunta laatii neljäksi vuodeksi kerrallaan esityksen ylioppilastutkinnon kehittämis- ja toimeenpanosuunnitelmaksi, jonka opetus- ja kulttuuriministeriö hyväksyy. Ylioppilastutkintolautakunnan toiminnasta aiheutuvat kustannukset on lähtökohtaisesti katettu kokelasmaksuilla. Valtio on kuitenkin osallistunut kustannusten kattamiseen, millä on kohtuullistettu ja tasattu kokelaille aiheutuvia kustannuksia.

Ylioppilastutkinnon kehittämisessä on otettu huomioon lukio-opetuksessa toteutetut uudistukset. Lukio siirtyi 1990-luvulla luokattomaan kurssimuotoiseen toimintamuotoon ja samalla opiskelijan valinnaisuutta opinnoissa lisättiin merkittävästi. Uudet opetussuunnitelman perusteet hyväksyttiin vuonna 1994. Tutkinnon hajauttaminen enintään kolmeen peräkkäiseen suorituskertaan tehtiin mahdolliseksi vuoden 1994 ylioppilastutkintoasetuksella (1000/1994). Lisäksi matematiikan ja kielten kokeissa oli mahdollista valita kokeen taso riippumatta opiskellusta oppimäärästä. Vähintään yhdessä pakollisessa aineessa oli kuitenkin suoritettava vaativamman tason koe, ja tutkinnon neljä pakollista koetta pysyivät entisellään. Arvosanojen määrä kasvoi yhdellä, kun laudatur- ja magna cum laude -arvosanojen väliin lisättiin eximia cum

laude -arvosana. Kokeen arvostelua koskevaan Ylioppilastutkintolautakunnan päätökseen sai hakea lautakunnalta myös tarkistusarvostelua. Ylioppilastutkinnon kehittämistyö jatkui 1990-luvulla 1995 alkaneella rakennekokeilulla, jossa toinen kotimainen kieli oli kokelaille valinnainen. Rakennekokeilun tavoitteena oli valinnaisuuden lisääminen ylioppilastutkinnon suorittamisessa. Kokeilun seurauksena toinen kotimainen kieli tuli valinnaiseksi tutkinnossa keväästä 2005 lukien. Toinen merkittävä uudistus oli vuonna 2006 toteutettu reaalikokeen uudistaminen. Tällöin reaalikoe muutettiin erillisiksi reaaliaineiden kokeiksi. Näin jokaiselle reaaliaineelle tuli oma erillinen kokeensa. Terveystiedon koe otettiin käyttöön uutena kokeena 2007 lukien. Ainereaaliuudistuksella tavoiteltiin muun muassa tutkinnon tasapainoisempaa kokonaisrakennetta ja ylioppilastutkinnon ja lukion tuntijaon mukaisten opintojen entistä suurempaa vastaavuutta ja tutkintotulosten parempaa hyödynnettävyyttä korkeakoulujen opiskelijavalinnoissa. Ylioppilastutkinnon kokeiden arvosanojen vertailtavuuden parantamiseksi kokeiden suhteellisessa arvostelussa on siirrytty käyttämään standardoitujen yhteispisteiden keskiarvoa. Standardoitujen yhteispisteiden menetelmässä arvosanat jaetaan normaalijakauman mukaan, mutta ei aineittain, vaan kaikkien kirjoittajien mukaan. Menettelyssä otetaan huomioon kaksi peräkkäistä tutkintokertaa. Uudistuksen tavoitteena on ollut parantaa ylioppilastutkinnon arvosanojen yhteismitallisuutta ja hyödynnettävyyttä korkeakoulujen opiskelijavalinnoissa.

Rakenteellisten uudistusten ohella on uudistettu kokeita myös sisällöllisesti. Esimerkiksi äidinkielen kokeeseen on vuodesta 2007 lukien kuulunut tekstitaidon koe ja esseekoe. Viimeksi äidinkielen koetta uudistettiin digitalisoinnin yhteydessä keväällä 2018. Tällöin kokeeseen lisättiin tietoyhteiskunnalle tyypillisiä laajoja tausta-aineistoja. Samoin matematiikan koetta on uudistettu. Keväästä 2016 alkaen vain osassa matematiikan koetta on saanut käyttää laskinta. Uudistuksilla on pyritty entistä parempaan opetussuunnitelman mukaisen osaamisen arviointiin. Opetussuunnitelman perusteiden kielten kansainväliset taitotasokuvaukset on otettu huomioon ylioppilastutkinnossa. Vieraiden kielten kokeiden uudistamistyö on liittynyt myös kokeiden vertailtavuuden lisäämiseen. Kuullun ymmärtämisen erillisistä koepäivistä on luovuttu ja kuullun osio sisällytetty varsinaisiin kokeisiin. Suullinen kielitaito on tärkeä osa kielten opetusta ja suullisen kielitaidon arvioinnin käyttöönotto ylioppilastutkinnon kokeissa antaisi kokelaille mahdollisuuden näyttää osaamistaan nykyistä laajemmin. Ylioppilastutkintolautakunta on tehnyt esivalmisteluja suullisen kielitaidon sisällyttämisestä osaksi kielten kokeita. Suullisen kielitaidon kokeet voidaan lautakunnan arvion mukaan ottaa käyttöön aikaisintaan vuonna 2022. Muita kehittämistoimenpiteitä, joiden tarkoituksenmukaisuutta ja käytännön toteutettavuutta on tulevaisuudessa mahdollista arvioida, ovat esimerkiksi ryhmämuotoiset kokeet, kokeiden suorittaminen joltain osin avoimessa verkkoympäristössä sekä tehtäväpankki, joka mahdollistaisi ylioppilastutkinnon kokeiden suorittamisen nykyistä joustavammin.

Merkittävin viimeaikainen ylioppilastutkintoa koskeva uudistus on tutkinnon digitalisointi, joka käynnistyi vuoden 2013 alkupuolella. Ensimmäiset tieto- ja viestintätekniikkaa hyödyntävät kokeet järjestettiin syksyllä 2016 ja digitalisointi on edennyt asteittain Ylioppilastutkintolautakunnan päätösten mukaisesti. Ylioppilastutkinto suoritetaan ensimmäistä kertaa kokonaan digitaalisessa muodossa kevään 2019 tutkintokertana, jolloin myös matematiikan koe on digitalisoitu. Hankkeeseen liittyy myös ylioppilastutkintorekisterin uudistaminen. Uudistuksen seurauksena siirrytään digitaaliseen asiointiin kaikessa yhteydenpidossa lukioiden kanssa, jolloin vältytään manuaalisilta vaiheilta ja toiminnoilta. Digitaalinen koe antaa aiempaa paremmat mahdollisuudet monipuolisten ja autenttisten tehtäväaineistojen ja materiaalien hyödyntämiseen sekä mahdollistaa entistä paremmin opetussuunnitelman perusteiden mukaisten tietojen, taitojen ja kypsyyden arvioinnin. Tieto- ja viestintäteknologian hyödyntäminen nopeuttaa koetilanteen jälkeistä koevastausten siirtoa ja jatkokäsittelyä. Se myös mahdollistaisi koevas-

tausten anonyymin arvioinnin. Ylioppilastutkinnon digitalisoinnilla on ollut selvä ohjauksellinen vaikutus tieto- ja viestintätekniikan hyödyntämiselle opetuksessa ja oppimisen arvioinnissa. Uudistus on ollut uudenlainen haaste sekä opettajille ja opiskelijoille että opetuksessa hyödynnettävän materiaalin kehittämiselle. Teknologian kehittyminen edellyttää tutkinnon teknistä päivittämistä myös digitalisointihankkeen päättymisen jälkeen ja antaa jatkossa uudenlaisia mahdollisuuksia myös ylioppilastutkinnon sisällölliselle kehittämiselle. Digitaalisista kokeista muodostuvat tietovarastot mahdollistavat myös esimerkiksi koetehtävien taustamateriaalin ja vastausten kattavan arkistoinnin sekä nykyistä tehokkaamman hyödyntämisen tutkimuskäytössä. Digitalisoinnin haasteita ovat esimerkiksi tietosuojan varmistaminen ja toimintavarmuuden turvaaminen. Digitaalisissa ylioppilaskokeissa ei ole ilmennyt merkittäviä ylioppilastutkinnon toimeenpanoa ja luotettavuutta vaarantavia teknisiä ongelmia.

Vaikka lukiokoulutuksen vetovoima on 2000-luvulla pysynyt hyvänä, lukion opiskelijamäärät ja samalla suoritettujen ylioppilastutkintojen määrät ovat pienentyneet ikäluokkien pienentyessä. Pitkän matematiikan suorittavien suhteellinen osuus sekä lukio-opiskelijoista että ylioppilastutkinnon suorittajista on pysynyt suhteellisen tasaisena. Kokonaiskokelasmäärien pieneneminen on kuitenkin vaikuttanut matematiikan kirjoittajien kokonaismäärän pienenemiseen. Pitkän matematiikan kirjoittajien määrää on pidetty riittämättömänä jatkokoulutuksen ja yhteiskunnan tarpeisiin. Myös toisen kotimaisen kielen ja vieraiden kielten kirjoittajamäärät ovat vähentyneet 2000-luvulla, mikä on heikentänyt kansallista kielivarantoa. Ylioppilastutkinnon nykyinen rakenne ei muodosta kaikilta osin tasapainoista kokonaisuutta. Ylioppilastutkinnon kehittämistä pohtinut Gaudeamus igitur -työryhmä ehdottikin muutosta tutkinnon rakenteeseen. Tutkintoon osallistuvan olisi suoritettava äidinkielessä ja kirjallisuudessa järjestettävä koe sekä kolme koetta tai koeparia seuraavista: 1) matematiikka; 2) toinen kotimainen kieli; 3) vieras kieli; 4) kaksi reaaliaineen koetta tai yksi reaaliaineen koe ja yksi vieraan kielen koe. Tutkintoon osallistuva voisi lisäksi edelleen suorittaa yhden tai useamman ylimääräisen kokeen. Näin tutkinto muodostaisi entistä tasapainoisemman kokonaisuuden säilyttäen samalla nykyisen valinnaisen rakenteensa. Työryhmä arvioi, että muutos kannustaisi esimerkiksi opiskelemaan monipuolisesti lyhyitä kieliä ja reaaliaineita.

Voimassa oleva ylioppilastutkintoa koskeva lainsäädäntö on kokelaiden ja tutkinnon suorittamisen kannalta paikoin varsin jäykkä ja joustamaton. Esimerkiksi ylioppilastutkinnon kokeisiin ilmoittautumista säännellään nykyisin varsin yksityiskohtaisesti ja kokelas voi vain hyvin rajatusti muuttaa tekemiään valintoja jälkikäteen. Kokelas ilmoittautuu kirjallisesti kutakin tutkintokertaa ja koetta varten. Ilmoittautumisen yhteydessä koe ilmoitetaan pakolliseksi tai ylimääräiseksi sekä valitaan kokeen vaativuustaso. Valinnat ovat sitovia koko tutkinnon osalta, lukuun ottamatta hylätyn pakollisen kokeen tason vaihtoa tilanteessa, jossa pakollisena kokeena on jokin muu pitkän oppimäärän koe. Ylioppilastutkinto tulee suoritetuksi, kun kokelas on suorittanut hyväksytysti pakolliset kokeet. Etukäteen ilmoitetut pakolliset ja ylimääräiset kokeet muodostavat ongelman esimerkiksi silloin, kun kokelaan suunnitelmat muuttuvat tai kokelas sairastuu pakolliseksi ilmoitetun kokeen päivänä. Tällöin osa kokelaista voi joutua aloittamaan tutkinnon alusta virhevalintojen johdosta. Kokeiden määrittely pakollisiin ja ylimääräisiin kohtelee kokelaita myös eri tavoin samoilla koesuorituksilla. Gaudeamus igitur -työryhmä ehdotti, että kokelaiden ei enää tarvitsisi sitovasti valita kokeita pakollisiksi tai ylimääräisiksi ilmoittautumisen yhteydessä.

Kokelaalta edellytetään tutkintoon vähintään yksi pitkän oppimäärän mukainen koe. Tällä hetkellä kokelas saa vaihtaa hylätyn pakollisen kokeen tasoa, mutta ylimääräisen hylätyn kokeen voi suorittaa vasta tutkinnon jälkeen eritasoisena. Gaudeamus igitur -työryhmä ehdotti,

että kokelaan ilmoittautumista eritasoisiin kokeisiin samassa tutkintoaineessa ei rajoitettaisi. Kokelaan tutkintoon voitaisiin kuitenkin sisällyttää vain yksi koe samassa oppiaineessa. Muista kokeista kokelas saisi erillistodistuksen. Näin kokelas voisi osoittaa osaamistaan aiempaa joustavammin eritasoisissa kokeissa. Tämä voisi kannustaa opiskelijoita osoittamaan osaamistaan pitkän oppimäärän kokeissa aiempaa enemmän. Samalla se vähentäisi ylioppilastutkinnon kokeiden henkistä kuormittavuutta. Etenkin pitkän vieraan kielen ja pitkän matematiikan opiskelijoista osa suorittaa lyhyen oppimäärän kokeen. Samoin pitkän toisen kotimaisen kielen kokeen sijaan osa pitkän oppimäärän opiskelleista kokelaista suorittaa keskipitkän oppimäärän koetta. Osa suomea tai ruotsia toisena kielenä opiskelleista kokelaista harkitsee äidinkielen kokeen kirjoittamista. Harkintaan vaikuttaa se, että koulusivistyskieleksi katsotaan se kieli, jolla henkilö on ylioppilastutkinnossa suorittanut hyväksytyn kokeen äidinkielessä tai saanut vähintään arvosanan magna cum laude approbatur suomi toisena kielenä tai ruotsi toisena kielenä -kokeessa. Mahdollisuus kokeen tason vaihtamiseen voisi kannustaa pitkän oppimäärän kokeisiin osallistumista ja vähentää niihin sisältyvää epävarmuutta ja stressiä.

Vuosittain noin 600 kokelasta aloittaa tutkinnon suorittamisen uudestaan. Tällöin he joutuvat suorittamaan uudelleen myös hylättyyn tutkintoon sisältyneet hyväksytysti suorittamansa kokeet. Ylioppilastutkinnon suorittaminen hyväksytysti mahdollisimman nopeasti olisi sekä mainittujen kokelaiden että yhteiskunnan edun mukaista. Gaudeamus igitur -työryhmä ehdotti, että hylättyyn tutkintoon sisältyneet hyväksytyt kokeet voisi sisällyttää aloitettavaan uuteen tutkintoon kolmen vuoden ajan aiemmin suoritetun kokeen hyväksymisen ajankohdasta. Lisäksi henkilö, joka ei ole suorittanut ylioppilastutkintoa, voi suorittaa tutkintoon kuuluvia kokeita erillisinä. Erillisistä kokeista ei muodostu ylioppilastutkintoa, eikä hyväksytysti suoritettuja erillisiä kokeita voi sisällyttää mahdollisesti myöhemmin suoritettavaan ylioppilastutkintoon. Erillisiä kokeita suoritetaan vuosittain 130—200 kappaletta. Erillisiä kokeita suorittavat esimerkiksi lukioiden aineopiskelijat ja IB-lukioiden opiskelijat, jotka haluavat suorittaa toisen kotimaisen kielen kokeen. Tältä osin Gaudeamus igitur -työryhmä ehdotti, että erillisinä kokeina suoritetut hyväksytyt kokeet voisi lukea hyväksi ylioppilastutkintoon kolmen vuoden ajan erillisen kokeen hyväksymisen ajankohdasta. Aiemmin suoritettujen kokeiden tunnustamista osaksi aloitettavaa ylioppilastutkintoa tulisi ajallisesti rajata, koska ylioppilastutkinto on yksi elimellinen kokonaisuus ja opetussuunnitelman perusteissa, joihin tutkinnon kokeet perustuvat, tapahtuu muutoksia. Suomalaista ylioppilastutkintoa vastaavat toisen asteen kansalliset ja kansainväliset tutkinnot tulee pääsääntöisesti suorittaa tietyn tutkinnon suoritusajan puitteissa, monet niistä jopa yhdellä suorituskerralla. Ylioppilastutkinnon kehittämisessä on huomioitava tutkinnossa tapahtuvien muutosten vaikutukset tutkintojen kansainväliseen vertailtavuuteen, tutkintojen vastaavuuksiin ja suomalaisen ylioppilastutkinnon kansalliseen ja kansainväliseen arvostukseen. Mikäli tutkinnon muodostumista ei olisi ajallisesti rajattu, voisi se myös pidentää lukio-opintojen ja ylioppilastutkinnon suorittamisaikaa.

Uuden lukiolain keskeisenä tavoitteena on edistää oppiainerajat ylittävien opintojen järjestämistä ja oppiaineiden keskeisistä sisällöistä riippumattoman laaja-alaisen osaamisen kehittymistä lukio-opintojen aikana. Lukion opetussuunnitelman perusteissa on oppiaineiden tavoitteiden ja keskeisten sisältöjen lisäksi kuvattu tavoitteet aihekokonaisuuksille. Käytännössä aihekokonaisuudet ovat oppiainerajat ylittäviä teemoja ja laaja-alaisia osaamisalueita. Aihekokonaisuudet on otettu huomioon perusteiden oppiainekohtaisissa osuuksissa sekä toimintakulttuurin kehittämistä ohjaavissa teemoissa. Aihekokonaisuudet toteutuvat kaikkien aineiden opetuksessa ja oppilaitoksen toimintakulttuurissa. Opetushallituksella on myös uuden lukiolain nojalla valtuus määrätä oppimääriin sisältyville opinnoille yhteisten laaja-alaisen osaamisen tavoitteista. Gaudeamus igitur -työryhmä ehdotti, että kaikkiin ylioppilastutkinnon kokei-

siin laadittaisiin oppiainerajat ylittäviä tehtäviä, jolloin tehtävien laadinnassa otettaisiin huomioon myös aihekokonaisuudet. Nykyiset koetehtävät mittaavat ensisijaisesti oppiaineiden osaamista. Sen sijaan ne mittaavat heikommin lukio-opinnossa edellytettävää laaja-alaista oppiainerajat ylittävää osaamista, kuten oppiainerajat ylittävien ilmiöiden ja kokonaisuuksien hallintaa ja ymmärtämistä. Tällä hetkellä oppiainerajat ylittäviä tehtäviä on vain reaaliaineiden kokeissa. Myös taito- ja taideaineet ovat osa yleissivistävää lukiokoulutusta. Ne eivät ole ylioppilastutkinnon tutkintoaineita, mutta lukion opiskelijoilla on mahdollisuus antaa erityistä näyttöä osaamisestaan ja harrastuneisuudestaan lukiodiplomeissa. Gaudeamus igitur -työryhmä ei pitänyt tarpeellisena laajentaa tutkintoa uusilla taito- ja taideaineiden kokeilla. Tutkinnon digitalisoituminen tarjoaa aiempaa paremmat mahdollisuudet sisällyttää taito- ja taideaineita oppiainerajat ylittäviin tehtäviin. Nykyisin teemaopinnoiksi kutsuttujen laaja-alaista osaamista kehittävien temaattisten opintojen tavoitteet ja sisällöt puolestaan ovat jatkossa koulutuksen järjestäjän päätettävissä.

Saamen kielen osaamista voi osoittaa äidinkielen kokeessa ja vieraan kielen lyhyen oppimäärän kokeessa. Kokeet laaditaan pohjoissaamea, inarinsaamea ja koltansaamea varten. Jos kokelas haluaa suorittaa saamen äidinkielenä, kokeen on nykyisen lainsäädännön mukaan oltava pakollinen. Tällä hetkellä vain toisen kotimaisen kielen kokeet ovat korvattavissa vastaavan kielen äidinkielen kokeella. Gaudeamus igitur -työryhmä ehdotti, että vastaavaa käytäntöä voisi laajentaa myös saamen kieliin. Tällöin vieraan kielen kokeen sijasta voisi suorittaa saamen äidinkielen kokeen. Tämä kannustaisi osoittamaan saamen kielen osaamista aiempaa joustavammin.

Ylioppilastutkinto suoritetaan suomeksi tai ruotsiksi. Englanninkielistä ylioppilastutkintoa kokeiltiin 1990-luvulla kaksivaiheisesti neljässä lukiossa. Kokeilun perusteella englanninkielistä ylioppilastutkintoa ei kuitenkaan tuolloin vakinaistettu. Sittemmin kansainvälinen liikkuvuus on huomattavasti lisääntynyt ja myös monet kunnat ja kaupungit pyrkivät edistämään kansainvälisyyttä omassa toiminnassaan ja houkuttelemaan kansainvälisiä osaajia työskentelemään Suomeen. Englanninkielisen opetuksen ja koulutuksen tarjonnalla on tässä keskeinen rooli. Englanninkielisen perusopetuksen järjestäminen on 2000-luvun kuluessa laajentunut merkittävästi. Englanninkielinen lukio-opetus muissa kuin IB-lukioissa on toistaiseksi kuitenkin ollut hyvin pienimuotoista, minkä voidaan arvioida johtuvan muun muassa siitä, että ylioppilastutkintoa ei voi suorittaa englanniksi. Englanti on tällä hetkellä IB-lukioiden lisäksi opetuskielenä yhdessä lukiossa. Englanninkielisen perusopetuksen oppilasmäärien kasvu kuitenkin luo paineita lisätä myös englanninkielisen lukio-opetuksen tarjontaa. Kysyntää voidaan arvioida olevan erityisesti suurimmissa kaupungeissa. Osalla lukiokoulutukseen ja ylioppilastutkintoon osallistuvista kokelaista edellytykset menestyä suomen- tai ruotsinkielisessä tutkinnossa ovat puutteellisen kielitaidon vuoksi heikot. Suomalaisen ylioppilastutkinnon järjestämistä englannin kielellä koskevan selvityksen mukaan englanninkielinen ylioppilastutkinto palvelisi erityisesti englanninkielisessä tai kaksikielisessä perusopetuksessa ja lukio-opetuksessa olleita, suomalaisia paluumuuttajia, joiden vahvin akateeminen kieli on englanti ja vanhempien työn vuoksi Suomeen muuttaneita nuoria, joilla englanti on ollut koulukieli.

Ylioppilastutkinnon järjestämistä koskevat säädökset ja määräykset perustuvat nykyisin pitkälti perinteisen paperimuotoisen koetilanteen tarpeisiin ja postitse tapahtuvaan yhteydenpitoon lukioiden ja Ylioppilastutkintolautakunnan välillä. Rehtori vastaa ylioppilastutkinnon kokeiden järjestämisestä lukiossaan. Voimassa olevan lainsäädännön mukainen lukioiden ja lautakunnan välisen työnjaon pääsääntö on, että kokelaat asioivat ylioppilastutkintoon osallistumiseen liittyvissä kysymyksissä oman lukionsa rehtorin kanssa, joka puolestaan toimii välit-

täjänä kokelaan ja Ylioppilastutkintolautakunnan välillä. Rehtori vastaa esimerkiksi ylioppilastutkintoon ja sen kokeisiin osallistumisesta kokelailta perittävien maksujen keräämisestä ja tilittämisestä Ylioppilastutkintolautakunnalle. Samoin hakemus koesuorituksen arvostelua koskevan tarkistusarvostelun tekemisestä toimitetaan rehtorille, joka toimittaa hakemuksen edelleen Ylioppilastutkintolautakunnalle. Ylioppilaskokeiden ja niihin liittyvien menettelyiden digitalisointi ja Ylioppilastutkintolautakunnan sähköistä asiointia koskevien järjestelmien ja menettelyiden kehittäminen mahdollistavat sen, että kokelas voisi asioida aiempaa useammin suoraan Ylioppilastutkintolautakunnan kanssa, edellyttäen, että sääntelyä näiltä osin puretaan. Ylioppilastutkintorekisteri on lisäksi nykyisin osa valtakunnallisista opinto- ja tutkintorekistereistä annetussa laissa (884/2017) tarkoitettuja niin sanottuja Koski-palveluita. Ylioppilastutkinnon järjestämisessä tarvittavia tietoja kokelaiden opintosuorituksista voidaan mahdollisuuksien mukaan välittää mainitussa laissa tarkoitetun opinto- ja tutkintotietojen luovutuspalvelun avulla, mikä niin ikään helpottaa tutkinnon toimeenpanoa.

3 Esityksen tavoitteet ja keskeiset ehdotukset

3.1 Tavoitteet

Pääministeri Juha Sipilän hallitus päätti puolivälitarkastelunsa yhteydessä 28 päivänä huhtikuuta 2017 käynnistää lukiokoulutuksen uudistuksen. Uudistuksen tavoitteena on lisätä lukion vetovoimaa yleissivistävänä, korkeakouluihin jatko-opintokelpoisuuden antavana koulutusmuotona, vahvistaa koulutuksen laatua ja oppimistuloksia sekä sujuvoittaa siirtymistä toisen asteen opinnoista korkea-asteelle. Yksilöllisemmät ja joustavammat opintopolut, niiden vaatima ohjaus ja tuki, oppiainerajat ylittävät opinnot ja korkeakouluyhteistyö ovat keskeisiä keinoja tavoitteen saavuttamiseksi.

Esityksen tavoitteena on tukea lukiokoulutuksen uudistukselle ja uudelle lukiolaille asetettujen tavoitteiden toteutumista. Tavoitteena on edelleen vähentää ylioppilastutkinnon kokeisiin liittyvää henkistä kuormitusta. Esityksellä pyritään ehkäisemään tutkinnon suorittamisen keskeytymisiä ja tarvetta aloittaa tutkinnon suorittaminen alusta, edistämään ylioppilastutkinnon hyväksyttyä suorittamista sekä nopeuttamaan korkea-asteen opintoihin siirtymistä. Tavoitteena on lisäksi, että kokelaat osoittaisivat osaamistaan myös ylioppilastutkinnossa nykyistä monipuolisemmin.

Esityksellä pyritään edistämään lukiokoulutuksen kansainvälistymistä ja osaavan työvoiman muuttamista Suomeen sekä tukemaan tähän liittyviä valtakunnallisia ja paikallisia tavoitteita ja suunnitelmia.

Esityksen tavoitteena on huolehtia siitä, että ylioppilastutkintoa koskeva lainsäädäntö vastaa nykyisen teknologisen ja yhteiskunnallisen kehityksen asettamia vaatimuksia. Tavoitteena on luoda ylioppilastutkinnolle lainsäädännöllinen pohja, joka mahdollistaa myös tutkinnon tulevan kehittämisen ja varmistaa, että lainsäädäntö ei aseta tutkinnon kehittämiselle tarpeettomia esteitä. Esityksellä pyritään lisäksi joustavoittamaan ylioppilastutkinnon kokeisiin ilmoittautumiseen ja muihin menettelyihin liittyvää sääntelyä. Lisäksi tavoitteena on varmistaa koke-

laiden mahdollisuudet ylioppilastutkinnon suorittamiseen oikeudenmukaisesti ja yhdenvertaisesti.

3.2 Toteuttamisvaihtoehdot

Esitykseen sisältyvät ehdotukset perustuvat suurelta osin edellä mainittuihin ylioppilastutkinnon keskeisiä kehittämistarpeita pohtineen Gaudeamus igitur -työryhmän ehdotuksiin sekä englanninkielisen ylioppilastutkinnon toteuttamista selvittäneiden selvityshenkilöiden johtopäätöksiin.

Ylioppilastutkinnon rakenteen ja tutkinnossa suoritettavien kokeiden osalta voidaan esittää useita vaihtoehtoisia ratkaisuja. Tutkinnon rakenne voitaisiin säilyttää nykyisellään. Nykyisin ylioppilastutkintoon kuuluu vähintään neljä koetta, äidinkielessä ja kirjallisuudessa järjestettävä koe sekä kokelaan valinnan mukaan kolme koetta ryhmästä, johon kuuluvat toisessa kotimaisessa kielessä, yhdessä vieraassa kielessä, matematiikassa ja reaaliaineissa järjestettävä koe. Kokelas voi siis halutessaan jättää esimerkiksi toisen kotimaisen kielen tai matematiikan kokeen suorittamatta. Ylioppilastutkinnon nykyinen rakenne ei välttämättä kaikilta osin mittaa lukiokoulutuksen oppimäärään kuuluvia opintoja riittävän laajasti ja monipuolisesti, minkä vuoksi on katsottu, että rakennetta tulisi tasapainottaa.

Vaihtoehtoisesti voitaisiin säätää pakolliseksi sellainen koe tai kokeita, jotka kokelas nykyisin voi jättää suorittamatta. Erityisesti matematiikan kokeen pakollisuutta on esitetty monissa yhteyksissä. Matematiikan pakollisuudella voisi kuitenkin olla kielteisiä vaikutuksia esimerkiksi matematiikan opiskeluvaikeuksista kärsivien lukioon hakeutumisen ja ylioppilastutkinnossa suoriutumisen kannalta. Matematiikan opiskelua voidaan tehokkaammin lisätä kannusteilla kuin pakottamalla opiskelijoita itselleen epämieluisiin valintoihin. Myös korkeakoulujen opiskelijavalintojen uudistukset ja ylioppilastutkinnon kokeiden pisteytykset todistusvalinnoissa, joista päättävät korkeakoulut itse, voivat osaltaan vaikuttaa matematiikan opintoihin ja suorittamiseen tutkinnossa.

Ylioppilastutkinnon rakennetta olisi mahdollista muuttaa myös lisäämättä pakollisuuden astetta tutkinnossa yksittäisten kokeiden osalta. Gaudeamus igitur -työryhmä esitti, että ylioppilastutkinnon rakenne säilyisi muuten ennallaan, mutta yhden reaaliaineen kokeen sijaan edellytettäisiin kahden reaaliaineen kokeen taikka yhden reaaliaineen ja yhden vieraan kielen kokeiden suorittamista. Ehdotus nostaisi työryhmän mukaan tutkinnon vaatimustasoa mutta tasapainottaisi tutkinnon rakennetta ja eri aineiden välisiä suhteita. Toisaalta ehdotus vähentäisi yksittäisten reaaliaineiden kokeiden painoarvoa suhteessa muiden oppiaineiden kokeisiin ja asettaisi kokelaita heidän valintojensa perusteella erilaiseen asemaan, eikä se näin ollen parhaalla mahdollisella tavalla kannustaisi opiskelijoita laaja-alaiseen osaamisensa näyttämiseen ylioppilastutkinnossa. Tässä esityksessä ehdotetaan, että ylioppilastutkinnossa olisi suoritettava viisi koetta, joihin sisältyy äidinkielessä ja kirjallisuudessa järjestettävä koe sekä kokelaan valinnan mukaan vähintään kolme koetta ryhmästä, johon kuuluvat matematiikassa, toisessa kotimaisessa kielessä, vieraassa kielessä ja reaaliaineessa järjestettävä koe. Muutos nostaisi jonkin verran tutkinnon vaatimustasoa, mutta se ohjaisi kokelaita osoittamaan osaamistaan ja suorittamaan eri kokeita aiempaa monipuolisemmin. Tutkinnon valinnainen rakenne säilyisi ja kokelailla olisi jatkossakin joustavat mahdollisuudet osoittaa osaamistaan eri tavoin.

Myös englanninkielinen ylioppilastutkinto olisi mahdollista toteuttaa useilla vaihtoehtoisilla tavoilla. Ensinnäkin oikeudelle osallistua englanninkieliseen ylioppilastutkintoon olisi mah-

dollista säätää erilaisia edellytyksiä. Osallistuminen voisi olla kokelaan itsensä harkittavissa taikka edellytyksenä voisi olla riittävä tutkintokielen hallinta tai lukiokoulutuksen oppimäärän tai ammatillisen tutkinnon suorittaminen pääosin englannin kielellä. Mikäli englanninkieliseen ylioppilastutkintoon voisivat osallistua vain englannin kielellä opiskelevat, rajautuisi osa kohderyhmästä ulkopuolelle, sillä englanninkielistä lukio-opetusta ei nykyisin ole laajasti tarjolla ja jatkossakin sen voidaan arvioida painottuvan erityisesti suurimpiin kaupunkeihin. Perusteltua kuitenkin olisi, että osallistumisoikeuden edellytyksenä olisi vähintään riittävä tutkintokielen hallinta. Ilman riittävää englannin kielen taitoa osallistuminen englanninkieliseen ylioppilastutkintoon ei ole tarkoituksenmukaista ja siitä voi olla haittaa tutkinnossa menestymiselle ja jatko-opintoihin hakeutumiselle.

Toinen englanninkielisen ylioppilastutkinnon kannalta keskeinen kysymys on äidinkielen ja kirjallisuuden koe. Äidinkielen ja kirjallisuuden kokeen osalta voitaisiin säätää mahdollisuudesta suorittaa koe englannin kielessä. Englanninkieliseen ylioppilastutkintoon osallistuvien kokelaiden suomen ja ruotsin kielen taitojen voidaan arvioida monessa tapauksessa olevan melko heikot. Toisaalta kansallisessa ylioppilastutkinnossa olisi perusteltua edellyttää vähintään toisen kansalliskielen kokeen suorittamista, vaikka tutkinto muutoin suoritettaisiinkin englannin kielellä. Vieraskieliset kokelaat voivat nykyisin suorittaa suomi tai ruotsi toisena kielenä -oppimäärään perustuvan kokeen. Mahdollista olisi säätää myös äidinkielen ja kirjallisuuden kokeen korvaamisesta suomen tai ruotsin kielen lyhyeen oppimäärään perustuvalla kokeella. Tällainen ylioppilastutkinto olisi kuitenkin vaativuudeltaan suomeksi tai ruotsiksi suoritettavaa tutkintoa matalampi, minkä vuoksi tätä vaihtoehtoa ei voida pitää perusteltuna ottaen lisäksi huomioon äidinkielen ja kirjallisuuden kokeelle annettu erityinen painoarvo ylioppilastutkinnon ainoana kaikille pakollisena kokeena.

3.3 Keskeiset ehdotukset

Ylioppilastutkintoa koskeva lainsäädäntö ehdotetaan uudistettavaksi kokonaisuudessaan. Ehdotettu laki ylioppilastutkinnosta ja sen nojalla annettava valtioneuvoston asetus korvaisivat voimassa olevan ylioppilastutkinnon järjestämisestä annetun lain ja ylioppilastutkinnosta annetun valtioneuvoston asetuksen.

Ylioppilastutkinnon asemaan lukiokoulutuksen opetussuunnitelman mukaisia tietoja, taitoja ja kypsyyttä mittaavana yleisen jatko-opintokelpoisuuden tuottavana päättötutkintona ei ehdoteta muutoksia eikä Ylioppilastutkintolautakunnan asemaa tutkintoa toimeenpanevana viranomaisena muutettaisi. Samoin lukiokoulutuksen oppimäärää suorittavien ja muiden henkilöiden oikeus osallistua ylioppilastutkintoon sekä kokeisiin osallistumisen edellytykset säilyisivät nykyisellään. Ylioppilastutkinnon tutkintoaineisiin ei ehdoteta muutoksia.

Ylioppilastutkinnon rakennetta ehdotetaan muutettavan. Ylioppilastutkintoa suorittavan kokelaan olisi suoritettava viisi koetta, joihin sisältyy äidinkielessä ja kirjallisuudessa järjestettävä koe sekä kokelaan valinnan mukaan vähintään kolme koetta ryhmästä, johon kuuluvat matematiikassa, toisessa kotimaisessa kielessä, vieraassa kielessä ja reaaliaineessa järjestettävä koe. Samalla ylioppilastutkinnon kokeisiin ilmoittautumista koskevia menettelyitä joustavoitettaisiin. Kokelaan ei enää tarvitsisi ilmoittautumisen yhteydessä sitovasti valita kokeita pakollisiksi tai ylimääräisiksi. Kokelaan ilmoittautumista eritasoisiin kokeisiin samassa tutkintoaineessa ei rajoitettaisi. Tutkinnon rakenne ja valinnaisuuden aste säilyisivät muuten nykyisellään. Suoritettua ylioppilastutkintoa voisi edelleen nykyiseen tapaan myös täydentää.

Hylättyyn ylioppilastutkintoon sisältyneet hyväksytyt kokeet voisi sisällyttää aloitettavaan uuteen tutkintoon kolmen vuoden ajan aiemmin suoritetun kokeen hyväksymisestä. Erillisinä kokeina suoritetut hyväksytyt kokeet voitaisiin sisällyttää tutkintoon kolmen vuoden ajan erillisen kokeen hyväksymisestä.

Tutkinto tulisi nykyistä vastaavasti suorittaa pääsääntöisesti enintään kolmena peräkkäisenä tutkintokertana. Tutkinnon suorittamisajan pidentymistä koskevat säännökset nostettaisiin lain tasolle ja suorittamisajan pidentymisen edellytyksiä kevennettäisiin tutkinnon suorittamisen keskeytymistä koskevien syiden ja niiden keston osalta. Kokelas, joka on osallistunut vähintään yhteen tutkintokertaan ja sairastumisen, ulkomailla tapahtuvan päätoimisen opiskelun tai muun niihin rinnastettavan painavan syyn vuoksi on estynyt osallistumasta tutkintokerran kokeisiin, voisi jatkaa tutkinnon suorittamista enimmäisajan päättymistä välittömästi seuraavana tutkintokertana. Jos kokelas on edellä tarkoitetun syyn vuoksi estynyt osallistumasta kahden peräkkäisen tutkintokerran kokeisiin, hän voisi jatkaa tutkinnon suorittamista enimmäisajan päättymistä välittömästi seuraavina kahtena tutkintokertana.

Ylioppilastutkinnon voisi jatkossa suorittaa myös englanniksi. Englanninkielisen ylioppilastutkinnon voisi suorittaa opiskelija, joka suorittaa lukiokoulutuksen oppimäärää tai ammatillista perustutkintoa pääosin englannin kielellä sekä henkilö, joka on suorittanut ylioppilastutkinnon suorittamiseen oikeuttavan tutkinnon tai koulutuksen pääosin englannin kielellä. Rehtorin päätöksellä englanninkielisen ylioppilastutkinnon voisi erityisestä syystä suorittaa myös muu kuin edellä mainittu henkilö, jolla muutoin voidaan katsoa olevan riittävät kielelliset edellytykset englanninkielisen tutkinnon suorittamiseen. Englanninkielinen ylioppilastutkinto vastaisi rakenteeltaan suomeksi tai ruotsiksi suoritettavaa tutkintoa. Äidinkielen ja kirjallisuuden koe olisi myös englanninkielisessä tutkinnossa suoritettava kotimaisella kielellä.

Lisäksi uudessa lukiolaissa ehdotetaan korjattavan viittaukset kumottavaksi ehdotettuun ylioppilastutkinnon järjestämisestä annettuun lakiin viittauksiksi ehdotettuun lakiin ylioppilastutkinnosta.

Ehdotetut lait ovat tarkoitetut tulemaan voimaan 1 päivänä elokuuta 2019. Edellä mainittuja ylioppilastutkinnon rakennetta, tutkinnon kokeisiin ilmoittautumista sekä tutkinnon ja sen kokeiden suorittamista koskevia ehdotuksia sovellettaisiin kokelaisiin, jotka aloittavat ylioppilastutkinnon suorittamisen kevään 2022 tutkintokerralla tai sen jälkeen. Kokelaisiin, jotka aloittavat tutkinnon suorittamisen ennen mainittua ajankohtaa, sovellettaisiin edelleen nykyisen lainsäädännön asianomaisia säännöksiä.

4 Esityksen vaikutukset

4.1 Taloudelliset vaikutukset

Esityksessä ehdotetaan muutoksia muun muassa ylioppilastutkinnon kokeiden ilmoittautumiskäytäntöihin, tutkinnon rakenteeseen sekä tutkinnon ja sen kokeiden suorittamiseen, jotka suurelta osin perustuvat ylioppilastutkinnon kehittämistarpeita pohtineen Gaudeamus igitur -työryhmän ehdotuksiin. Ehdotettujen muutosten toteuttaminen edellyttää muutoksia ylioppilastutkintorekisterin ja siihen liittyvien järjestelmien tietomalleihin, rajapintoihin ja tiedonkirjaamiskäytäntöihin. Siirtymävaiheessa olisi edelleen tarpeen ylläpitää päällekkäisiä tietomalleja. Tietojärjestelmämuutoksista aiheutuisi lisäkustannuksia Ylioppilastutkintolautakunnalle. Gaudeamus igitur -työryhmän muistiossa ehdotettujen muutosten kustannusvaikutusten tutkin-

torekisteriin arvioitiin olevan noin 1 miljoonaa euroa. Toisaalta työryhmä totesi tarkkojen kustannusarvioiden laatimisen olevan tältä osin haastavaa, joten työryhmän muistiossa esitettyyn kustannusarvioon on syytä suhtautua varauksella. Työryhmän ehdotus ylioppilastutkinnon valmistumista koskevien säännösten täsmentämisestä on jo toteutettu lailla 715/2018, joka tulee voimaan 1 päivänä elokuuta 2019. Samassa yhteydessä luovuttiin ylioppilastutkinnon kokeiden uusimiskertoja koskevista rajoituksista. Tässä hallituksen esityksessä ei myöskään ehdoteta toteutettavaksi kaikkia Gaudeamus igitur -työryhmän esittämiä ylioppilastutkinnon kehittämisehdotuksia, esimerkiksi hylätyn kokeen kompensaatiomahdollisuuden poistamista. Toisaalta esitykseen sisältyy myös sellaisia ehdotuksia, joita työryhmä ei esittänyt, kuten tutkinnon suorittamisajan pidentymisen edellytysten muutokset. Lisäksi ehdotetaan, että ylioppilastutkinto olisi mahdollista suorittaa englanniksi. Myös englanninkielisen ylioppilastutkinnon osalta aiheutuisi kertaluonteisia kustannuksia ylioppilastutkintorekisteriin ja siihen liittyviin järjestelmiin toteutettavista tarpeellisista muutoksista. Tähän saakka kokelaita on tietojärjestelmissä käsitelty oppilaitoksen opetuskielen mukaisina ryhminä, mutta englanninkielistä tutkintoa suorittavia kokelaita on tarpeen käsitellä järjestelmissä eri tavalla kuin muita oppilaitoksen opiskelijoita, mikä edellyttää muutoksia muun muassa ilmoittautumiseen, arvosteluprosessin toteuttamiseen ja todistusten tuottamiseen.

Ylioppilastutkintolautakunnan kanslia on tutkinnon digitalisoinnista saatujen kokemusten ja käytettävissään olevien puitesopimusten pohjalta arvioinut rekistereihin ja tietojärjestelmiin liittyvän asiantuntijatyön maksavan noin 18 000 euroa henkilötyökuukautta kohden. Ylioppilastutkintorekisteriin ja siihen liittyviin järjestelmiin tarvittavien muutosten toteuttaminen edellyttäisi Ylioppilastutkintolautakunnan kanslian arvion mukaan noin 100 henkilötyökuukauden työpanosta. Aiheutuvat kustannukset olisivat siten yhteensä noin 1,8 miljoonaa euroa. Tietojärjestelmämuutokset tulisi toteuttaa vuosien 2019—2021 aikana, koska mainitut ylioppilastutkinnon suorittamista koskevat muutokset koskisivat kokelaita, jotka aloittavat tutkinnon suorittamisen kevään 2022 tutkintokerralla tai sen jälkeen.

Englanninkielisen ylioppilastutkinnon osalta lisäkustannuksia aiheutuisi lisäksi Ylioppilastutkintolautakunnan työskentelyyn liittyvistä järjestelyistä ja lautakunnan määräysten ja muiden asiakirjojen kääntämisestä noin 40 000 euroa. Mainitut kustannukset kohdistuisivat vuodelle 2021. Vuosittaisia lisäkustannuksia puolestaan aiheutuisi vuodesta 2021 lukien, kun suomen- ja ruotsinkielisten kokeiden lisäksi olisi tarpeen toteuttaa myös englanninkielisten kokeiden laatiminen, tekninen toteuttaminen ja arvostelu. Vuosittaiset kustannukset eivät pääosin olisi riippuvaisia englanninkielistä ylioppilastutkintoa suorittavien kokelaiden määrästä, koska koetehtävät laaditaan ennen kuin kokelaat ilmoittautuvat kokeisiin ja Ylioppilastutkintolautakunnalla olisi oltava valmius myös englanninkielisten kokeiden tekniseen toteuttamiseen ja arvosteluun kunkin tutkintokerran kokelasmääristä riippumatta. Näiden kustannusten on englanninkielisen ylioppilastutkinnon toteuttamista koskevassa selvityksessä arvioitu olevan noin 0,3 miljoonaa euroa.

Ylioppilastutkintolautakunnan toimintamenot katetaan ylioppilastutkinnosta ja siihen kuuluviin kokeisiin osallistumisesta kokelailta perittävillä maksuilla sekä valtion talousarviossa tähän osoitetuilla määrärahoilla (momentti 29.01.03). Esityksestä aiheutuvat lisäkustannukset tulisi kattaa valtion talousarviossa, jotta kokelailta perittäviä maksuja ei tarvitsisi korottaa. Vuosia 2019—2022 koskevassa julkisen talouden suunnitelmassa ei ole varattu erillisiä määrärahoja ylioppilastutkinnon uudistamisesta aiheutuviin lisäkustannuksiin. Esityksestä aiheutuvat kustannukset on tarkoitus kattaa kokonaisuudessaan opetus- ja kulttuuriministeriön hallinnonalan sisäisillä määrärahasiirroilla.

Lukiokoulutus on kunnille järjestämislupaan perustuva vapaaehtoinen valtionosuustehtävä. Lukiokoulutuksen rahoitus perustuu koulutuksen järjestämisestä aiheutuneisiin valtakunnallisiin kokonaiskustannuksiin, joiden perusteella lukion yksikköhinnat lasketaan. Koulutuksen järjestäjät päättävät mahdollisesta englanninkielisen opetuksen tarjoamisesta järjestämislupiensa puitteissa. Englanninkielisen lukio-opetuksen järjestämisen kustannukset eivät merkittävästi poikkea suomenkielisen opetuksen kustannuksista. Englanninkielisen opetuksen hintaan vaikuttaa kuitenkin opettajalle mahdollisesti maksettava kielilisä.

Nykyisin noin viidennes ylioppilastutkinnon suorittavista kokelaista on suorittanut tutkinnossa neljä koetta. Korkeakoulujen opiskelijavalintojen uudistusten voidaan tulevina vuosina arvioida lisäävän ylioppilastutkinnossa suoritettavien kokeiden määrää, mikä lisää myös kokeiden alustavan arvostelun kustannuksia lukioissa. Myös ylioppilastutkinnon rakenteen muutos, joka koskisi tutkinnon suorittamisen kevään 2022 tutkintokerralla tai sen jälkeen aloittavia kokelaita, lisäisi osaltaan kokeiden suorittamista jonkin verran.

Englanninkielisen opetustarjonnan lisäämisestä ja ylioppilastutkinnon kokeiden suoritusmäärien kasvusta koulutuksen järjestäjille mahdollisesti aiheutuvat lisäkustannukset tulisivat huomioiduiksi valtionosuusjärjestelmässä toteutuneiden valtakunnallisten kokonaiskustannusten kautta.

4.2 Vaikutukset viranomaisten toimintaan

Ehdotuksilla olisi merkittäviä vaikutuksia Ylioppilastutkintolautakunnan toimintaan. Useat esitykseen sisältyvät ehdotukset edellyttäisivät muutoksia lautakunnan menettelyihin ja tietojärjestelmiin. Ylioppilastutkintolautakunnan tulisi ryhtyä valmistelemaan myös englanninkielisen ylioppilastutkinnon toimeenpanoa. Tarvittavia toimenpiteitä on kuvattu edellä esityksen taloudellisten vaikutusten arvioinnin yhteydessä.

Ylioppilastutkintolautakunnan määräyksenantovaltuuksia ehdotetaan osittain muutettavan. Valtuus päättää siitä, missä vieraissa kielissä ylioppilastutkinnon kokeita järjestetään, ehdotetaan siirrettäväksi Ylioppilastutkintolautakunnalta valtioneuvostolle. Ylioppilastutkintolautakunta määräisi kuitenkin edelleen, missä vieraissa kielissä laaditaan kahden eri tason mukaiset kokeet. Ylioppilastutkintolautakunta määräisi ylioppilastutkinnosta ja sen kokeisiin osallistumisesta perittävien maksujen perimiseen liittyvistä menettelyistä. Lautakunnan tulisi muutoinkin tarpeellisilta osin saattaa nykyiset määräyksensä vastaamaan uudistuvaa lainsäädäntöä.

Ylioppilastutkintolautakunnan toimivaltaa myös selkeytettäisiin vastaamaan nykyistä vakiintunutta käytäntöä. Ylioppilastutkintolautakunta voisi kokeiden järjestämisen olosuhteita koskevasta erittäin painavasta syystä päättää, että oppilaitoksen kokeet järjestetään toisin kuin muissa oppilaitoksissa. Säännös turvaisi myös koulutuksen järjestäjien asemaa poikkeuksellisissa tilanteissa, esimerkiksi odottamattomissa ja pitkäkestoisissa sähkökatkoksissa tai muissa niihin verrattavissa tilanteissa.

Esitykseen sisältyy uusia toimivaltuuksia ylioppilastutkinnon ja sen kokeiden järjestämisestä oppilaitoksessa vastaaville rehtoreille. Englanninkielisen ylioppilastutkinnon voisi erityisestä syystä suorittaa henkilö, jolla rehtori katsoo olevan riittävät kielelliset edellytykset englanninkielisen tutkinnon suorittamiseen. Rehtori voisi äkillisessä ja ennakoimattomassa tilanteessa päättää kokelasta koskevien erityisjärjestelyiden käytöstä. Lisäksi koetilaisuuksia koskevaa järjestyksenpitoa koskevia koulutuksen järjestäjän toimivaltuuksia vahvistettaisiin ja täsmen-

nettäisiin. Koetilaisuutta häiritsevä kokelas voitaisiin määrätä poistumaan tilaisuudesta ja jos kokelas ei noudata poistumismääräystä, rehtori tai opettaja voisi poistaa kokelaan siten kuin lukiolaissa säädetään, riippumatta siitä onko kokelas lukion opiskelija.

Koulutuksen järjestäjille ei asetettaisi uusia englanninkielistä lukio-opetusta tai ylioppilastutkintoa koskevia velvoitteita. Englanninkielisen lukio-opetuksen kysynnän ja lukiokoulutuksen järjestäjien kiinnostuksen opetuksen tarjoamista kohtaan voidaan kuitenkin jatkossa arvioida olevan nykyistä laajempaa, kun ylioppilastutkinto olisi mahdollista suorittaa englanniksi. Koulutuksen järjestäjien, jotka haluavat ryhtyä järjestämään englanninkielistä lukio-opetusta, tulisi tarvittaessa hakea opetus- ja kulttuuriministeriöltä opetuskieltä koskevaa järjestämisluvan muutosta. Järjestämisluvan muutosta koskevan hakemuksen käsittelyssä arvioitavaksi tulevat sekä koulutustarve että hakijan ammatilliset ja taloudelliset edellytykset englanninkielisen opetuksen asianmukaiseen järjestämiseen. Ammatillisten edellytysten arvioinnin kannalta on keskeistä muun muassa se, että koulutuksen järjestäjällä on käytettävissään kelpoinen ja opetuskielen hallitseva opetushenkilöstö.

4.3 Yhteiskunnalliset vaikutukset

Esityksellä olisi merkittäviä lapsiin ja nuoriin kohdistuvia vaikutuksia. Ylioppilastutkinnon suorittaa vuosittain noin 30 000 henkilöä. Suurin osa kokelaista on alle 18-vuotiaita aloittaessaan ylioppilastutkinnon suorittamisen. Ylioppilastutkintoa koskevan lainsäädännön uudistamisen vaikutukset eivät kohdistuisi yksinomaan tuleviin lukio-opiskelijoihin, vaan niillä olisi merkitystä myös perusopetuksen oppilaille, jotka pohtivat siirtymistä toisen asteen opintoihin.

Useilla esitykseen sisältyvillä ehdotuksilla edistettäisiin ylioppilastutkinnon hyväksyttyä suorittamista ja siirtymistä korkea-asteen opintoihin sekä ehkäistäisiin tutkinnon suorittamisen keskeytymisiä ja tarvetta aloittaa tutkinnon suorittaminen alusta. Tämä olisi yhteiskunnallisesti merkittävää erityisesti koska ikäluokkien koko ja suoritettujen ylioppilastutkintojen määrä ovat jatkuvasti pienentyneet. Ehdotuksilla parannettaisiin erityisesti sellaisten kokelaiden asemaa, joilla ei vielä tutkinnon suorittamisen aloittaessaan ole selvää käsitystä siitä, mitä kokeita he aikovat suorittaa, tai joilla muutoin on heikot edellytykset tehdä ylioppilastutkintoa koskevia valintoja. Muutoksilla myös edelleen vähennettäisiin ylioppilastutkinnon kokeiden suorittamiseen liittyvää stressiä ja kokeisiin valmistautumisen ja koetilanteen henkistä kuormittavuutta, mikä mahdollistaisi sen, että kokelas pystyy suoriutumaan kokeessa mahdollisimman hyvin todellista osaamistaan vastaavalla tasolla. Ehdotuksilla myös saatettaisiin kokelaat keskenään nykyistä yhdenvertaisempaan asemaan ja huolehdittaisiin siitä, että kokelas ei omasta toiminnastaan johtumattomista syistä joudu muita kokelaita heikompaan asemaan. Esimerkiksi tutkintokerran aikainen sairaus voi nykyisin johtaa siihen, että kokelas osallistuu kokeisiin sairaana tai ei pysty ollenkaan osallistumaan kokeisiin, mutta ylioppilastutkinnon suorittamiseen käytettävissä oleva aika ei kuitenkaan pitene.

Ylioppilastutkinnon kokeisiin ilmoittautumista ja mahdollisuutta sisällyttää eri tasoisia kokeita tutkintoon joustavoitettaisiin. Kokelaan tosiasialliset edellytykset arvioida ja tehdä ylioppilastutkinnon suorittamista koskevia valintoja voivat vaihdella riippuen esimerkiksi siitä, minkä verran opintojen ohjausta kokelas on saanut. Jatkossa kokelaat olisivat tältä osin nykyistä yhdenvertaisemmassa asemassa. Esityksen mukaan kokelaan ei enää tarvitsisi valita tutkinnon pakollisia kokeita sitovasti ilmoittautuessaan kokeisiin. Kokelaan ilmoittautumista eritasoisiin kokeisiin samassa tutkintoaineessa ei myöskään rajoitettaisi. Näin vältyttäisiin nykyiseen pakollisten ja ylimääräisten kokeiden etukäteiseen sitovaan ilmoittamiseen liittyviltä virhevalin-

noilta ja mahdollisilta tutkinnon suorittamisen esteiltä. Toisaalta kokelaiden ei myöskään tarvitsisi olla valinnoissaan yhtä varovaisia kuin nykyisin, mikäli he ovat epävarmoja edellytyksistään menestyä esimerkiksi pitkän matematiikan kokeessa. Tämä kannustaisi nykyistä useampia kokelaita suorittamaan pitkän matematiikan tai muita vaativamman tasoisia kokeita, mistä olisi kokelaille hyötyä muun muassa jatko-opintoihin hakeutumisessa.

Ylioppilastutkinnon suorittamisajan pidentymisen edellytyksiä muutettaisiin. Ylioppilastutkinto tulee suorittaa enintään kolmena peräkkäisenä tutkintokertana. Nykyisin kokelas, joka on osallistunut yhteen tutkintokertaan ja ulkomailla tapahtuvan päätoimisen opiskelun tai siihen rinnastettavan syyn vuoksi menettänyt kaksi tutkintokertaa, voi jatkaa tutkinnon suorittamista seuraavana kahtena peräkkäisenä tutkintokertana. Esityksen mukaan kokelas, joka on osallistunut vähintään yhteen tutkintokertaan ja sairastumisen, ulkomailla tapahtuvan päätoimisen opiskelun, tai niihin rinnastettavan painavan syyn vuoksi on estynyt osallistumasta tutkintokerran kokeisiin, voisi jatkaa tutkinnon suorittamista enimmäisajan päättymistä välittömästi seuraavana tutkintokertana. Jos kokelas on edellä tarkoitetun syyn vuoksi estynyt osallistumasta kahden peräkkäisen tutkintokerran kokeisiin, hän voisi jatkaa tutkinnon suorittamista enimmäisajan päättymistä välittömästi seuraavina kahtena tutkintokertana. Kokelaat, jotka ovat osallistuneet vähintään yhteen tutkintokertaan ja ovat estyneitä osallistumasta toisen, kolmannen tai molempien tutkintokertojen kokeisiin, olisivat nykyistä yhdenvertaisemmassa asemassa. Muutos myös edistäisi ylioppilastutkinnon menestyksellistä suorittamista. Lisäksi kokelas voisi sisällyttää hylättyyn ylioppilastutkintoon sisältyneet hyväksytyt kokeet uuteen tutkintoon kolmen vuoden ajan aiemmin suoritetun kokeen hyväksymisestä. Nykyisin tutkinnon suorittaminen tulee tällaisissa tilanteissa aloittaa kokonaan alusta. Ehdotuksella ehkäistäisiin tilanteita, joissa tutkinto jää kokonaan suorittamatta. Tutkinnon suorittaminen uudelleen näissä tapauksissa olisi myös nykyistä nopeampaa, mikä nopeuttaisi siirtymistä jatko-opintoihin. Ylioppilastutkinnon suorittamista edistäisi lisäksi se, että mikäli erillisiä ylioppilastutkinnon kokeita suorittanut henkilö suorittaa myöhemmin ylioppilastutkinnon, hyväksytyt erilliset kokeet voisi sisällyttää tutkintoon kolmen vuoden ajan erillisen kokeen hyväksymisestä.

Ylioppilastutkinnon suorittamisen joustavoittaminen voisi joissakin tapauksissa hidastaa jatko-opintoihin siirtymistä tai johtaa siihen, että kokeisiin osallistutaan heikolla valmistautumisella. Tätä ei kuitenkaan voida pitää merkittävänä ongelmana, sillä tutkinnon suorittamisaika olisi edelleen rajattu ja pääsääntöisesti olisi henkilön omien etujen mukaista suorittaa ylioppilastutkinto ja hakeutua jatko-opintoihin mahdollisimman nopeasti. Myös aiemmin suoritettujen kokeiden sisällyttämiselle uuteen tutkintoon edellä mainituissa tapauksissa olisi selkeästi määritelty ja suhteellisen tiukka aikaraja. Korkeakoulujen opiskelijavalintojen muutosten tarkoituksena on niin ikään nopeuttaa siirtymistä toiselta asteelta jatko-opintoihin. Esityksessä ehdotettujen muutosten vaikutuksia ylioppilastutkinnon suorittamiseen olisi kuitenkin syytä seurata ja arvioida. Eduskunta on myös edellyttänyt, että hallitus seuraa ylioppilastutkinnon kokeiden rajoituksettomien uusimisien vaikutuksia.

Ylioppilastutkinnon rakennetta ehdotetaan muutettavaksi. Ylioppilastutkintoa suorittavan kokelaan olisi suoritettava viisi koetta, joihin sisältyy äidinkielessä ja kirjallisuudessa järjestettävä koe sekä kokelaan valinnan mukaan vähintään kolme koetta ryhmästä, johon kuuluvat matematiikassa, toisessa kotimaisessa kielessä, vieraassa kielessä ja reaaliaineessa järjestettävä koe. Muutos tarkoittaisi sitä, että nykyisen neljän kokeen sijasta kokelaan tulisi suorittaa tutkinnossa vähintään viisi koetta. Toisaalta noin 80 prosenttia kokelaista suorittaa jo nykyisin enemmän kuin neljä koetta. Ehdotettava muutos nostaisi jonkin verran tutkinnon vaatimusta-

soa, mutta se ohjaisi kokelaita osoittamaan osaamistaan ja suorittamaan eri kokeita aiempaa monipuolisemmin. Tutkinnon valinnainen rakenne kuitenkin säilyisi ja kokelailla olisi jatkossakin joustavat mahdollisuudet osoittaa osaamistaan eri tavoin. Ylioppilastutkinnossa osoitetusta laajasta ja monipuolisesta osaamisesta olisi kokelaille hyötyä jatko-opinnoissa ja myöhemmässä elämässä riippumatta heidän ura- tai muista tulevaisuuden suunnitelmistaan. Ylioppilastutkinnon rakenteen ohella myös korkeakoulujen opiskelijavalintoja ja todistusvalintaa koskevat ratkaisut, joista päättävät korkeakoulut, vaikuttavat lukiossa ja ylioppilastutkinnossa tehtäviin valintoihin. Tutkinnon rakenteen muutos voisi aiheuttaa jonkin verran haasteita kahta tutkintoa suorittaville tai opiskelijoille, joilla on haasteita ylioppilastutkinnosta suoriutumisessa. Ehdotus voisi näin ollen vaikuttaa opiskeluaikojen kestoon ja suoritettujen ylioppilastutkintojen määrään. Tutkinnon rakenteen muutoksen vaikutusten voitaisiin kuitenkin arvioida olevan vähäisiä ottaen huomioon edellä mainitut ehdotukset, joilla edistettäisiin tutkinnon menestyksellistä suorittamista.

Ylioppilastutkinnon suorittaminen ehdotetaan mahdollistettavan englanniksi. Englanninkielinen ylioppilastutkinto perustuisi samoihin opetussuunnitelman perusteisiin kuin suomen- ja ruotsinkielellä suoritettava tutkinto. Se olisi myös vaativuudeltaan ja rakenteeltaan kotimaisilla kielillä suoritettavia tutkintoja vastaava. Tutkinnossa tulisi suorittaa äidinkielen ja kirjallisuuden koe kotimaisella kielellä. Englanninkielinen lukio-opetus muissa kuin IB-lukioissa on toistaiseksi ollut hyvin pienimuotoista muun muassa siksi, että ylioppilastutkintoa ei ole voinut suorittaa englanniksi. Englanninkielisen ylioppilastutkinnon voidaan arvioida edistävän englanninkielisen lukio-opetuksen järjestämistä erityisesti suurissa kaupungeissa, mikä monipuolistaisi sellaisten henkilöiden koulutusmahdollisuuksia, joilla ei ole riittäviä edellytyksiä ylioppilastutkinnon suorittamiseen suomen tai ruotsin kielellä. Tämä osaltaan edistäisi osaavan työvoiman muuttamista Suomeen, millä olisi myönteisiä vaikutuksia suomalaiselle yhteiskunnalle, elinkeinoelämälle ja kansantaloudelle. Ehdotuksella tuettaisiin myös kaupunkien omia kansainvälistymispyrkimyksiä ja -strategioita. Englanninkielisten koulutuspalvelujen tarjonta on monessa tapauksessa keskeinen kriteeri harkittaessa muuttoa Suomeen tai johonkin muuhun maahan. Määrällisiä arvioita on tältä osin kuitenkin mahdotonta esittää. Englanninkielisen ylioppilastutkinnon ja englannin kielellä järjestettävän lukio-opetuksen ei voida arvioida vaarantavan kansalliskielillä järjestettävän opetuksen saatavuutta. Opetus- ja kulttuuriministeriön on lukiokoulutuksen järjestämislupia koskevan päätöksenteon yhteydessä varmistettava lukiokoulutuksen riittävä valtakunnallinen ja alueellinen saatavuus molemmilla kansalliskielillä. Viranomaisten tulee myös kielilain (423/2003) 35 §:n mukaan toiminnassaan edistää molempien kansalliskielten käyttämistä.

Englanninkielinen ylioppilastutkinto palvelisi erityisesti englanninkielisessä tai kaksikielisessä perusopetuksessa ja lukio-opetuksessa opiskelleita, suomalaisia paluumuuttajia, joiden vahvin akateeminen kieli on englanti sekä vanhempien työn vuoksi Suomeen muuttaneita nuoria, joilla englanti on ollut koulukieli. Englanninkielisen ylioppilastutkinnon voisivat suorittaa myös opiskelijat, jotka eivät ole saaneet suoritettua International Baccalaureate -tutkintoa hyväksytysti. Mahdollisuus suorittaa ylioppilastutkinto englanniksi parantaisi sellaisten kokelaiden asemaa, joilla on heikot edellytykset menestyä suomen- tai ruotsinkielisessä tutkinnossa, ja voisi siten edistää toisen asteen koulutuksen läpäisyä ja sujuvoittaa tällaisten kokelaiden siirtymistä korkea-asteen opintoihin.

Englanninkielisen ylioppilastutkinnon voisi erityisestä syystä suorittaa myös henkilö, joka ei suorita lukiokoulutuksen oppimäärää pääosin englannin kielellä, mutta jolla rehtori katsoo olevan riittävät kielelliset edellytykset englanninkielisen tutkinnon suorittamiseen. Tämä tur-

vaisi koulutuksen alueellista tasa-arvoa ja kokelaiden yhdenvertaisia mahdollisuuksia suorittaa ylioppilastutkinto itselleen tarkoituksenmukaisimmalla kielellä. Englanninkielisen lukio-opetuksen tarjonnan voidaan arvioida painottuvan lähinnä suuriin ja keskisuuriin kaupunkeihin, mutta esimerkiksi paluumuuttajia asuu eri puolilla Suomea eri kokoisissa kunnissa.

Saamen kielten kokeiden osallistujamäärät ovat nykyisin hyvin pieniä. Pohjoissaamen äidinkielen ja kirjallisuuden kokeen suoritti viisi kokelasta vuonna 2017. Samana vuonna inarinsaamen äidinkielen ja kirjallisuuden kokeen suoritti kaksi kokelasta ja kahdeksan kokelasta suoritti vieraana kielenä pohjoissaamen lyhyen oppimäärän kokeen. Esityksen mukaan kokelas voisi suorittaa vieraan kielen kokeen sijasta äidinkielen ja kirjallisuuden kokeen saamen kielessä. Kokelaan ei siis enää tarvitsisi jättää suomen tai ruotsin äidinkielen ja kirjallisuuden koetta suorittamatta voidakseen suorittaa saamen äidinkielen ja kirjallisuuden kokeen. Tämän voidaan arvioida lisäävän saamen kielen suorittamista ylioppilastutkinnossa.

Esitykseen sisältyisi lisäksi muita ehdotuksia, joilla vahvistettaisiin kokelaiden välistä yhdenvertaisuutta, tasavertaisia mahdollisuuksia ylioppilastutkinnon ja sen kokeiden suorittamiseen sekä kokelaiden oikeusturvaa. Koetilaisuuksien järjestyksenpitoa koskevien säännösten täsmentäminen vahvistaisi jokaisen kokelaan työrauhaa ja turvallisuutta ylioppilastutkinnon kokeissa. Erityisjärjestelyistä säädettäisiin nykyistä kattavammin ja rehtori voisi äkillisissä ja ennakoimattomissa tilanteissa päättää erityisjärjestelyiden käytöstä. Laissa säädettäisiin, että kokelaalla ja alle 18-vuotiaan kokelaan huoltajalla on oikeus saada tieto arvosteluperusteiden soveltamisesta kokelaan koesuoritukseen. Heille olisi varattava tilaisuus tutustua arvosteltuun kirjalliseen tai muuten tallennettuun koesuoritukseen. Säännös turvaisi kokelaan ja hänen huoltajansa tosiasiallisia mahdollisuuksia tehdä perusteltu koesuorituksen arvostelua koskeva oikaisuvaatimus.

Lakiehdotuksilla ei ole merkittäviä vaikutuksia sukupuolten väliseen tasa-arvoon. Kuten hallituksen esityksessä 41/2018 vp on todettu, uusi lukiolaki vahvistaa opiskelijoiden oikeutta saada opintojen ohjausta ja samalla oppilaitoksissa voidaan rohkaista opiskelijoita pohtimaan aine-, suuntautumis- ja uravalintoja yksilöllisten ominaisuuksiensa ja vahvuuksiensa perusteella ja kyseenalaistamaan esimerkiksi tiettyjen oppiaineiden ja uravalintojen sukupuolittuneisuutta. Tällä voi olla vaikutusta myös ylioppilastutkinnossa tehtäviin valintoihin ja edelleen korkeakouluopintoihin. Kuvattua sukupuolten tasa-arvon kannalta myönteistä kehitystä voisivat edistää myös ylioppilastutkinnon muutokset, joilla kokelaita kannustetaan osoittamaan osaamistaan nykyistä monipuolisemmin ja esimerkiksi suorittamaan aiempaa enemmän vaativamman tasoisia kokeita.

5 Asian valmistelu

5.1 Valmisteluvaiheet ja -aineisto

Hallituksen esitys on osa pääministeri Juha Sipilän hallituksen toimintasuunnitelman mukaista lukiokoulutuksen uudistamista.

Esitys on valmisteltu opetus- ja kulttuuriministeriössä yhteistyössä Ylioppilastutkintolautakunnan kanslian kanssa. Esityksen valmistelussa on huomioitu ylioppilastutkinnon keskeisiä kehittämistarpeita selvittäneen Gaudeamus igitur -työryhmän ehdotukset sekä englanninkielisen ylioppilastutkinnon järjestämisen toteuttamista koskevan selvityksen tulokset.

Opetus- ja kulttuuriministeriö pyysi Gaudeamus igitur -työryhmän muistiosta lausuntoa 5 päivänä toukokuuta 2017. Lausunnon toimitti 126 tahoa. Selkeä enemmistö lausunnonantajista kannatti muun muassa seuraavia ehdotuksia: 1) nykyisen yhden reaaliaineen kokeen sijaan edellytettäisiin kahden reaaliaineen kokeen tai yhden reaaliaineen kokeen ja yhden vieraan kielen kokeen suorittamista; 2) kokeita ei enää sitovasti valittaisi pakollisiksi tai ylimääräisiksi ilmoittautumisen yhteydessä; 3) kokelaan ilmoittautumista eritasoisiin kokeisiin samassa tutkintoaineessa ei rajoitettaisi, mutta tutkintoon voitaisiin kuitenkin sisällyttää vain yksi koe samassa oppiaineessa; 4) saamen vieraan kielen kokeen tilalle kokelas voisi valita myös saamen äidinkielen ja kirjallisuuden kokeen; 5) erillisinä kokeina suoritetut hyväksytyt kokeet voitaisiin lukea hyväksi ylioppilastutkintoon kolmen vuoden ajan erillisen kokeen hyväksymisajankohdasta; 6) tutkinnon tultua hylätyksi, hylättyyn tutkintoon sisältyneet hyväksytyt kokeet voitaisiin sisällyttää aloitettavaan uuteen tutkintoon kolmen vuoden ajan aiemmin suoritetun kokeen hyväksymisen ajankohdasta; 7) suullisen kielitaidon koe otettaisiin osaksi vieraiden kielten ja toisen kotimaisen kielen kokeita; 8) kaikissa kokeissa olisi oppiainerajat ylittäviä tehtäviä. Merkittävä osa tai enemmistö lausunnonantajista vastusti muun muassa seuraavia ehdotuksia: 1) koeaika tiivistettäisiin neljään tuntiin ja äidinkielen koe muutettaisiin yksipäiväiseksi; 2) hylätyn kokeen kompensaatiomahdollisuus poistettaisiin; 3) tulevaisuudessa kokeiden tausta-aineistoihin voisi sisältyä myös materiaalia eri kielillä; 4) lukion oppimäärää suorittavalla kokelaalla tulisi olla puolet lukion oppimäärästä tai kirjoitettavan oppiaineen pakolliset kurssit opiskeltuna voidakseen osallistua tutkinnon kokeisiin.

Lisäksi opetus- ja kulttuuriministeriö pyysi englanninkielisen ylioppilastutkinnon toteuttamista koskevasta selvityksestä lausuntoa 14 päivänä maaliskuuta 2018. Lausunnon toimitti 80 tahoa. Lausunnoissa suhtauduttiin englanninkieliseen ylioppilastutkintoon ja selvityksen johtopäätöksiin pääosin myönteisesti. Suurin osa lausunnonantajista oli sitä mieltä, että ylioppilastutkinnon olisi syytä pysyä kansallisena tutkintona. Pääsääntöisesti englanninkielinen ylioppilastutkinto tulisi suunnata niille, jotka ovat englanninkielisessä opetuksessa, mutta oikeus osallistua englanninkieliseen tutkintoon voitaisiin erillishakemuksesta myöntää myös muille. Englanninkielisen ylioppilastutkinnon olisi perustuttava samoihin opetussuunnitelman perusteisiin kuin kansalliskielillä järjestettävä tutkinto. Lausunnoissa katsottiin pääsääntöisesti, että englanninkieliseen ylioppilastutkintoon tulisi sisältyä kansallisen kielen koe. Muita esille nousseita kysymyksiä olivat muun muassa opettajien kelpoisuus englanninkielisessä lukio-opetuksessa, laadukkaan englanninkielisen opetusmateriaalin saatavuus sekä kansalliskielten asema. Jotkut lausunnonantajat eivät pitäneet englanninkielisen ylioppilastutkinnon toteuttamista tarkoituksenmukaisena ottaen huomioon kohderyhmän ja kysynnän pienuuden. Lausunnoissa katsottiin, että valtion tulisi kattaa englanninkielisestä ylioppilastutkinnosta aiheutuvat kustannukset.

Opetus- ja kulttuuriministeriö asetti 21 päivänä elokuuta 2017 lukiouudistuksen seurantaryhmän, jonka toimikausi jatkuu vuoden 2018 loppuun saakka. Seurantaryhmän tehtävänä on seurata ja tukea uudistuksen toimeenpanoa sekä arvioida uudistuksessa tehtävien toimenpiteiden kokonaisvaikutuksia. Seurantaryhmän työhön osallistuvat seuraavien tahojen edustajat: opetus- ja kulttuuriministeriön ammatillisen koulutuksen osasto, korkeakoulu- ja tiedepolitiikan osasto ja yleissivistävän koulutuksen ja varhaiskasvatuksen osasto, Opetushallitus, ylioppilastutkintolautakunta, Forssan yhteislyseo, Helsingin yhteislyseon lukio, Herttoniemen yhteiskoulun lukio, Kaustisen musiikkilukio, Kuopion kaupunki, Lappajärven lukio, Oulun kaupunki, Schildtin lukio, Helsingin yliopisto, Helsingin yliopisto/opettajankoulutusfoorumi, Jyväskylän yliopisto, Åbo Akademi, Aineopettajaliitto AOL ry, Akava ry, Ammattikorkeakoulujen rehtorineuvosto ARENE ry, Elinkeinoelämän Keskusliitto ry, Finlands Svenska Lärarförbund

FSL Rf, Iltakoulujen Liitto IKLO ry, Opetusalan Ammattijärjestö OAJ ry, Opetus- ja Sivistystoimen Asiantuntijat Opsia ry, Pro Lukio ry, Sivistystyönantajat ry, Suomen Ammattiliittojen Keskusjärjestö SAK ry, Suomen Kuntaliitto ry, Suomen Lukiolaisten Liitto ry, Suomen Opinto-Ohjaajat ry, Suomen opiskelijakuntien liitto - SAMOK ry, Suomen Rehtorit ry, Suomen yliopistot UNIFI ry, Suomen Ylioppilaskuntien liitto SYL ry, Suomen yrittäjät ry, Taloudellinen tiedotustoimisto ry, Toimihenkilökeskusjärjestö STTK ry ja Yksityiskoulujen Liitto ry.

Ylioppilastutkintoa koskevan lainsäädännön uudistamista on käsitelty lukiouudistuksen seurantaryhmässä vuoden 2018 aikana. Seurantaryhmän työskentelyn lisäksi opetus- ja kulttuuriministeriö järjesti keväällä 2018 eri sidosryhmille aihetta koskevan pyöreän pöydän keskustelutilaisuuden. Syksyllä 2018 järjestettiin yhteinen uudistuksen seurantaryhmän ja pyöreän pöydän keskustelutilaisuus.

Esitys on käsitelty kuntatalouden ja -hallinnon neuvottelukunnassa 9 päivänä lokakuuta 2018 sekä ylioppilastutkinnon rakenteen osalta erillisneuvottelussa 8 päivänä marraskuuta 2018.

5.2 Lausunnot ja niiden huomioon ottaminen

Opetus- ja kulttuuriministeriö pyysi hallituksen esitysluonnoksesta lausuntoja 21 päivänä kesäkuuta 2018. Lausuntopyyntö lähetettiin keskeisille ministeriöille ja muille viranomaisille, lukiokoulutuksen järjestäjille, korkeakouluille, opettajajärjestöille, opiskelijajärjestöille, kuntasektorin toimijoille, työmarkkinajärjestöille sekä muille lukiokoulutuksen keskeisille sidosryhmille. Lausunnon antoi yhteensä 109 eri tahoa.

Kokonaisuutena arvioiden esitysluonnoksen tavoitteita ja sisältöä pidettiin lausunnoissa pääosin kannatettavana.

Ylioppilastutkinnon rakennetta koskevan Gaudeamus igitur -työryhmän ehdotuksen katsottiin sinänsä olevan kannatettava. Osa lausunnonantajista totesi, että muutos on myös linjassa korkeakoulujen uusien valintaperusteiden kanssa ja vahvistaa opiskelijoiden mahdollisuuksia jatko-opintoihin hakiessa. Toisaalta joissakin lausunnoissa tuotiin esiin, että ehdotuksen voidaan katsoa vähentävän reaalikokeiden painoarvoa ja se voi olla haastava esimerkiksi kahta tutkintoa suorittaville ja osalle aikuislukioiden opiskelijoista. Ehdotusta pidettiin myös vaikeaselkoisena.

Ylioppilastutkinnon kokeisiin ilmoittautumiseen ja tutkinnon suorittamiseen liittyviä menettelyjä koskevien säännösten keventämistä esitetyllä tavalla kannatettiin lausunnoissa yleisesti. Ehdotusten katsottiin edistävän ylioppilastutkinnon menestyksellistä suorittamista.

Selkeä enemmistö lausunnonantajista piti englanninkielistä ylioppilastutkintoa tarpeellisena ja suhtautui sen esitettyyn toteuttamistapaan myönteisesti. Toisaalta joissakin lausunnoissa esitettiin, että englanninkielinen tutkinto ei esitetyssä muodossa täysin palvelisi tarkoitettua kohderyhmää, johtuen erityisesti vaatimuksesta suorittaa äidinkielen ja kirjallisuuden koe kansalliskielessä. Lisäksi jotkut lausunnonantajat katsoivat olevan tulkinnanvaraista, milloin opinnot on suoritettu pääosin englannin kielellä ja milloin opiskelijalla voidaan katsoa olevan riittävät kielelliset edellytykset englanninkielisen tutkinnon suorittamiseen. Mainittuja seikkoja toivottiin jatkovalmistelussa selkeytettävän.

Useissa lausunnoissa tuotiin esiin puoltavia ja vastustavia näkemyksiä liittyen ylioppilastutkinnon kokeiden rajattomaan uusimiseen ja koulutuksen järjestäjien velvollisuuteen järjestää kokeet uusijoille. Koulutuksen järjestäjien mukaan rajaton uusimisoikeus voi aiheuttaa koulutuksen järjestäjälle haasteita ylioppilaskirjoitusten käytännön järjestelyissä.

Ylioppilastutkintolautakunta ja eräät muut lausunnonantajat pitivät esitysluonnoksen kustannusvaikutusten arviointia jossain määrin alimitoitettuna. Lautakunta toi esille, että muutosten asianmukainen toimeenpano edellyttää riittäviä taloudellisia resursseja. Lukiokoulutuksen järjestäjät pitivät lisäksi tärkeänä sitä, että esitetyistä ylioppilastutkinnon muutoksista ei aiheutuisi koulutuksen järjestäjille lisäkustannuksia.

Kannatettavina ehdotuksina pidettiin myös esimerkiksi oppiainerajat ylittävien tehtävien sisällyttämistä ylioppilastutkinnon kokeisiin, mahdollisuutta suorittaa vieraan kielen kokeen sijasta saamen äidinkielen koe ja koetilaisuuden järjestyksenpitoa koskevien säännösten täsmentämistä. Lakiehdotuksen siirtymäsäännöksiä pidettiin osin vaikeaselkoisina ja niitä toivottiin selkeytettävän.

Useissa lausunnoissa tuotiin esille, että ylioppilastutkintoon tehtävien muutosten vaikutuksia on syytä tarkoin seurata ja arvioida.

Ylioppilastutkinnon rakennetta koskevaa ehdotusta on jatkovalmistelussa muutettu. Tutkinnossa olisi esityksen mukaan suoritettava viisi koetta. Esityksen siirtymäaikoja ehdotetaan pidennettävän vuodella lausunnolla olleeseen esitysluonnokseen nähden. Ylioppilastutkinnon suorittamista koskevia muutoksia sovellettaisiin kokelaisiin, jotka aloittavat ylioppilastutkinnon suorittamisen kevään 2022 tutkintokerralla tai sen jälkeen. Lausuntojen perusteella on lisäksi tehty tarpeellisia täsmennyksiä muun muassa ehdotetun lain muutoksenhakua koskeviin säännöksiin ja siirtymäsäännöksiin. Lakiehdotusten yksityiskohtaisia perusteluja on monilta osin täsmennetty ja selkiytetty. Lisäksi esityksen vaikutusarviointeja on tarkennettu muun muassa taloudellisten vaikutusten osalta.

Tutkinnon rakenteen muutoksen osalta järjestettiin keskeisille sidosryhmille erillinen kuulemistilaisuus 6 päivänä marraskuuta 2018. Kannanottonsa tilaisuudessa tai muutoin kirjallisesti esittivät Opetushallitus, Ylioppilastutkintolautakunta, Aikuislukioliitto ry, Aineopettajaliitto AOL ry, Akava ry, Ammattikorkeakoulujen rehtorineuvosto Arene ry, Ammattiosaamisen kehittämisyhdistys AMKE ry, Elinkeinoelämän Keskusliitto ry, Opetusalan ammattijärjestö OAJ, Pro Lukio ry, Sivistystyönantajat ry, Suomen Ammattiin Opiskelevien Liitto SAKKI ry, Suomen Kuntaliitto ry, Suomen Lukiolaisten Liitto ry, Suomen opinto-ohjaajat ry, Suomen Rehtorit ry ja Yksityiskoulujen liitto ry. Pääosa lausunnonantajista kannatti ehdotettua viiden kokeen rakennetta ja piti sitä selkeämpänä kuin Gaudeamus igitur -työryhmän ehdotuksen mukaista rakennetta. Rakenteen katsottiin voivan olla haastava esimerkiksi kahta tutkintoa suorittaville ja osalle aikuislukioiden opiskelijoista, minkä vuoksi osa lausunnonantajista ei kannattanut ehdotusta.

6 Riippuvuus muista esityksistä

Hallitus antoi 5 päivänä huhtikuuta 2018 esityksen eduskunnalle laiksi oikeudenkäynnistä hallintoasioissa ja eräiksi siihen liittyviksi laeiksi (HE 29/2018 vp). Esityksessä ehdotetaan säädettäväksi laki oikeudenkäynnistä hallintoasioissa. Lailla kumottaisiin voimassa oleva hallintolainkäyttölaki. Haettaessa muutosta hallinto-oikeuden päätökseen korkeimmalta hallinto-

oikeudelta muutoksenhaku edellyttäisi lähtökohtaisesti valituslupaa. Lait on tarkoitettu tulemaan voimaan vuoden 2019 alussa tai alkupuolella. Mainitun esityksen ja tämän esityksen ehdotukset tulisi esitysten eduskuntakäsittelyn yhteydessä sovittaa yhteen.

YKSITYISKOHTAISET PERUSTELUT

1 Lakiehdotusten perustelut

1.1 Laki ylioppilastutkinnosta

1 §. *Ylioppilastutkinto*. Lukiolaissa (714/2018) tarkoitetun lukiokoulutuksen päätteeksi suoritetaan ylioppilastutkinto. Lukiokoulutus ja ylioppilastutkinto muodostavat tosiasiallisesti olennaisesti yhteen kuuluvan kokonaisuuden, vaikka ylioppilastutkinto ei jatkossakaan sisälly lukiokoulutuksen oppimäärään. Lähtökohtaisesti kaikki lukiokoulutuksen oppimäärää suorittavat opiskelijat osallistuvat ylioppilastutkintoon.

Pykälän 1 momentti vastaisi voimassa olevan ylioppilastutkinnon järjestämisestä annetun lain (672/2005) 1 §:n 1 momenttia, sellaisena kuin se on 1 päivänä elokuuta 2019 voimaan tulevassa laissa 715/2018. Momentissa säädettäisiin, että ylioppilastutkinnon suorittanut opiskelija on omaksunut lukiokoulutuksen opetussuunnitelman mukaiset tiedot ja taidot sekä saavuttanut lukiokoulutuksen tavoitteiden mukaisen riittävän kypsyyden. Ylioppilastutkinnon kokeisiin osallistuvia kutsuttaisiin ehdotetussa laissa kokelaiksi. Muiden kuin lukiokoulutuksen oppimäärää suorittavien oikeudesta ylioppilastutkinnon suorittamiseen säädettäisiin erikseen lain 5 §:ssä.

Pykälän 2 momentin pääsäännön mukaan ylioppilastutkinto suoritettaisiin suomeksi tai ruotsiksi oppilaitoksen opetuskielen mukaisesti. Säännös vastaisi ylioppilastutkinnon järjestämisestä annetun lain 1 §:n 2 momenttia, sellaisena kuin se on 1 päivänä elokuuta 2019 voimaan tulevassa laissa 715/2018. Lisäksi ylioppilastutkinto olisi kuitenkin jatkossa mahdollista suorittaa myös englanniksi. Mahdollisuus suorittaa ylioppilastutkinto englanniksi turvaisi sellaisten kokelaiden asemaa, joilla on heikot edellytykset menestyä suomen- tai ruotsinkielisessä tutkinnossa, ja voisi siten edistää toisen asteen koulutuksen läpäisyä ja sujuvoittaa siirtymistä korkea-asteen opintoihin. Tällaisia kokelaita voivat olla esimerkiksi englanninkielisessä tai kaksikielisessä perusopetuksessa ja lukio-opetuksessa opiskelleet, suomalaiset paluumuuttajat, joiden vahvin akateeminen kieli on englanti sekä vanhempien työn vuoksi Suomeen muuttaneet nuoret, joilla englanti on ollut koulukieli. Tarve suorittaa ylioppilastutkinto englanniksi voisi olla myös esimerkiksi opiskelijoilla, jotka eivät ole saaneet suoritettua International Baccalaureate -tutkintoa hyväksytysti. Tutkinto tulisi suorittaa yhdellä tutkintokielellä, kuten nykyisinkin. Tutkintoa voisi kuitenkin täydentää toisella kielellä. Myös englanninkielisessä tutkinnossa tulisi suorittaa äidinkielen ja kirjallisuuden koe kansallisessa kielessä, eikä tutkinnon rakenne tai sisältö muutenkaan poikkeaisi suomen- tai ruotsinkielisestä tutkinnosta. Oikeudesta suorittaa englanninkielinen ylioppilastutkinto säädettäisiin erikseen lain 6 §:ssä ja tutkinnon täydentämisestä 18 §:ssä.

Pykälän 3 momentti sisältäisi informatiivisen viittauksen ylioppilastutkinnon tuottamasta jatko-opintokelpoisuudesta. Säännös vastaisi ylioppilastutkinnon järjestämisestä annetun lain 1 §:n 3 momenttia, sellaisena kuin se on 1 päivänä elokuuta 2019 voimaan tulevassa laissa 715/2018. Ylioppilastutkinnosta Ahvenanmaan maakunnassa annetun tasavallan presidentin asetuksen (433/2006) mukaan Ahvenanmaan maakunnassa suoritettu ylioppilastutkinto antaa saman pätevyyden kuin valtakunnassa suoritettu tutkinto. Tässä hallituksen esityksessä ei esitetä muutoksia edellä mainittuun asetuksen säännökseen.

2 §. *Ylioppilastutkintolautakunta*. Pykälän 1 momentin mukaan ylioppilastutkinnon johtamisesta, järjestämisestä ja toimeenpanosta vastaisi jatkossakin Ylioppilastutkintolautakunta, jonka opetus- ja kulttuuriministeriö asettaisi kolmeksi vuodeksi kerrallaan. Säännös vastaisi sisällöltään pääosin voimassa olevan lukiolain (629/1998) 18 b §:ää sekä ylioppilastutkinnon järjestämisestä annetun lain 1 a §:ää, sellaisena kuin se on 1 päivänä elokuuta 2019 voimaan tulevassa laissa 715/2018. Momenttiin kuitenkin lisättäisiin maininta Ylioppilastutkintolautakunnan riippumattomuudesta. Riippumattomuudella tarkoitetaan erityisesti ylioppilastutkinnon kokeiden laadintaan ja arvosteluun liittyvää vapautta kolmansien osapuolien kuten valtionhallinnon muiden viranomaisten, lukiokoulutuksen järjestäjien, korkeakoulujen ja muiden asianosaisten vaikutuksesta. Ylioppilastutkintolautakunnan jäsenet ovat lautakunnassa toimiessaan riippumattomia asiantuntijoita eivätkä lautakunnassa toimiessaan edusta omaa taustaorganisaatiotaan. Ehdotetulla säännöksellä ei tosiasiallisesti muutettaisi Ylioppilastutkintolautakunnan asemaa nykyiseen nähden.

Ylioppilastutkintolautakunta ehdotetaan kirjoitettavaksi isolla alkukirjaimella lautakunnan omassa toiminnassaan omaksuman ja vakiintuneen käytännön mukaisesti. Kotimaisten kielten keskuksen viranomaisten, virastojen ja oppilaitosten nimien alkukirjainta koskevan ohjeen mukaan komiteoiden, neuvostojen, toimikuntien, lautakuntien, neuvottelukuntien, suunnittelukuntien ja valiokuntien nimet aloitetaan lähtökohtaisesti pienellä kirjaimella. Kun kyse on pysyvistä hallinnon elimistä, ohjeen mukaan voidaan käyttää myös isoa alkukirjainta, jolloin ne rinnastuvat erillistehtäväisiin, tieteellisiin, taloudellisiin tai muihin itsenäisiin laitoksiin.

Pykälän 2 momentti sisältäisi ylioppilastutkinnon kehittämistä koskevat säännökset. Momentin mukaan Ylioppilastutkintolautakunta kehittäisi ylioppilastutkintoa yhteistyössä Opetushallituksen kanssa. Ylioppilastutkintolautakunta laatisi esityksen nelivuotiseksi ylioppilastutkinnon kehittämis- ja toimeenpanosuunnitelmaksi, jonka opetus- ja kulttuuriministeriö hyväksyy. Momentin säännökset vastaisivat voimassa olevan ylioppilastutkinnosta annetun valtioneuvoston asetuksen (915/2005) 10 §:n 3 momenttia sekä 10 a §:ää, jota sovelletaan valtioneuvoston asetuksen 784/2017 voimaantulosäännöksen mukaisesti 1 päivästä toukokuuta 2019. Mainitut säännökset ehdotetaan nostettavaksi lakiin.

Pykälän 3 momentin mukaan Ylioppilastutkintolautakunnalla olisi kanslia, joka hoitaa ja kehittää tutkinnon toimeenpanoa ja lautakunnan hallintoa. Kanslian esimiehenä toimisi pääsihteeri, jonka opetus- ja kulttuuriministeriö nimittää lautakuntaa kuultuaan. Kansliaa ja sen pääsihteeriä koskevat säännökset vastaisivat voimassa olevan ylioppilastutkinnosta annetun valtioneuvoston asetuksen 13 §:n 1 ja 3 momentin säännöksiä, jotka ehdotetaan nostettavaksi lakiin, sillä kanslian asemasta Opetushallituksen erillisyksikkönä säädetään Opetushallituksesta annetussa laissa (564/2016). Tätä koskeva informatiivinen viittaussäännös ehdotetaan sisällytettäväksi ehdotettuun 3 momenttiin.

Pykälän 4 momentin mukaan Ylioppilastutkintolautakunnasta säädettäisiin tarkemmin valtioneuvoston asetuksella. Valtioneuvoston asetuksella on tarkoitus säätää pääosin nykyistä vastaavasti Ylioppilastutkintolautakunnan jäsenten nimeämisestä, ohjesäännöstä ja palkkioista.

Ylioppilastutkinnosta Ahvenanmaan maakunnassa annetun tasavallan presidentin asetuksen mukaan Ylioppilastutkintolautakunta hoitaa myös ylioppilastutkinnon järjestämistä koskevat hallintotehtävät Ahvenanmaan maakunnassa. Tässä hallituksen esityksessä ei esitetä muutoksia edellä mainittuun asetuksen säännökseen.

3 §. *Ylioppilastutkinnon kokeet*. Pykälän 1 momentin mukaan ylioppilastutkintoon kuuluisi äidinkielessä ja kirjallisuudessa, toisessa kotimaisessa kielessä, vieraissa kielissä, matematiikassa sekä luonnontieteellisissä ja humanistis-yhteiskunnallisissa oppiaineissa (*reaaliaineet*) järjestettäviä kokeita. Säännös vastaisi ylioppilastutkinnon järjestämisestä annetun lain 1 b §:n 1 momenttia, sellaisena kuin se on 1 päivänä elokuuta 2019 voimaan tulevassa laissa 715/2018.

Pykälän 2 momentin mukaan äidinkielen ja kirjallisuuden kokeet järjestettäisiin suomen, ruotsin ja saamen kielissä. Suomen ja ruotsin kielissä voitaisiin järjestää äidinkieleltään suomen- ja ruotsinkielisille tarkoitettujen kokeiden lisäksi kokeet, jotka perustuvat suomi tai ruotsi toisena kielenä ja kirjallisuus -oppimäärään. Pykälän 3 momentin mukaan matematiikassa ja toisessa kotimaisessa kielessä järjestettäisiin vaativuudeltaan kahden eri tason mukaiset kokeet. Vieraissa kielissä voitaisiin järjestää kahden eri tason mukaiset kokeet. Pykälän 2 ja 3 momentin säännökset vastaisivat voimassa olevan ylioppilastutkinnon järjestämisestä annetun lain 2 §:n 1 ja 2 momentin säännöksiä.

Pykälän 4 momenttiin sisältyisivät ylioppilastutkinnon kokeita koskevat asetuksenanto- ja määräysvaltuudet. Kuten nykyisinkin, valtioneuvoston asetuksella säädettäisiin siitä, missä reaaliaineissa kokeet järjestetään. Voimassa olevasta ylioppilastutkinnon järjestämisestä annetun lain 2 §:n 3 momentista poiketen valtioneuvoston asetuksella säädettäisiin jatkossa reaaliaineiden kanssa yhdenmukaisesti myös siitä, missä vieraissa kielissä kokeet järjestetään. Asetuksella säädettäisiin lisäksi ylioppilastutkinnon kokeiden laatimisesta. Ylioppilastutkintolautakunta määräisi edelleen, missä vieraissa kielissä järjestetään kahden eri tason mukaiset kokeet.

4 §. *Kokeiden järjestäminen*. Pykälän 1 momentin mukaan ylioppilastutkinnon kokeet järjestettäisiin samanaikaisesti kaksi kertaa vuodessa, kuten nykyisinkin. Vuoden aikana järjestettäisiin siis edelleen kaksi ylioppilastutkinnon tutkintokertaa. Säännöksen sanamuotoa täsmennettäisiin voimassa olevan ylioppilastutkinnon järjestämisestä annetun lain 3 §:n 1 momenttiin nähden siten, että siitä kävisi selvästi ilmi, että kokeet voidaan järjestää myös oppilaitoksen omien tilojen ulkopuolella, esimerkiksi kunnan muissa tiloissa tai vuokratiloissa.

Pykälän 2 momentissa säädettäisiin koulutuksen järjestäjän velvollisuudesta järjestää ylioppilastutkinnon kokeet myös koulutuksen järjestäjän lukiossa aiemmin ylioppilastutkinnon suorittaneelle henkilölle, joka uusii tutkintoon sisältyvän kokeen tai täydentää tutkintoaan, sekä henkilölle, joka on aiemmin opiskellut koulutuksen järjestäjän lukiossa ja suorittaa erillisen kokeen. Koetta ei välttämättä saisi suorittaa samassa lukiossa, jossa lukio-opinnot ja ylioppilastutkinto on suoritettu, vaan koulutuksen järjestäjä osoittaisi kokeen suorittamispaikan. Ylioppilastutkinnon kokeet tulisi koulutuksen järjestäjän toimintaedellytysten, esimerkiksi olemassa olevien tilojen ja käytettävissä olevien valvontaresurssien, salliessa järjestää myös muille henkilöille. Mikäli koulutuksen järjestäjä, jonka lukiossa henkilö on suorittanut ylioppilastutkinnon, ei enää järjestä lukiokoulutusta, on henkilöllä oikeus suorittaa koe asuinpaikkaansa lähinnä olevassa lukiossa. Momentin säännökset vastaisivat sisällöllisesti ylioppilastutkinnon järjestämisestä annetun lain 3 §:n 2 momenttia, sellaisena kuin se on 1 päivänä elokuuta 2019 voimaan tulevassa laissa 715/2018.

Pykälän 3 momentin mukaan ylioppilastutkinnon ja sen kokeiden järjestämisestä oppilaitoksessa vastaisi lukiolaissa tarkoitettu toiminnasta vastaava rehtori, kuten nykyisinkin.

Pykälän 4 momentissa säädettäisiin voimassa olevaa lainsäädäntöä vastaavasti, että tutkinnon kokeet järjestettäisiin kirjallisesti tai sähköisesti ja niihin voisi sisältyä suullisia tehtäviä. Ylioppilastutkinnon digitalisointi on edennyt siten, että vuonna 2019 tutkinto toteutetaan kaikkien kokeiden osalta digitaalisesti. Laissa olisi kuitenkin mahdollisia poikkeuksellisia tilanteita varten tarpeellista säilyttää mahdollisuus myös perinteisten paperimuotoisten kokeiden järjestämiseen. Ylioppilastutkintolautakunta määräisi tarkemmin kokeiden järjestämisestä ja siihen liittyvistä aikatauluista ja koejärjestelyistä, esimerkiksi kokeiden ajankohdista ja kestosta. Lisäksi ehdotetaan säädettäväksi, että Ylioppilastutkintolauta voisi kokeiden järjestämisen olosuhteita koskevasta erittäin painavasta syystä päättää, että oppilaitoksen kokeet järjestetään toisin kuin muissa oppilaitoksissa. Säännös olisi voimassaolevaan lainsäädäntöön nähden uusi ja se olisi tarkoitettu sovellettavaksi esimerkiksi tilanteissa, joissa tulipalon, odottamattoman ja pitkäkestoisen sähkökatkoksen tai muun niihin verrattavan koetilan ja -järjestelyjen häiriötilanteen vuoksi oppilaitos ei voisi järjestää kokeita samoin kuin muissa oppilaitoksissa. Ylioppilastutkintolautakunta voisi tällaisissa tilanteissa esimerkiksi päättää, että kokeen suorittamisaikaa siirretään tai jatketaan siten, että kokelaat voivat käyttää kokeen suorittamiseen Ylioppilastutkintolautakunnan määräysten mukaisen ajan. Säännös olisi tarkoitettu sovellettavaksi vain sellaisissa poikkeuksellisissa tilanteissa, joihin ei ole voitu valmistautua esimerkiksi Ylioppilastutkintolautakunnan määräysten mukaisin teknisin järjestelyin.

5 §. *Muun henkilön kuin lukiokoulutuksen oppimäärää suorittavan oikeus ylioppilastutkinnon suorittamiseen.* Pykälässä säädettäisiin muun kuin lukiokoulutuksen oppimäärää suorittavan opiskelijan oikeudesta suorittaa ylioppilastutkinto. Pykälän 1 momentti vastaisi sisällöllisesti voimassa olevan lukiolain 18 a §:n 1 momenttia sekä ylioppilastutkinnon järjestämisestä annetun lain 4 a §:n 1 momenttia, sellaisena kuin se on 1 päivänä elokuuta 2019 voimaan tulevassa laissa 715/2018. Pykälän 2 momentin mukaan ammatillisesta koulutuksesta annetussa laissa (531/2017) tarkoitettua ammatillista perustutkintoa suorittava opiskelija voisi osallistua ylioppilastutkintoon ollessaan vielä opiskelijana asianomaisessa perustutkintokoulutuksessa, kuten nykyisinkin. Kokeisiin osallistumisen edellytyksistä säädettäisiin erikseen 8 §:ssä.

6 §. *Oikeus englanninkielisen ylioppilastutkinnon suorittamiseen*. Pykälän 1 momentin mukaan englanninkielisen ylioppilastutkinnon voisi suorittaa opiskelija, joka suorittaa lukiokoulutuksen oppimäärää tai ammatillista perustutkintoa pääosin englannin kielellä sekä henkilö, joka on suorittanut ehdotetun 5 §:n 1 momentissa tarkoitetun tutkinnon tai koulutuksen pääosin englannin kielellä. Suomen- tai ruotsinkieliseen ylioppilastutkintoon osallistutaan oppilaitoksen opetuskielen mukaisesti, joten englanninkielisen tutkinnon osalta olisi perusteltua noudattaa vastaavaa pääsääntöä. Näin varmistettaisiin opiskelijan tutkinnon suorittamisen kannalta riittävä englannin kielen taito ja mahdollisuudet suoriutua englanninkielisestä tutkinnosta. Lukio-opetuksen tai ammatillisen opetuksen toteuttaminen pääosin englannin kielellä edellyttää käytännössä sitä, että englanti on koulutuksen järjestämisluvassa määrätty kyseisen koulutuksen järjestäjän opetuskieleksi. Englanninkieliseen ylioppilastutkintoon voisi lisäksi osallistua ulkomailla englannin kielellä suoritetun tutkinnon tai koulutuksen perusteella.

Kokelaalla voi kuitenkin olla tarve suorittaa ylioppilastutkinto englanniksi riippumatta siitä, millä kielellä annettuun opetukseen hän on osallistunut, eikä kaikilla halukkailla todennäköisesti ole mahdollisuutta päästä englanninkieliseen opetukseen. Parhaat edellytykset henkilön tilanteen ja kielitaidon arviointiin olisivat hänen oman oppilaitoksensa henkilöstöllä. Siksi pykälän 2 momentissa säädettäisiin, että rehtorin päätöksellä englanninkielisen ylioppilastutkinnon voisi erityisestä syystä suorittaa myös muu kuin 1 momentissa tarkoitettu henkilö, jolla muutoin voidaan katsoa olevan riittävät kielelliset edellytykset englanninkielisen tutkinnon

suorittamiseen. Säännöksessä tarkoitettu erityinen syy englanninkielisen ylioppilastutkinnon suorittamiselle voisi olla esimerkiksi tilanteessa, jossa henkilö on asunut aiemmin ulkomailla ja ollut englanninkielisessä opetuksessa ja englanti on tosiasiallisesti henkilön vahvin kieli. Erityisenä syynä ei toisaalta olisi pidettävä esimerkiksi pelkästään kokelaan erityistä kiinnostuneisuutta englanninkielisen tutkinnon suorittamista kohtaan tai menestymistä englannin kielen opinnoissa.

7 §. *Erillisten kokeiden suorittaminen*. Pykälän 1 momentin mukaan henkilö, joka ei ole suorittanut ylioppilastutkintoa, voisi suorittaa ylioppilastutkinnon kokeita erillisinä. Erillisiä kokeita ei kuitenkaan voimassa olevan ylioppilastutkinnon järjestämisestä annetun lain 9 §:n 2 momentista poiketen voisi suorittaa henkilö, joka on otettu lukiolain 20 §:n 2 momentin nojalla suorittamaan lukiokoulutuksen oppimäärää ja ylioppilastutkintoa tai ammatillisesta koulutuksesta annetun lain 43 §:n nojalla suorittamaan ammatillista perustutkintoa. Mainittu muutos on tarpeen, koska ehdotetun 2 momentin mukaan erillisinä kokeina suoritetut hyväksytyt kokeet voisi jatkossa sisällyttää myöhemmin suoritettavaan ylioppilastutkintoon. Tutkinnon suorittamisen enimmäisaika menettäisi käytännössä merkityksensä, mikäli säännöksessä tarkoitettu opiskelija voisi suorittaa erillisiä kokeita ja sisällyttää ne myöhemmin tutkintoonsa. Sen sijaan henkilö, joka on otettu lukiolain 20 §:n 2 momentin nojalla suorittamaan lukiokoulutuksen oppimäärää ja erityisen koulutustehtävän mukaista ylioppilastutkintoa tasoltaan vastaavaa kansainvälistä tutkintoa, voisi edelleen suorittaa ylioppilastutkinnon kokeita erillisinä. Näiden opiskelijoiden opinnot tähtäävät ylioppilastutkinnon sijasta International Baccalaureate -tutkinnon tai muun ylioppilastutkintoa tasoltaan vastaavan tutkinnon suorittamiseen, mutta he saattavat suorittaa ylioppilastutkinnon erillisenä kokeena toisen kotimaisen kielen kokeen tai muita kokeita. Tämä olisi jatkossakin mahdollista. Erillisiä kokeita voisivat edelleen suorittaa myös esimerkiksi lukiokoulutuksen aineopiskelijat ja ehdotetun 5 §:n 1 momentissa tarkoitetut henkilöt, jotka haluavat suorittaa yksittäisiä kokeita suorittamatta koko ylioppilastutkintoa. Erillisen kokeen suorittamisesta annettaisiin lain 20 §:n 3 momentin mukaisesti todistus.

Pääsääntöisesti lukiokoulutuksen oppimäärää suorittavien opiskelijoiden tai ylioppilastutkintoon tähtäävien ammatillista perustutkintoa suorittavien opiskelijoiden ei nykyisinkään ole kannattanut suorittaa erillisiä kokeita, koska niitä ei voimassa olevan lainsäädännön mukaan voi sisällyttää tutkintoon. Ehdotettu 1 momentti ei siis tosiasiallisesti muuttaisi näiden opiskelijoiden asemaa. Jos kokelas ei suorita koko ylioppilastutkintoa, hyväksytysti suoritetuista kokeista annetaan todistus, joka oikeusvaikutuksiltaan vastaa erillisten kokeiden suorittamisesta annettavaa todistusta.

Pykälän 2 momentin mukaan erillisistä kokeista ei muodostuisi ylioppilastutkintoa. Jos erillisiä kokeita suorittanut henkilö suorittaa myöhemmin ylioppilastutkinnon, erillisinä kokeina suoritetut hyväksytyt kokeet voitaisiin kuitenkin sisällyttää tutkintoon kolmen vuoden ajan erillisen kokeen hyväksymisestä. Säännös perustuisi Gaudeamus igitur -työryhmän ehdotukseen ja sillä edistettäisiin ylioppilastutkinnon suorittamismahdollisuuksia, kun erillisinä kokeina jo suoritettuja kokeita ei tarvitsisi suorittaa uudelleen. Hyväksilukemisen määräaika ei voisi olla esitettyä kolmea vuotta pidempi, jotta tutkinnon suorittamiseen käytettävä enimmäisaika ei muodostuisi epätarkoituksenmukaisen pitkäksi.

8 §. *Kokeisiin osallistumisen edellytykset.* Pykälän 1 ja 2 momentti vastaisivat ylioppilastutkinnon järjestämisestä annetun lain 4 §:n 1 ja 3 momenttia, sellaisina kuin ne ovat 1 päivänä elokuuta 2019 voimaan tulevassa laissa 715/2018. Lukiokoulutuksen oppimäärää suorittava voisi 1 momentin mukaan osallistua ylioppilastutkinnon kokeeseen opiskeltuaan lukiolain

11 §:ssä tarkoitetussa valtioneuvoston asetuksessa säädetyt pakolliset opinnot oppiaineessa, jonka kokeeseen hän osallistuu. Reaaliaineen kokeeseen aineessa, jossa ei ole pakollisia opintoja, lukiokoulutuksen oppimäärää suorittava voisi osallistua opiskeltuaan neljä opintopistettä oppiaineen opintoja. Jos vieraan kielen koe perustuu oppimäärään, jossa ei ole pakollisia opintoja, lukiokoulutuksen oppimäärää suorittava voisi osallistua kokeeseen opiskeltuaan kuusi opintopistettä oppiaineen opintoja. Pykälän 2 momentin mukaan kokeeseen voisi rehtorin päätöksellä erityisestä syystä osallistua myös lukiokoulutuksen oppimäärää suorittava, joka ei ole opiskellut 1 momentissa tarkoitettuja opintoja, mutta jolla muutoin voidaan katsoa olevan riittävät edellytykset kokeesta suoriutumiseen.

Pykälän 3 momentissa säädettäisiin ammatillista perustutkintoa suorittavan osallistumisesta tutkinnon kokeisiin vastaavasti kuin siitä säädetään ylioppilastutkinnon järjestämisestä annetun lain 4 a §:ssä, sellaisena kuin se on 1 päivänä elokuuta 2019 voimaan tulevassa laissa 715/2018.

9 §. *Ilmoittautuminen kokeisiin*. Pykälässä säädettäisiin kokeisiin ilmoittautumisesta aiempaa joustavammin. Kokelaan tulisi pykälän 1 momentin mukaan ilmoittautua kirjallisesti kutakin tutkintokertaa ja suoritettavaa koetta varten viimeistään Ylioppilastutkintolautakunnan määräämänä päivänä siihen lukioon, jossa aikoo suorittaa kokeen. Mikäli tutkintoaineessa järjestetään kahden eri tason mukaiset kokeet, tulisi kokelaan samalla ilmoittaa, minkä tasoisen kokeen hän suorittaa. Rehtorin tehtävänä olisi varmistaa, että kokelas täyttää 5—8 §:n mukaiset tutkintoon ja sen kokeisiin osallistumiselle säädetyt edellytykset. Tältä osin säännökset vastaisivat ylioppilastutkinnon järjestämisestä annetun lain 5 §:n 1 momenttia sekä 4 §:n 2 momenttia, sellaisena kuin se on 1 päivänä elokuuta 2019 voimaan tulevassa laissa 715/2018. Selvyyden vuoksi säädettäisiin lisäksi, että osallistumisoikeuden epäämisestä tulee antaa perusteltu kirjallinen päätös. Muutoksenhausta mainittuun päätökseen säädettäisiin lain 22 §:ssä.

Toisin kuin nykyisin, kokelaan ei tarvitsisi enää etukäteen ilmoittautumisen yhteydessä sitovasti päättää, suorittaako hän kokeen pakollisena vai ylimääräisenä. Ehdotetussa laissa ei ylipäätään säädettäisi pakollisista tai ylimääräisistä kokeista, ainoastaan ylioppilastutkinnon suorittamisen vähimmäisvaatimuksista. Myöskään kokeen vaativuustason valinta ei olisi jatkossa kokelasta sitova. Kokelas päättää itse, minkä tasoiseen kokeeseen haluaa osallistua. Ilmoittautumista eritasoisiin kokeisiin samassa tutkintoaineessa ei rajoitettaisi. Ehdotetun 11 §:n mukaisesti tutkintoon tulisi kuitenkin edelleen sisältyä vähintään yksi vaativampi koe. Gaudeamus igitur -työryhmän ehdotuksen mukaisella ilmoittautumiskäytäntöjen joustavoittamisella on tarkoitus edistää ylioppilastutkinnon suorittamista, kun kokelaan syystä tai toisesta mahdollisesti tekemät virheelliset valinnat eivät muodostuisi tutkinnon suorittamisen esteeksi. Kokelas voisi myös nykyistä joustavammin muuttaa ylioppilastutkinnon suorittamista ja koevalintoja koskevia suunnitelmiaan tutkinnon suorittamisen aikana. Mahdollisuus kokeen vaativuustason vaihtamiseen voisi myös kannustaa pitkän oppimäärän kokeiden suorittamiseen ja vähentää pitkän oppimäärän kokeiden henkistä kuormittavuutta. Ehdotetuista muutoksista huolimatta ylioppilastutkinnon suorittaminen edellyttäisi kokelaalta edelleen suunnitelmallisuutta kokeisiin valmistautumisessa ja tutkinnon suorittamisessa. Kokelaan valintoja tuettaisiin uuden lukiolain 25 §:n mukaisella opintojen ohjauksella. Ylioppilastutkintoa koskeva suunnitelma sisältyy lukiolain 26 §:n mukaiseen opiskelijan henkilökohtaiseen opintosuunnitelmaan, joka laaditaan ja jota päivitetään säännöllisesti opintojen edetessä oppilaitoksen opetushenkilöstön tuella.

Pykälän 2 ja 3 momentin säännökset vastaisivat pääosin voimassa olevan ylioppilastutkinnon järjestämisestä annetun lain 5 §:n 2 ja 3 momenttia. Ehdotetun pykälän 2 momentin mukaan Ylioppilastutkintolautakunta voisi kokelaan sairauden tai muun siihen rinnastettavan erityisen painavan syyn vuoksi hyväksyä määräajan päätyttyä tapahtuneen ilmoittautumisen. Säännös vastaisi voimassa olevan lain 5 §:n 2 momentissa olevaa säännöstä, jota kuitenkin täsmennettäisiin erityisen painavan syyn osalta. Toisin kuin voimassa olevassa laissa, ehdotetussa laissa ei säädettäisi, että ilmoittautumisen voi peruuttaa ennen ilmoittautumisajan päättymistä. Tämän on katsottava olevan selvää ilman asiaa koskevaa nimenomaista säännöstäkin.

Pykälän 3 momentin mukaan Ylioppilastutkintolautakunta voisi hakemuksesta erityisen painavan syyn vuoksi mitätöidä kokeeseen tehdyn ilmoittautumisen. Voimassa olevan lain mukaista säännöstä kuitenkin täsmennettäisiin siltä osin, mitä pidettäisiin erityisen painavana syynä. Tällainen syy voisi olla esimerkiksi kokelaan sairaus tai ulkomailla tapahtuva opiskelu tai työskentely. Ehdotetun säännöksen luettelo syistä ei kuitenkaan olisi tyhjentävä, vaan Ylioppilastutkintolautakunta voisi mitätöidä sitovan ilmoittautumisen myös muusta niihin rinnastettavasta erityisen painavasta syystä. Mainittuihin syihin rinnastettavana syynä voitaisiin pitää esimerkiksi asevelvollisuuslain (1438/2007), siviilipalveluslain (1446/2007) tai naisten vapaaehtoisesta asepalveluksesta annetun lain (194/1995) mukaisesta palveluksesta aiheutuvaa erityistä estettä. Mitätöintiä koskevaan hakemukseen olisi liitettävä riittävä selvitys esteestä, esimerkiksi lääkärintodistus, josta sairaus ja työkyvyttömyysaika ilmenevät, todistus ulkomailla opiskelusta tai ulkomailla työskentelystä kokeiden aikana tai todistus siitä, että edellä mainittujen lakien mukaisesta palveluksesta ei ole myönnetty lomaa tutkintoon osallistumista varten. Koska säännöksessä on kyse ilmoittautumisen mitätöinnistä, koetta, johon ilmoittautuminen on mitätöity, ei laskettaisi kyseisen aineen kokeen suorituskerraksi. Tästä ei olisi kuitenkaan tarpeen erikseen säätää laissa. Ilmoittautumisen mitätöinti ei pidentäisi tutkinnon suorittamiselle säädettyä enimmäisaikaa. Jos ilmoittautuminen mitätöidään eikä kokelas ole osittainkaan osallistunut kokeeseen, kokeesta ei 21 §:n mukaisesti perittäisi maksua tai peritty maksu palautettaisiin Ylioppilastutkintolautakunnan määräämässä ajassa tehdystä hakemuksesta.

Pykälän 3 momentissa säädettäisiin lisäksi, että Ylioppilastutkintolautakunta voisi hakemuksesta hyväksyä muutoksen ilmoittautumiseen sisältyviin tietoihin, jos ylioppilastutkinnon suorittaminen hyväksytysti sitä edellyttää tai siihen on muu erityisen painava syy. Säännöstä voitaisiin siis soveltaa esimerkiksi tilanteissa, joissa kokelaan tutkinto muuten jäisi suorittamatta 14 §:n mukaisessa enimmäisajassa. Ilmoittautumisessa todistettavasti tapahtunut virhe sen sijaan ei olisi säännöksen soveltamisen edellytyksenä, toisin kuin voimassa olevan lain 5 §:n 3 momentin mukaan. Virheen tapahtumisen osoittaminen voi käytännössä usein olla äärimmäisen hankalaa tai mahdotonta, eikä kokelaiden tai Ylioppilastutkintolautakunnan voimavarojen ohjaaminen ilmoittautumistilanteen olosuhteiden selvittämiseen tältä osin ole tarkoituksenmukaista.

Ylioppilastutkintolautakunta määräisi pykälän 4 momentin mukaan tarkemmin ilmoittautumiseen liittyvistä menettelyistä. Säännös olisi voimassa olevaan lainsäädäntöön nähden uusi, mutta vastaisi nykyistä käytäntöä.

10 §. *Kokelasta koskevat erityisjärjestelyt.* Pykälässä säädettäisiin ylioppilastutkinnon kokeissa käytettävistä erityisjärjestelyistä. Pykälän 1 momentin mukaan kokelas, joka on sairauden, vamman, lukemisen ja kirjoittamisen erityisvaikeuden, vieraskielisyyden taikka muun niihin rinnastettavan syyn vuoksi estynyt suorittamasta ylioppilastutkinnon kokeita samalla tavalla kuin muut kokelaat, voisi suorittaa kokeen poikkeavasti. Säännöksen tarkoituksena on turvata

sellaisten kokelaiden asemaa, jotka ovat muita kokelaita heikommassa asemassa koetta suorittaessaan. Erityisjärjestelyiden tarkoituksena on luoda kokelaille kohtuulliset ja yhdenvertaiset mahdollisuudet kokeiden suorittamiseen. Kokeiden järjestämisestä poikkeavasti säädetään nykyisin ylioppilastutkinnosta annetussa valtioneuvoston asetuksessa. Sen 6 §:n mukaan kokelaan koe voidaan järjestää poikkeavasti, jos hänellä on vamma taikka luku- tai kirjoitushäiriö. Sama koskee kokelasta, joka on sairauden tai siihen rinnastettavan syyn vuoksi estynyt suorittamasta kokeita samalla tavalla kuin muut kokelaat. Ylioppilastutkintolautakunta päättää järjestelyjen käytöstä kokelaan tai hänen huoltajansa tekemän hakemuksen perusteella. Erityisjärjestelyitä koskeva sääntely koskee keskeisesti yksilön oikeuksien perusteita, minkä vuoksi siitä ehdotetaan säädettäväksi laissa. Lisäksi vammaisten henkilöiden oikeuksista tehty yleissopimus velvoittaa muun muassa siihen, että vammaisia henkilöitä varten tehdään heidän yksilöllisten tarpeidensa mukaiset kohtuulliset mukautukset.

Ehdotetussa 1 momentissa mainitut perusteet kokeen poikkeavalle suorittamiselle vastaisivat pääosin ylioppilastutkinnosta annetun valtioneuvoston asetuksen 6 §:ää. Voimassa olevasta sääntelystä poiketen ylioppilastutkinnon kokeen voisi suorittaa poikkeavasti myös vieraskielisyyden perusteella. Kokelaiden yhdenvertaisen kohtelun varmistamiseksi myös vieraskielisille, jotka ovat estyneet suorittamasta kokeita samalla tavalla kuin muut kokelaat, voitaisiin myöntää tarpeellisia erityisjärjestelyitä. Vieraskielisyyteen rinnastettavana voitaisiin pitää sitä, että suomenkielinen kokelas suorittaa ylioppilastutkinnon ruotsiksi, tai päinvastoin. Vammaisten kokelaiden osalta säännös täydentäisi yhdenvertaisuuslain (1325/2014) 15 §:n säännöstä, jonka mukaan koulutuksen järjestäjän on tehtävä asianmukaiset ja kulloisessakin tilanteessa tarvittavat kohtuulliset mukautukset, jotta vammainen henkilö voi yhdenvertaisesti muiden kanssa saada koulutusta. Kokelaan sairaus, vamma tai muu niihin rinnastettava erityisen painava peruste voitaisiin lisäksi ottaa huomioon kokeen arvostelussa ehdotetun 19 §:n 3 momentin mukaisin edellytyksin.

Pykälän 1 momentissa mainitut syyt eivät automaattisesti oikeuttaisi erityisjärjestelyiden käyttöön, vaan edellytyksenä olisi, että säännöksessä mainittu tai muu niihin rinnastettava syy estää kokelasta suorittamasta koetta samalla tavoin kuin muut kokelaat.

Erityisjärjestelyiden sisältö määräytyisi tapauskohtaisesti momentissa mainittujen syiden luonteen ja niiden aiheuttamien vaikeuksien asteen mukaisesti. Lukio-opinnoissa tai muissa opinnoissa havaittu tuen tarve ja toteutetut tukitoimet voisivat toimia yhtenä osoituksena erityisjärjestelyiden tarvetta arvioitaessa, mutta ne eivät olisi edellytyksenä erityisjärjestelyiden myöntämiselle. Erityisjärjestelynä voitaisiin esimerkiksi myöntää lisäaikaa kokeen suorittamiseen tai kokelas voisi suorittaa kokeen erillisessä koetilassa. Erityisjärjestelyt voisivat olla myös sähköisen kokeen erityispiirteisiin liittyviä, kuten oikeus käyttää suurempaa näyttöä tai suurentaa kirjasinkokoa. Kuulovamman ja kuurouden perusteella olisi mahdollista saada vapautus kuullun ymmärtämistä mittaavista tehtävistä. Tilanteissa, joissa kokelas on saanut vapautuksen osasta koetta, olisi tarpeen hyödyntää myös 19 §:n 3 momentin mukaista poikkeavaa arvostelua.

Pykälän 2 momentin mukaan Ylioppilastutkintolautakunta päättäisi 1 momentissa tarkoitettujen erityisjärjestelyiden käytöstä hakemuksesta. Hakemuksen voisi, kuten nykyisinkin, tehdä kokelas tai alle 18-vuotiaan kokelaan huoltaja. Voimassa olevasta laista poiketen ehdotetaan säädettäväksi, että äkillisessä ja ennakoimattomassa tilanteessa erityisjärjestelyiden käytöstä voisi päättää myös rehtori. Rehtori päättäisi erityisjärjestelyistä vain sellaisissa äkillisissä ja ennakoimattomissa tilanteissa, joissa erityisjärjestelyitä koskevaa hakemusta ei ole mahdollis-

ta tehdä Ylioppilastutkintolautakunnalle. Säännös vastaisi tosiasiallisesti vakiintunutta nykykäytäntöä.

Pykälän 3 momentin mukaan Ylioppilastutkintolautakunta määräisi tarkemmin erityisjärjestelyiden hakemisesta ja käyttämisestä. Säännös olisi voimassa olevaan lainsäädäntöön nähden uusi, mutta vastaisi nykyistä käytäntöä.

11 §. *Ylioppilastutkinnossa suoritettavat kokeet*. Pykälässä säädettäisiin ylioppilastutkinnon rakenteesta eli siitä, mitä kokeita tutkinnossa tulee suorittaa. Ylioppilastutkinnon järjestämisestä annetun lain 1 b §:n 2 momentin mukaan, sellaisena kuin se on 1 päivänä elokuuta 2019 voimaan tulevassa laissa 715/2018, kokelaan on suoritettava äidinkielessä ja kirjallisuudessa järjestettävä koe sekä valintansa mukaan kolme koetta ryhmästä, johon kuuluvat toisessa kotimaisessa kielessä, yhdessä vieraassa kielessä, matematiikassa ja reaaliaineissa järjestettävä koe (*pakolliset kokeet*). Pykälän 1 momentin mukaan ylioppilastutkintoa suorittavan kokelaan olisi suoritettava viisi koetta, joihin sisältyy äidinkielessä ja kirjallisuudessa järjestettävä koe sekä kokelaan valinnan mukaan vähintään kolme koetta ryhmästä, johon kuuluvat matematiikassa, toisessa kotimaisessa kielessä, vieraassa kielessä ja reaaliaineessa järjestettävä koe. Äidinkielen ja kirjallisuuden koe olisi siis jatkossakin tutkinnon ainoa kaikille pakollinen koe. Vastaavasti kuin nykyisin, kokelas voisi jättää suorittamatta itselleen epämieluisimman kokeen. Kokelas päättäisi itse, minkä viidennen kokeen suorittaa. Ehdotettava muutos nostaisi jonkin verran tutkinnon vaatimustasoa, mutta sen tarkoituksena olisi ohjata kokelaita osoittamaan osaamistaan ja suorittamaan eri kokeita aiempaa monipuolisemmin. Tutkinnon valinnainen rakenne kuitenkin säilyisi ja kokelailla olisi jatkossakin joustavat mahdollisuudet osoittaa osaamistaan eri tavoin.

Pykälän 2 momentissa säädettäisiin, että pykälän 1 momentissa tarkoitettuihin kokeisiin voisi kuulua vain yksi koe samassa oppiaineessa. Kokelas voisi lisäksi suorittaa yhden tai useamman muun kokeen. Kokeiden enimmäismäärää ei siten jatkossakaan rajoitettaisi, vaan kokelas voisi suorittaa tutkinnon suorittamisajan puitteissa niin monta koetta kuin haluaa. Kokelas voisi myös suorittaa eritasoisia kokeita samassa aineessa. Tutkinnon suorittamisen jälkeen tutkintoa olisi edelleen mahdollista myös täydentää. Tutkinnon täydentämisestä säädettäisiin lain 18 §:ssä.

Pykälän 3 momentin mukaan tutkintoon olisi nykyistä vastaavasti sisällyttävä vähintään yksi 3 §:n 3 momentissa tarkoitettu vaativampi koe. Vaatimuksen vaativamman kokeen suorittamisesta voisi nykyiseen tapaan täyttää myös suorittamalla toisen kotimaisen kielen kokeen sijasta äidinkieleltään ruotsin- tai suomenkielisille kokelaille tarkoitetun äidinkielen ja kirjallisuuden kokeen kyseisessä kielessä sekä lisäksi suorittamalla ehdotetun 12 §:n 3 momentissa tarkoitetulla tavalla vieraan kielen kokeen sijasta äidinkielen ja kirjallisuuden kokeen saamen kielessä.

12 §. *Äidinkielen ja kirjallisuuden ja kielten kokeiden suorittamista koskevat erityissäännökset.* Pykälä sisältäisi äidinkielen ja kirjallisuuden sekä toisen kotimaisen ja vieraan kielen kokeiden suorittamista koskevat erityissäännökset. Pykälän 1 momentin mukaan kokelas voisi jatkossakin suorittaa äidinkielen ja kirjallisuuden kokeen suomi tai ruotsi toisena kielenä ja kirjallisuus -oppimäärään perustuvana kokeena, jos hänen äidinkielensä ei ole suomi, ruotsi tai saame tai jos hän on viittomakieltä äidinkielenään tai ensikielenään käyttävä. Pykälän 2 momentin mukaan kokelas voisi suorittaa toisen kotimaisen kielen kokeen sijasta äidinkieleltään ruotsin- tai suomenkielisille kokelaille tarkoitetun äidinkielen ja kirjallisuuden kokeen kysei-

sessä kielessä. Ehdotetut säännökset vastaavat sisällöllisesti voimassa olevan ylioppilastutkinnon järjestämisestä annetun lain 6 §:n 1 momentin säännöksiä.

Pykälän 3 momentin mukaan kokelas voisi suorittaa vieraan kielen kokeen sijasta äidinkielen ja kirjallisuuden kokeen saamen kielessä. Tällä hetkellä saamen kielen osaamista voi osoittaa äidinkielen kokeena ja vieraan kielen lyhyen oppimäärän kokeena. Kokeet laaditaan erikseen pohjoissaamea, inarinsaamea ja koltansaamea varten. Jos kokelas haluaa nykyisin suorittaa äidinkielen ja kirjallisuuden kokeen saamen kielessä, ainoastaan toisen kotimaisen kielen kokeet ovat korvattavissa vastaavan kielen äidinkielen kokeella. Säännös perustuisi Gaudeamus igitur -työryhmän ehdotukseen ja se joustavoittaisi mahdollisuuksia osoittaa saamen kielen osaamista.

13 §. *Ylioppilastutkinnon suorittaminen.* Pykälässä säädettäisiin edellytyksistä, joilla ylioppilastutkinto tulee suoritetuksi. Pykälän 1 momentin mukaan tutkinto tulisi suoritetuksi, kun kokelas on suorittanut hyväksytysti 11 §:ssä tarkoitetut kokeet sekä lukiokoulutuksen oppimäärän tai 5 §:ssä tarkoitetun muun tutkinnon tai koulutuksen. Säännös vastaa ylioppilastutkinnon järjestämisestä annetun lain 6 §:n 3 momentissa olevaa säännöstä, sellaisena kuin se on 1 päivänä elokuuta 2019 voimaan tulevassa laissa 715/2018.

Pykälän 2 momentin mukaan tutkinto voisi tulla suoritetuksi 11 §:n 1 momentin mukaisessa kokeessa annetun hylätyn arvosanan estämättä, jos kokelaan suorittamien muiden kokeiden arvosanat osoittavat 1 §:n 1 momentissa tarkoitettuja tietoja ja taitoja sekä riittävää kypsyyttä, eikä kokelas ole kirjallisesti kieltänyt hylätyn arvosanan merkitsemistä todistukseen. Menettelyä on vakiintuneesti kutsuttu kompensaatioksi. Tutkinto ei kuitenkaan voisi tulla suoritetuksi, jos koe katsotaan ehdotetun 15 tai 16 §:n nojalla hylätyksi. Kompensaatiomenettelyn soveltaminen siis edellyttäisi, että kokelas on jättänyt koesuorituksen arvosteltavaksi. Säännös vastaisi voimassa olevaa sääntelyä ja käytäntöä.

Pykälän 3 momentin mukaan Ylioppilastutkintolautakunta määräisi tarkemmin tutkinnon suorittamiseen liittyvistä käytännön menettelyistä sekä perusteista, joiden nojalla tutkinto tulee suoritetuksi hylätyn arvosanan estämättä. Ylioppilastutkintolautakunta voisi valtuuden perusteella antaa määräyksiä esimerkiksi siitä, miten kokelas voi jatkaa tutkinnon suorittamista, jos hän on suorittanut 11 §:n mukaiset kokeet, mutta 14 §:n mukaisia tutkinnon suorittamiskertoja on vielä jäljellä. Ylioppilastutkintolautakunta voisi antaa määräyksiä myös ehdotetun 14 §:n 3—5 momentissa tarkoitettuihin tilanteisiin liittyvistä menettelyistä.

14 §. *Ylioppilastutkinnon suorittamiseen käytettävä enimmäisaika.* Pykälän 1 momentin pääsäännön mukaan ylioppilastutkinto tulisi nykyistä vastaavasti suorittaa enintään kolmena peräkkäisenä tutkintokertana. Kokelas saisi edelleen päättää ylioppilastutkinnon suorittamisen aloittamisesta, tutkinnon suorittamisesta yhtenä, kahtena tai kolmena tutkintokertana sekä kokeiden suorittamisjärjestyksestä.

Voimassa olevan ylioppilastutkinnon järjestämisestä annetun lain 7 §:n mukaan mahdollisuudesta suorittaa tutkinto kolmea tutkintokertaa pitemmän ajan kuluessa säädetään valtioneuvoston asetuksella. Ehdotetussa laissa tutkinnon suorittamisajan pidentymisestä säädettäisiin kuitenkin kokelaan oikeuksia koskevana asiana lain tasolla. Pykälän 2 momentin mukaan kokelas, joka on saanut hylätyn arvosanan kokeesta, joka ehdotetun 11 §:n 1 momentin mukaisesti olisi tutkinnon suorittamisen edellytyksenä, voisi jatkaa tutkinnon suorittamista käyttämällä kyseisen kokeen uusimiseen hylätyn arvosanan saamista välittömästi seuraavat kolme tutkin-

tokertaa. Säännös vastaisi nykyistä ylioppilastutkinnosta annetun valtioneuvoston asetuksen 5 §:n 1 kohtaa. Kokelaalla olisi lain 17 §:n 2 momentin mukaan oikeus uusia hylätty koe tutkinnon suorittamisen aikana kolme kertaa. Kokelas päättäisi uusimiskertojen käyttämisestä. Käytettyään pykälän 1 momentin mukaiset kolme tutkintokertaa kokelas voisi uusia ainoastaan ylioppilastutkinnon suorittamisen edellytyksenä olevia hylättyjä kokeita. Tarkoituksena on, että kokelas saa mahdollisimman nopeasti suoritettua tutkinnon hyväksytysti. Tämän jälkeen tutkintoon sisältyviä kokeita voisi uusia ja tutkintoa täydentää parhaaksi katsomallaan tavalla lain 17 ja 18 §:n mukaisesti.

Pykälän 3 momentissa säädettäisiin ylioppilastutkinnon suorittamisajan pidentymisestä tilanteissa, joissa kokelas on estynyt osallistumasta ylioppilastutkinnon kokeisiin. Voimassa olevan ylioppilastutkinnosta annetun valtioneuvoston asetuksen 5 §:n 2 kohdan mukaan suorittamisaika pidentyy, jos kokelas, joka on osallistunut yhteen tutkintokertaan, menettää kaksi tutkintokertaa ulkomailla tapahtuvan päätoimisen opiskelun tai siihen rinnastettavan syyn vuoksi. Ylioppilastutkintolautakunnan yleisten määräysten ja ohjeiden mukaan ulkomailla tapahtuvaan opiskeluun rinnastettavia syitä ovat esimerkiksi vuoden pituisen varusmiespalveluksen suorittaminen tai vuoden kestänyt sairaus. Jos kokelas menettää säännöksessä tarkoitetun syyn vuoksi vain yhden tutkintokerran, ylioppilastutkinnon suorittamisaika ei pidenny. Näin ollen esimerkiksi kokelas, joka vakavan sairauden tai muun vastaavan syyn vuoksi menettää yhden tutkintokerran, joutuu suorittamaan tutkinnon tosiasiassa kahdella tutkintokerralla.

Tutkinnon suorittamisajan pidentymisen edellytyksiä lievennettäisiin ehdotetussa 3 momentissa nykyiseen nähden. Lisäksi sairastuminen mainittaisiin laissa nimenomaisesti perusteena tutkinnon suorittamisajan pidentymiselle. Momentissa ehdotetaan säädettäväksi, että kokelas, joka on osallistunut vähintään yhteen tutkintokertaan ja sairastumisen, ulkomailla tapahtuvan päätoimisen opiskelun tai muun niihin rinnastettavan painavan syyn vuoksi on estynyt osallistumasta tutkintokerran kokeisiin, voisi jatkaa tutkinnon suorittamista pykälän 1 momentin mukaisen enimmäisajan päättymistä välittömästi seuraavana tutkintokertana. Jos kokelas on edellä tarkoitetun syyn vuoksi estynyt osallistumasta kahden peräkkäisen tutkintokerran kokeisiin, hän voisi jatkaa tutkinnon suorittamista 1 momentin mukaisen enimmäisajan päättymistä välittömästi seuraavina kahtena tutkintokertana. Näin kokelaat olisivat nykyistä yhdenvertaisemmassa asemassa. Ehdotettu säännös myös tukisi lukion aikaista vaihto-opiskelua nykyistä paremmin. Säännöksessä tarkoitettuja muita painavia syitä voisivat olla esimerkiksi asevelvollisuuslain, siviilipalveluslain tai naisten vapaaehtoisesta asepalveluksesta annetun lain mukaisen palveluksen suorittaminen ja vanhempainvapaat.

Momentti koskisi kokelaita, jotka ovat jo osallistuneet vähintään yhteen tutkintokertaan ja ovat estyneitä osallistumasta yhteenkään tutkintokerran kokeeseen. Jos kyseessä olisi kokelaan ensimmäinen tutkintokerta, ilmoittautumiset tutkintokerran kokeisiin voitaisiin mitätöidä ehdotetun 9 §:n 3 momentin nojalla, mikäli kyseisen säännöksen mukaiset edellytykset täyttyvät, jolloin ylioppilastutkinnon suorittamisaika ei alkaisi kulua. Jos kokelas puolestaan olisi estynyt osallistumasta vain osaan tutkintokerran kokeista, ja joku tai jotkut kyseisistä kokeista olisivat tutkinnon suorittamisen edellytyksenä, tutkinnon suorittamisaika pidentyisi pykälän 2 momentin nojalla.

Kuten nykyisinkin, kokelas säilyttäisi 3 momentissa tarkoitetuissa tilanteissa oikeutensa hylätyn kokeen uusimiseen siten, että menetettyjä tutkintokertoja ei luettaisi pykälän 2 momentissa tarkoitettuihin tutkintokertoihin.

Jos kokelas ei saisi tutkintoa suoritetuksi ehdotetussa 1—3 momentissa säädetyssä ajassa, tutkinto katsottaisiin pykälän 4 momentin mukaan hylätyksi. Kuten nykyisinkin, tutkinnon suorittamisen voisi kuitenkin aloittaa uudelleen. Voimassa olevan lain 7 §:n 2 momentin mukaan aiemmin suoritettuja ylioppilastutkinnon kokeita ei voi sisällyttää aloitettavaan uuteen tutkintoon, vaan kaikki kokeet tulee tällöin suorittaa uudelleen. Ehdotetussa 4 momentissa säädettäisiin Gaudeamus igitur -työryhmän ehdotuksen mukaisesti, että kokelas voi sisällyttää hylättyyn tutkintoon sisältyneet hyväksytyt kokeet uuteen tutkintoon kolmen vuoden ajan aiemmin suoritetun kokeen hyväksymisestä. Näin turvattaisiin ja nopeutettaisiin tutkinnon hyväksyttyä suorittamista ja siirtymistä korkea-asteen opintoihin. Ehdotettu kolmen vuoden aikaraja ohjaisi hyödyntämään säännöksen mukaista hyväksyttyjen kokeiden sisällyttämismahdollisuutta nopeasti.

Pykälän 5 momentin mukaan Ylioppilastutkintolautakunta voisi hakemuksesta erityisen painavan syyn vuoksi päättää, että kokelas voi tutkinnon ollessa kesken aloittaa tutkinnon suorittamisen alusta. Säännös vastaisi voimassa olevan lain 7 §:n 3 momenttia. Säännöksen merkityksen voidaan jatkossa arvioida olevan nykyistä vähäisempi muun muassa siksi, että ylioppilastutkinnon kokeisiin ilmoittautumiseen liittyviä menettelyitä joustavoitettaisiin. Säännöksen soveltaminen voisi tulla kyseeseen esimerkiksi tilanteessa, jossa kokelas vaihtaa kesken ylioppilastutkinnon suorittamisen suomenkielisestä lukiosta ruotsinkieliseen tai päinvastoin.

15 §. *Koetilaisuuteen saapumatta jääminen ja keskeytynyt koe.* Pykälä vastaisi sisällöltään voimassa olevan lain 10 §:ää. Ylioppilastutkinnon koe katsottaisiin hylätyksi, jos kokeeseen ilmoittautunut henkilö jää saapumatta koetilaisuuteen tai ei jätä koesuoritusta arvosteltavaksi. Ehdotetun 13 §:n 2 momentissa säädettäisiin, että tutkinto ei tällöin voisi tulla suoritetuksi hylätyn arvosanan estämättä.

16 §. *Seuraamus järjestyksen rikkomisesta ja vilpillisestä menettelystä.* Järjestyksen rikkomisesta ja vilpillisestä menettelystä ylioppilastutkinnon kokeissa määrättävistä seuraamuksista säädettäisiin voimassa olevaa lainsäädäntöä täsmällisemmin. Ehdotettu sääntely huomioisi nykyistä paremmin kokelaiden oikeusturvan ja seuraamusten oikeasuhtaisuuden vaatimuksen toteutumisen sekä turvaisi kokeiden turvallista ja häiriötöntä järjestämistä ja suorittamista. Oikeusturvanäkökohdat huomioon ottaen keskeistä on, että seuraamukset porrastetaan asianmukaisesti rikkomuksen vakavuuden perusteella.

Pykälän 1 momentissa säädettäisiin järjestyksen rikkomiseen koetilaisuudessa liittyvistä seuraamuksista. Voimassa olevan lain 11 §:n 1 momentin mukaan kokelas, joka törkeästi rikkoo järjestystä, menettää oikeutensa osallistua kokeisiin kyseisenä tutkintokertana. Kokeet, joihin kokelas on samalla tutkintokerralla ilmoittautunut, katsotaan hylätyiksi. Muusta kuin törkeästä järjestyksen rikkomisesta ylioppilastutkinnon kokeissa ei nykyisin ole säädetty seuraamuksia. Ehdotetussa momentissa säädettäisiin eriasteisista seuraamuksista ja seuraamus määrättäisiin menettelyn vakavuuden perusteella. Kokelaan koesuoritus katsottaisiin hylätyksi, jos hän häiritsee koetilaisuutta tai muuten rikkoo järjestystä koetilaisuudessa, eikä rehtorin tai opettajan kehotuksesta huolimatta lopeta menettelyä. Kokelasta tulisi siis aina ensin kehottaa lopettamaan koetilaisuutta häiritsevä menettely ja antaa tosiasiallinen mahdollisuus toimintansa korjaamiseen ennen seuraamuksen määräämistä. Jos menettely on toistuvaa tai aiheuttaa merkittävää haittaa muiden kokelaiden koesuorituksille, kokelaan kaikki tutkintokerran koesuoritukset katsottaisiin hylätyiksi ja hän menettäisi oikeutensa osallistua myöhempiin saman tutkintokerran kokeisiin. Kokelas menettäisi lisäksi oikeutensa osallistua seuraavan tutkintokerran kokeisiin, jos menettely on erityisen vakavaa ja haitallista. Tämän säännöksen soveltaminen

voisi tulla kyseeseen esimerkiksi, jos kokelaan menettely koetilaisuudessa aiheuttaa vaaraa muiden kokelaiden turvallisuudelle.

Pykälän 2 momentissa säädettäisiin vilpilliseen menettelyyn liittyvistä seuraamuksista. Vilpillinen menettely ylioppilastutkinnon kokeessa on erittäin moitittavaa ja siihen suhtauduttaisiin ehdotetussa laissa tiukasti. Jos kokelas syyllistyy kokeessa vilpilliseen menettelyyn tai vilpin yritykseen taikka avustaa siinä, kaikki hänen koesuorituksensa kyseiseltä tutkintokerralta katsottaisiin hylätyksi ja hän menettäisi oikeutensa osallistua myöhempiin saman tutkintokerran kokeisiin. Tältä osin säännös vastaisi voimassa olevan lain 11 §:n 1 momenttia. Lisäksi säädettäisiin, että jos menettely on toistuvaa tai muuten erityisen vakavaa ja haitallista, kokelas menettäisi oikeutensa osallistua myös seuraavan tutkintokerran kokeisiin. Tällaisen seuraamuksen mahdollisuudella olisi myös nykyistä tehokkaampi vilpillistä menettelyä ennalta estävä vaikutus. Erityisen vakavana ja haitallisena voitaisiin pitää esimerkiksi poikkeuksellisen suunnitelmallista tai laajamittaista vilpillistä menettelyä.

Ennen edellä mainittujen seuraamusten määräämistä olisi pykälän 3 momentin mukaan yksilöitävä toimenpiteeseen johtava menettely, kuultava kokelasta ja hankittava muu tarpeellinen selvitys. Säännös vastaisi lukiolain 42 §:n 1 momentin mukaista kurinpitoasiaa koskevaa menettelyä.

Pykälän 4 momentin mukaan päätöksen seuraamuksen määräämisestä tekisi pääsääntöisesti lukion rehtori. Päätöksen siitä, että kokelas menettää oikeutensa osallistua 1 tai 2 momentissa tarkoitetun menettelyn tapahtuessa meneillään olevaa tutkintokertaa seuraavan tutkintokerran kokeisiin, tekisi kuitenkin koulutuksen järjestäjän monijäseninen toimielin. Tällaisen päätöksen voitaisiin katsoa rinnastuvan lukiolaissa tarkoitettuun opiskelijan määräaikaiseen erottamiseen, joiden osalta eduskunnan sivistysvaliokunta on katsonut, että päätösvallan tulisi pääsääntöisesti olla monijäsenisellä toimielimellä (SiVM 18/2016 vp). Yli kolme kuukautta kestävästä oppilaitoksesta tai asuntolasta erottamisesta päättää lukiolain 42 §:n 4 momentin mukaisesti aina monijäseninen toimielin.

Pykälän 5 momentissa säädettäisiin lisäksi, että koetilaisuutta häiritsevä kokelas voidaan määrätä poistumaan tilaisuudesta. Rehtori tai opettaja voisi poistaa kokelaan, joka ei noudata poistumismääräystä, siten kuin lukiolain 43 §:ssä säädetään. Säännös olisi ylioppilastutkintoa koskevassa lainsäädännössä uusi ja sillä turvattaisiin koetilaisuuksien turvallista ja häiriötöntä järjestämistä.

17 §. *Kokeiden uusiminen.* Kokeiden uusimista koskevat säännökset vastaisivat ylioppilastutkinnon järjestämisestä annetun lain 1 päivänä elokuuta 2019 voimaan tulevaa uutta 6 a §:ää. Pykälän 1 momentin mukaan hyväksytyn kokeen saisi uusia rajoituksetta.

Pykälän 2 momentin mukaan tutkinnon suorittamisen aikana kokelaalla olisi oikeus uusia hylätty koe kolme kertaa. Momentissa säädettäisiin lisäksi voimassa olevan ylioppilastutkinnosta annetun valtioneuvoston asetuksen 4 §:n 2 momenttia vastaavasti kokeen vaativuustason ja kokeen vaihtamisesta uusittaessa hylättyä koetta. Kokelaan oikeuksia koskevana asiana vaativuustason ja kokeen vaihtamisesta säädettäisiin lain tasolla. Säännöksissä huomioitaisiin lisäksi ehdotetun lain 12 §:n 3 momentin mukainen mahdollisuus suorittaa vieraan kielen kokeen sijasta äidinkielen ja kirjallisuuden koe saamen kielessä. Kuten edellä on todettu, ehdotetun 14 §:n 1 momentissa tarkoitetun tutkinnon suorittamisen enimmäisajan puitteissa kokelas saisi valintansa mukaan suorittaa eritasoisia kokeita samassa aineessa. Vaativuustason ja ko-

keen vaihtamista koskevia säännöksiä sovellettaisiin tilanteissa, joissa kokelas on käyttänyt 14 §:n 1 momentin mukaiset tutkintokerrat, mutta mainitun pykälän 2 momentin mukaisia tutkintokertoja on vielä jäljellä.

Pykälän 3 momentin mukaan tutkinnon suorittanut henkilö saisi uusia hylätyn kokeen rajoituksetta.

18 §. *Tutkinnon täydentäminen.* Pykälä vastaisi sisällöltään voimassa olevan ylioppilastutkinnon järjestämisestä annetun lain 9 §:n 1 momenttia. Ylioppilastutkinnon hyväksytysti suorittanut henkilö voisi edelleen täydentää tutkintoa sellaisten oppiaineiden kokeilla, jotka eivät sisälly hänen suorittamaansa tutkintoon, ja sellaisten oppiaineiden kokeilla, jotka ovat eritasoisia kuin hänen suorittamaansa tutkintoon sisältyvät samojen oppiaineiden kokeet.

19 §. *Koesuoritusten arvostelu.* Pykälän 1 momentin mukaan ylioppilastutkinnon kokeista annettaisiin erilliset arvosanat. Kokeista voitaisiin antaa myös arvosanaa yksityiskohtaisempi arvostelu, millä tarkoitetaan esimerkiksi tehtäväkohtaisten pisteiden antamista osana arvostelua. Ehdotettu momentti vastaisi ylioppilastutkinnon järjestämisestä annetun lain 8 §:n uudessa 1 päivänä elokuuta 2019 voimaan tulevassa 2 momentissa säädettyä.

Koesuoritusten tarkastaminen olisi pykälän 2 momentin mukaan edelleen kaksitasoista, mikä turvaa arvostelun luotettavuutta. Voimassa olevan lain 8 §:n 1 momentin mukaan koesuoritukset tarkastaa ja arvostelee valmistavasti lukiokoulutusta järjestävän oppilaitoksen asianomaisen aineen opettaja ja lopullisesti Ylioppilastutkintolautakunta. Ehdotetussa momentissa käytettäisiin yhtenäisesti käsitettä alustava arvostelu. Alustava arvostelu ei nykyisin aina ole mahdollista esimerkiksi tilanteissa, jossa oppiaineen opetusta on järjestetty yhteistyössä toisen koulutuksen järjestäjän kanssa tai hankittu koulutuksen hankkimista koskevien lukiolain säännösten mukaisesti. Jos oppilaitoksessa ei ole kyseisen oppiaineen opettajaa, joka voisi arvostella suorituksen, alustavaa arvostelua ei tehdä. Alustavan arvostelun toteuttamista joustavoitettaisiin siten, että arvostelijan ei välttämättä tarvitsisi olla kyseisen oppilaitoksen opettaja, vaan koesuorituksen voisi arvostella alustavasti myös muu koulutuksen järjestäjän osoittama asianomaisen aineen opettaja. Momentissa ehdotetaan säädettäväksi, että jos koulutuksen järjestäjä ei pysty osoittamaan kyseisen oppiaineen opettajaa, joka voisi arvostella suorituksen, alustava arvostelu tehdään Ylioppilastutkintolautakunnassa. Kaikki kokelaat olisivat näin kaksitasoisen arvostelun osalta yhdenvertaisessa asemassa.

Pykälän 3 momentissa säädettäisiin koesuorituksen poikkeavasta arvostelusta. Sääntelyä täsmennettäisiin voimassa olevan lain 8 §:n 3 momenttiin nähden. Jos kokelaan koesuoritusta on heikentänyt sairaus, vamma tai muu niihin rinnastettava erityisen painava peruste, eikä ehdotetussa 10 §:ssä tarkoitettujen erityisjärjestelyjen voitaisi katsoa olevan riittäviä turvaamaan kokelaan edellytykset suorittaa koe yhtäläisesti muihin kokelaisiin nähden, Ylioppilastutkintolautakunta voisi ottaa tämän arvostelussa huomioon. Tarkoituksena on turvata sellaisten kokelaiden asemaa, jotka mainittujen perusteiden vuoksi ovat muita kokelaita heikommassa asemassa koetta suorittaessaan. Säännöksen soveltamiseen tulisi kuitenkin suhtautua pidättyvästi, sillä se muodostaa poikkeuksen kokelaiden yhdenvertaisen kohtelun periaatteesta. Momentin sanamuoto ilmaisisi, että lain 10 §:n mukaiset erityisjärjestelyt olisivat aina poikkeavaan arvosteluun nähden ensisijaisia. Ehdotettu 3 momentti voisi tulla sovellettavaksi vain, jos erityisjärjestelyitä ei voida pitää riittävinä turvaamaan kokeen yhtäläisiä suorittamismahdollisuuksia, riippumatta siitä, onko erityisjärjestelyitä haettu tai käytetty. Säännöksen mukaisen perusteen huomioiminen arvostelussa ei myöskään saisi vaikuttaa heikentävästi muiden koke-

laiden arvosteluun tai arvosanoihin. Toisin kuin voimassa olevassa laissa, säännöksessä ei nimenomaisesti mainittaisi arvostelussa huomioon otettavana seikkana sitä, että kokelaan äidinkieli on muu kuin se kieli, jolla hän suorittaa tutkinnon tai erillisen kokeen, tai kokelaan äidinkieli on muu kuin se kieli, jolla hän suorittaa äidinkielen kokeen. Lähtökohtaisesti näissä tapauksissa tulisi hyödyntää ehdotetussa 10 §:ssä tarkoitettuja erityisjärjestelyjä, kuten lisäaikaa kokeen suorittamiseen.

Kokelaalla ja alle 18-vuotiaan kokelaan huoltajalla olisi pykälän 4 momentin mukaan oikeus saada tieto arvosteluperusteiden soveltamisesta kokelaan koesuoritukseen. Heille olisi varattava tilaisuus tutustua arvosteltuun kirjalliseen tai muuten tallennettuun koesuoritukseen. Säännös olisi voimassa olevaan lainsäädäntöön nähden uusi ja se turvaisi kokelaan ja hänen huoltajansa tosiasiallisia mahdollisuuksia tehdä ehdotetussa 23 §:ssä tarkoitettu koesuorituksen arvostelua koskeva oikaisuvaatimus. Vastaava säännös sisältyy yliopistolain (558/2009) 44 §:n 1 momenttiin.

Pykälän 5 momentin mukaan arvosanoista säädettäisiin tarkemmin valtioneuvoston asetuksella. Arvosana-asteikko on tarkoitus säilyttää nykyisellään. Vastaavasti kuin ylioppilastutkinnon järjestämisestä annetun lain 8 §:n 2 momentin mukaan, sellaisena kuin se on 1 päivänä elokuuta 2019 voimaan tulevassa laissa 715/2018, Ylioppilastutkintolautakunta määräisi kokeiden arvostelussa noudatettavista periaatteista.

20 §. *Tutkintotodistus ja kokeiden suorittamisesta annettavat todistukset.* Voimassa olevassa lainsäädännössä lakiin ja asetukseen sisältyvät ylioppilastutkinnon todistuksia koskevat säännökset koottaisiin ehdotettuun pykälään ja säännöksiä yksinkertaistettaisiin nykyiseen nähden. Nykyisin ylioppilastutkintotodistuksesta säädetään ylioppilastutkinnon järjestämisestä annetun lain 12 §:ssä ja ylioppilastutkinnon kokeista annettavista muista todistuksista kuin ylioppilastutkintotodistuksesta ylioppilastutkinnosta annetun valtioneuvoston asetuksen 9 §:ssä.

Pykälän 1 momentin mukaan Ylioppilastutkintolautakunta antaisi tutkintotodistuksen kokelaalle, joka on ehdotetussa 13 §:ssä säädetyllä tavalla suorittanut tutkinnon.

Englanninkielisestä ylioppilastutkinnosta annettaisiin pykälän 2 momentin mukaan suomen- tai ruotsinkielisen ylioppilastutkintotodistuksen lisäksi englanninkielinen todistus. Kielilain (423/2003) 19 §:n lähtökohtana on, että tuomio, päätös ja muu viranomaisen antama asiakirja laaditaan asian käsittelykielellä, suomeksi tai ruotsiksi. Englanninkielisestä tutkintotodistuksesta on siksi tarpeen säätää erikseen ehdotetussa laissa.

Pykälän 3 momentin mukaan muulle ylioppilastutkinnon kokeen hyväksytysti suorittaneelle henkilölle annettaisiin todistus kokeen suorittamisesta. Ehdotetun säännöksen nojalla annettaisiin todistukset esimerkiksi henkilöille, jotka ovat tutkinnon suorittamisen enimmäisajassa suorittaneet vain osan edellytetyistä kokeista, tai ovat suorittaneet kaikki tarvittavat ylioppilastutkinnon kokeet, mutta eivät ole suorittaneet lukiokoulutuksen oppimäärää, eivätkä siten saa ylioppilastutkintotodistusta, sekä erillisen kokeen suorittajille.

Todistusten antaminen edellyttäisi pykälän 4 momentin mukaan, että ehdotetussa 21 §:ssä säädetyt maksut tutkintokertoihin ja kokeisiin osallistumisesta on suoritettu. Vastaava säännös sisältyy voimassa olevan lain 12 §:n 3 momenttiin.

Pykälän 5 momentin mukaan valtioneuvoston asetuksella säädettäisiin ylioppilastutkintotodistukseen merkittävistä arvosanoista. Todistukseen merkittävistä arvosanoista on tarkoitus säätää asetuksella vastaavasti kuin nykyisin ylioppilastutkinnosta annetun valtioneuvoston asetuksen 8 §:ssä. Tutkintotodistuksen päiväämisestä sen sijaan ei enää nykyistä vastaavasti ehdoteta säädettävän asetuksella, vaan asia olisi Ylioppilastutkintolautakunnan päätösvallassa. Myöskään muussa koulutusta koskevassa lainsäädännössä ei säädetä todistusten päiväämisestä. Todistusten tarkemmasta sisällöstä ja muodosta päättäisi edelleen Ylioppilastutkintolautakunta.

21 §. *Ylioppilastutkinnosta perittävät maksut.* Pykälän 1 ja 2 momentti vastaisivat sisällöltään pääosin ylioppilastutkinnon järjestämisestä annetun lain 1 päivänä elokuuta 2019 voimaan tulevaa uutta 12 a §:ää. Ylioppilastutkintolautakunta voisi periä ylioppilastutkinnosta ja sen kokeisiin osallistumisesta maksuja, joista säädettäisiin opetus- ja kulttuuriministeriön asetuksella. Maksuista säädetään ylioppilastutkintolautakunnan suoritteiden maksullisuudesta annetussa opetus- ja kulttuuriministeriön asetuksessa (908/2010). Vanhan lukiolain nojalla annettu asetus jää uuden lukiolain voimaantullessa lain siirtymäsäännösten mukaan edelleen voimaan.

Ehdotetussa 2 momentissa säädettäisiin lisäksi, että Ylioppilastutkintolautakunta määrää maksujen perimiseen liittyvistä menettelyistä. Säännös olisi nykyiseen lainsäädäntöön nähden uusi. Voimassa olevan ylioppilastutkinnosta annetun valtioneuvoston asetuksen 17 §:n mukaan lukiokoulutuksen järjestäjä perii maksut, jotka on säädetty osallistumisesta ylioppilastutkintoon ja siihen kuuluviin kokeisiin, sekä tilittää maksut Ylioppilastutkintolautakunnalle. Teknisluonteisena tutkinnon toimeenpanoon liittyvänä asiana maksujen perimiseen liittyvä menettely voitaisiin kuitenkin siirtää Ylioppilastutkintolautakunnan määrättäväksi.

Pykälän 3 momentissa säädettäisiin maksujen palauttamisesta vastaavasti kuin voimassa olevan lain 5 §:n 3 momentissa. Mainittu säännös ehdotetaan maksuja koskevana sisällytettävän ylioppilastutkinnosta perittäviä maksuja koskevaan pykälään. Kokeesta ei perittäisi maksua tai peritty maksu palautettaisiin Ylioppilastutkintolautakunnan määräämässä ajassa tehdystä hakemuksesta, jos ilmoittautuminen on ehdotetun 9 §:n 3 momentin nojalla mitätöity eikä kokelas ole osittainkaan osallistunut kokeeseen.

22 §. *Muutoksenhaku rehtorin ja koulutuksen järjestäjän monijäsenisen toimielimen päätökseen.* Ehdotettu pykälä vastaisi pääosin voimassa olevan lain 15 §:ää, jossa säädetään muutoksenhausta rehtorin päätökseen. Pykälän otsikossa ja 2 momentissa kuitenkin mainittaisiin koulutuksen järjestäjän monijäseninen toimielin, koska monijäseninen toimielin voisi ehdotetun 16 §:n nojalla määrätä tiettyjä seuraamuksia järjestyksen rikkomisesta ja vilpillisestä menettelystä ylioppilastutkinnon kokeissa. Päätökseen, jolla on määrätty seuraamus järjestyksen rikkomisesta tai vilpillisestä menettelystä ylioppilastutkinnon kokeessa, haettaisiin muutosta valittamalla hallinto-oikeuteen. Oikaisuvaatimusmenettelyä ei edelleenkään ulotettaisi mainittuihin asioihin. Hallinnollisen seuraamuksen määräämistä koskevissa asioissa on kokelaan oikeusturvan kannalta perusteltua, että asian voi nopeasti saattaa tuomioistuimen ratkaistavaksi. Sääntely olisi tältä osin linjassa lukiolain muutoksenhakusäännösten kanssa.

Lisäksi ehdotetaan otettavaksi käyttöön valituslupamenettely muutoksenhaussa hallinto-oikeuden päätöksestä korkeimpaan hallinto-oikeuteen. Valituslupamenettelyn soveltamisala muutoksenhaussa korkeimpaan hallinto-oikeuteen on vähitellen laajentunut niin, että nykyisin sen piiriin kuuluu suurin osa korkeimpaan hallinto-oikeuteen saapuvista valitusasioista. Ehdotetussa laissa tarkoitettujen asioiden on luonteeltaan ja merkitykseltään katsottava olevan sel-

laisia, että korkeinta hallinto-oikeutta edeltäviä oikeussuojakeinoja voidaan useimmissa tapauksissa pitää riittävinä. Sääntely olisi myös tältä osin linjassa lukiolain muutoksenhakusäännösten kanssa.

23 §. *Koesuorituksen arvostelua koskeva oikaisumenettely.* Voimassa olevan ylioppilastutkinnon järjestämisestä annetun lain 14 §:ssä säädetään tarkistusarvostelun hakemisesta Ylioppilastutkintolautakunnan päätökseen, jolla koesuoritus on arvosteltu. Tarkistusarvostelun hakemisessa on tosiasiassa kyse oikaisun vaatimisesta, joten tarkistusarvostelun sijasta ehdotetussa pykälässä säädettäisiin koesuorituksen arvostelua koskevasta oikaisumenettelystä. Ylioppilastutkintolautakunnan päätökseen, jolla koesuoritus on arvosteltu, saisi vaatia oikaisua siten kuin hallintolaissa (434/2003) säädetään. Oikaisuvaatimusmenettelyyn sovelletaan hallintolain 7 a lukua. Nykyisestä poiketen ei säädettäisi siitä, kuka oikaisua saa vaatia. Oikaisua saa hallintolain 49 b §:n 2 momentin mukaan vaatia se, johon päätös on kohdistettu tai jonka oikeuteen, velvollisuuteen tai etuun päätös välittömästi vaikuttaa. Hallintolain 14 §:n 3 momentin mukaan viisitoista vuotta täyttäneellä alaikäisellä ja hänen huoltajallaan tai muulla laillisella edustajallaan on kummallakin oikeus erikseen käyttää puhevaltaa asiassa, joka koskee alaikäisen henkilöä taikka henkilökohtaista etua tai oikeutta. Näin ollen myös alle 18-vuotiaan kokelaan huoltaja voisi vaatia oikaisua koesuorituksen arvostelua koskevaan päätökseen. Koesuorituksen alustavasti arvostelleella opettajalla puolestaan ei enää tällaista oikeutta olisi, koska kokelaan koesuorituksen arvostelu ei vaikuta opettajan oikeuteen, etuun tai velvollisuuteen eikä muutenkaan kohdistu opettajaan.

Pykälän 2 momentin mukaan oikaisuvaatimus olisi toimitettava Ylioppilastutkintolautakunnalle 14 päivän kuluessa siitä ajankohdasta, jolloin oikaisuvaatimuksen tekemiseen oikeutetulla on ollut tilaisuus saada tieto arvostelun tuloksesta ja arvosteluperusteiden soveltamisesta kokelaan koesuoritukseen. Nykyisin tarkistusarvostelua koskeva hakemus on toimitettava lukion rehtorille. Perusteltua olisi, että oikaisuvaatimus toimitettaisiin suoraan toimivaltaiselle viranomaiselle. Oikaisuvaatimusaika ei alkaisi kulua, ennen kuin kokelaalla ja alle 18-vuotiaan kokelaan huoltajalla on ollut tilaisuus saada tieto myös arvosteluperusteiden soveltamisesta kokelaan koesuoritukseen. Ilman tätä tietoa kokelaalla ja hänen huoltajallaan ei ole tosiasiallisia edellytyksiä arvioida oikaisuvaatimuksen tarvetta eikä yksilöidä ja perustella oikaisuvaatimusta. Ylioppilastutkintolautakunta määräisi oikaisuvaatimuksen käsittelijöiksi vähintään kaksi arvostelijaa, joista kukaan ei ole aikaisemmin arvostellut kohteena olevaa koevastausta.

Valtioneuvoston asetuksella säädettäisiin pykälän 3 momentin mukaan ylioppilastutkintotodistuksen ja muun 20 §:ssä tarkoitetun todistuksen antamisesta silloin, kun koesuorituksen arvosteluun vaaditaan oikaisua sekä oikaisumenettelyssä annettavan päätöksen ilmoittamisesta. Tarkistusarvosteluun liittyvästä todistuksen antamisesta ja tuloksen ilmoittamisesta säädetään voimassa olevan ylioppilastutkinnosta annetun valtioneuvoston asetuksen 16 §:ssä. Asetuksella on tarkoitus säätää nykyistä vastaavasti, että kokelaalle annetaan ylioppilastutkintotodistus tai todistus kokeiden suorittamisesta sen estämättä, että hänen suorituksensa arvosteluun on vaadittu oikaisua. Jos arvosana oikaisumenettelyn tuloksena muuttuu, palautetun ylioppilastutkintotodistuksen tai muun todistuksen tilalle annetaan maksutta uusi todistus. Oikaisumenettelyn tulos ilmoitettaisiin kokelaan ja alle 18-vuotiaan kokelaan huoltajan lisäksi lukion rehtorille.

24 §. *Muutoksenhaku Ylioppilastutkintolautakunnan päätökseen.* Pykälä vastaisi sisällöltään pääosin voimassa olevan ylioppilastutkinnon järjestämisestä annetun lain 13 §:ää. Muuhun

kuin koesuorituksen arvostelua koskevaan Ylioppilastutkintolautakunnan päätökseen haettaisiin muutosta valittamalla Helsingin hallinto-oikeudelle siten kuin hallintolainkäyttölaissa (586/1996) säädetään. Pykälässä tarkoitettuja päätöksiä olisivat esimerkiksi päätökset ehdotetussa 10 §:ssä tarkoitettujen erityisjärjestelyiden myöntämisestä ja ehdotetussa 14 §:n 3 momentissa tarkoitetusta ylioppilastutkinnon suorittamisajan pidentymisestä. Lisäksi ehdotetaan otettavaksi käyttöön valituslupasääntely muutoksenhaussa hallinto-oikeuden päätöksestä korkeimpaan hallinto-oikeuteen. Tältä osin sääntely olisi linjassa lukiolain muutoksenhakusäännösten kanssa. Pykälässä ei olisi tarpeen säätää valituskiellosta Ylioppilastutkintolautakunnan päätökseen, jolla koesuoritus on arvosteltu, koska ehdotetussa 23 §:ssä säädettäisiin, että mainittuun päätökseen saa vaatia oikaisua.

25 §. *Tietojensaantioikeus.* Henkilötietojen käsittelyyn sovelletaan Euroopan unionin yleistä tietosuoja-asetusta (EU 2016/679), jota on alettu soveltaa 25 päivänä toukokuuta 2018. Henkilötietojen käsittelyä koskevia periaatteita koskevan asetuksen 5 artiklan mukaan henkilötiedot on kerättävä tiettyä, nimenomaista ja laillista tarkoitusta varten, eikä niitä saa käsitellä myöhemmin näiden tarkoitusten kanssa yhteensopimattomalla tavalla (käyttötarkoitussidonnaisuus) ja henkilötietojen on oltava asianmukaisia ja olennaisia ja rajoitettuja siihen, mikä on tarpeellista suhteessa niihin tarkoituksiin, joita varten niitä käsitellään (tietojen minimointi). Ylioppilastutkinnon ja sen kokeiden järjestäminen ovat Ylioppilastutkintolautakunnan ja lukiokoulutuksen järjestäjän lakisääteisiä velvoitteita, ja tehtävään liittyvien henkilötietojen käsittelyn oikeusperuste on tietosuoja-asetuksen 6 artiklan 1 kohdan c alakohta. Asetuksen 9 artiklassa tarkoitettujen erityisiin henkilötietoryhmiin kuuluvien tietojen käsittely on lähtökohtaisesti kielletty, minkä vuoksi näiden tietojen käsittelyyn tarvitaan jokin 9 artiklan 2 kohdan mukainen peruste. Tietosuoja-asetusta täydentävässä kansallisessa tietosuojalaissa on tarkoitus säätää, että tietosuoja-asetuksen 9 artiklan 1 kohtaa ei sovelleta tietojen käsittelyyn, josta säädetään laissa tai joka johtuu välittömästi rekisterinpitäjälle laissa säädetystä tehtävästä (HE 9/2018 vp). Ylioppilastutkintolautakunta ja koulutuksen järjestäjä saisivat siis käsitellä tietosuoja-asetuksen 9 artiklassa tarkoitettuja tietoja, esimerkiksi terveydentilaa koskevia tietoja, lakisääteisten tehtäviensä toteuttamiseksi. Kansallisen liikkumavaran puitteissa voidaan tietosuoja-asetuksen 6 artiklan 3 kohdan mukaisesti säätää niistä tahoista ja tarkoituksista, joihin henkilötietoja voidaan luovuttaa. Viranomaisten välisten henkilötietojen luovutusten edellytyksiä on arvioitava käyttötarkoitussidonnaisuuden periaatetta vasten, siten kuin tietosuoja-asetuksen 6 artiklan 4 kohdassa säädetään. Ehdotetun 25 §:n mukaisessa tietojen luovuttamisessa tietojen käyttötarkoitus ei muuttuisi.

Pykälän 1 momenttiin sisältyisi yleissäännös koulutuksen järjestäjän velvollisuudesta toimittaa Ylioppilastutkintolautakunnalle pyynnöstä ylioppilastutkinnon järjestämisen ja toimeenpanon edellyttämät tiedot. Nykyisin ylioppilastutkinnosta annetun valtioneuvoston asetuksen 15 §:ssä säädetään rehtorin ilmoitusvelvollisuudesta. Tietojen toimittamisessa hyödynnettäisiin mahdollisuuksien mukaan valtakunnallisista opinto- ja tutkintorekistereistä annetussa laissa (884/2017) tarkoitettua opinto- ja tutkintotietojen luovutuspalvelua. Säännöksessä tarkoitettuja tietoja olisivat esimerkiksi suoritettua lukiokoulutuksen oppimäärää tai ammatillista tutkintoa koskevat tiedot, ehdotetussa 9 §:ssä tarkoitetut ilmoittautumiset ja osallistumisoikeuden epäämistä koskevat päätökset, tieto siitä, että kokeeseen ilmoittautunut henkilö ei ole saapunut koetilaisuuteen sekä tiedot ehdotetun 16 §:n nojalla määrätyistä seuraamuksista.

Pykälän 2 momentissa säädettäisiin, että koulutuksen järjestäjällä on salassapitosäännösten estämättä oikeus saada tieto ylioppilastutkinnon koetta suorittamaan ilmoittautunutta kokelasta koskevista 10 §:ssä tarkoitettua erityisjärjestelyiden käyttöä ja 14 §:n 3 momentissa tarkoitet-

tua ylioppilastutkinnon suorittamisajan pidentymistä koskevista Ylioppilastutkintolautakunnan päätöksistä siltä osin, kuin se on välttämätöntä kokeiden järjestämiseksi.

26 §. *Eräät ylioppilastutkintoa tasoltaan vastaavat tutkinnot.* Pykälä vastaisi sisällöltään voimassa olevan ylioppilastutkinnon järjestämisestä annetun lain 17 §:ää.

27 §. *Voimaantulo.* Ehdotetun lain on tarkoitus tulla voimaan 1 päivänä elokuuta 2019.

Pykälän 2 momentin mukaan ehdotetulla lailla kumottaisiin voimassa olevat ylioppilastutkinnon järjestämisestä annettu laki ja ylioppilastutkinnosta annettu valtioneuvoston asetus.

Pykälän 3 momentti sisältäisi tavanomaisen viittaussäännöksen, jonka mukaan muualla lainsäädännössä olevalla viittauksella kumottuun lakiin tarkoitettaisiin ehdotetun lain voimaantulon jälkeen viittausta ehdotettuun lakiin.

28 §. *Siirtymäsäännökset.* Pykälän 1 momentin mukaan kokelaat, jotka ovat aloittaneet ylioppilastutkinnon suorittamisen kumottavaksi ehdotetun ylioppilastutkinnon järjestämisestä annetun lain ollessa voimassa, jatkaisivat tutkinnon suorittamista ehdotetun lain nojalla. Ylioppilastutkintolautakunnalle olisi varattava kohtuullinen aika toteuttaa ehdotetusta laista johtuvat tarpeelliset muutokset ylioppilastutkinnon toimeenpanon käytäntöihin ja ylioppilastutkintorekisteriin. Ylioppilastutkinnon rakenteen ja muiden tutkinnon suorittamista koskevien vaatimusten olisi myös oltava opiskelijoiden tiedossa jo heidän hakeutuessaan lukio-opintoihin. Ehdotetun lain 6—7, 9 ja 11 §:ää, 12 §:n 3 momenttia, 14 §:ää ja 22 §:n 1 momenttia sovellettaisiin siksi kokelaisiin, jotka aloittavat tutkinnon suorittamisen kevään 2022 tutkintokerralla tai sen jälkeen. Kyseiset säännökset merkitsisivät muutoksia nykyisen lainsäädännön mukaisiin ylioppilastutkinnon kokeisiin ilmoittautumista, tutkinnon rakennetta sekä tutkinnon ja sen kokeiden suorittamista koskeviin käytäntöihin. Mainituissa lainkohdissa säädettäisiin oikeudesta englanninkielisen ylioppilastutkinnon suorittamiseen, ylioppilastutkinnon erillisten kokeiden suorittamisesta, tutkinnon kokeisiin ilmoittautumisesta, ylioppilastutkinnon rakenteesta, saamen äidinkielen ja kirjallisuuden kokeen suorittamisesta vieraan kielen kokeen sijasta, ylioppilastutkinnon suorittamiseen käytettävästä enimmäisajasta ja hylättyyn tutkintoon sisältyneiden kokeiden sisällyttämisestä aloitettavaan uuteen tutkintoon. Kokelaisiin, jotka aloittavat tutkinnon suorittamisen ennen kevään 2022 tutkintokertaa, sovellettaisiin edelleen voimassa olevien säädösten asianomaisia säännöksiä. Näiden kokelaiden osalta säädettäisiin vielä selvyyden vuoksi, että ehdotetussa 13 §:ssä tarkoitettaisiin lain 11 §:ssä tarkoitetuilla kokeilla vanhan lukiolain 18 §:n 2 momentin mukaisia kokeita, koska he suorittaisivat tutkintoa nykyisen tutkintorakenteen mukaisesti.

Edellä sanotusta huolimatta ehdotetun lain 10, 16, 19 ja 23 §:ää sovellettaisiin lain tultua voimaan yhtäläisesti kaikkiin kokelaisiin riippumatta ylioppilastutkinnon suorittamisen aloittamisajankohdasta. Mainituissa pykälissä säädettäisiin kokelasta koskevista erityisjärjestelyistä, järjestyksen rikkomisesta ja vilpillisestä menettelystä määrättävistä seuraamuksista, koesuoritusten arvostelusta ja koesuorituksen arvostelua koskevasta oikaisumenettelystä. Tämä olisi tarpeellista kokelaiden yhdenvertaisen kohtelun ja Ylioppilastutkintolautakunnan toiminnan kannalta.

Pykälän 2 momenttiin sisältyisi vastaava ylioppilastutkinnon kokeisiin osallistumisen edellytyksiä koskeva siirtymäsäännös kuin lakiin 715/2018. Lisäksi ylioppilastutkinnon kokeiden

laatimisessa momentissa tarkoitetuille kokelaille sovellettaisiin voimassa olevan ylioppilastutkinnosta annetun valtioneuvoston asetuksen 1 §:ää.

Pykälän 3 momentissa säädettäisiin selvyyden vuoksi, että ehdotetun lain 17 §:ää sovelletaan ennen lain voimaantuloa ilmoittauduttaessa syksyllä 2019 järjestettäviin ylioppilastutkinnon kokeisiin.

Pykälän 4 momentin mukaan vanhan lukiolain nojalla asetettu Ylioppilastutkintolautakunta jatkaisi toimikautensa loppuun.

Pykälän 5 momentissa säädettäisiin ylioppilastutkinnosta annetun valtioneuvoston asetuksen 10 a §:n nojalla ennen ehdotetun lain voimaantuloa laaditun ylioppilastutkinnon kehittämis- ja toimeenpanosuunnitelman pysymisestä voimassa.

1.2 Laki lukiolain 1 ja 6 §:n muuttamisesta

1 §. *Soveltamisala*. Pykälän 2 momenttiin sisältyvä viittaus kumottavaksi ehdotettuun ylioppilastutkinnon järjestämisestä annettuun lakiin korvattaisiin viittauksella ehdotettuun uuteen lakiin.

6 §. *Erityinen koulutustehtävä.* Pykälän 1 momenttiin sisältyvä viittaus kumottavaksi ehdotetun ylioppilastutkinnon järjestämisestä annetun lain 17 §:ään korvattaisiin viittauksella ehdotetun uuden lain vastaavaan säännökseen.

2 Tarkemmat säännökset ja määräykset

Ehdotettuun ylioppilastutkinnosta annettuun lakiin sisältyisi useita valtioneuvostolle kohdistettuja asetuksenantovaltuuksia. Voimassa oleva ylioppilastutkinnosta annettu valtioneuvoston asetus kumoutuisi ja ehdotetun lain nojalla on tarkoitus antaa uusi samanniminen asetus. Asetusluonnos on esityksen liitteenä.

Lain 2 §:n 4 momentin mukaan Ylioppilastutkintolautakunnasta säädettäisiin tarkemmin valtioneuvoston asetuksella. Voimassa olevan asetuksen 10—13 §:ään sisältyvät Ylioppilastutkintolautakuntaa koskevat säännökset, siltä osin kuin ne eivät sisältyisi ehdotetun lain 2 §:n 2 ja 3 momenttiin, on tarkoitus sisällyttää asetukseen pääosin nykyisen sisältöisinä. Ylioppilastutkintolautakunta voisi kuitenkin jatkossa valita kahden varapuheenjohtajan sijasta tarpeellisen määrän varapuheenjohtajia. Lautakunta on järjestäytynyt kolmeen valiokuntaan, joiden puheenjohtajat voisivat näin ollen jatkossa toimia lautakunnan varapuheenjohtajina.

Lain 3 §:n 4 momentin mukaan valtioneuvoston asetuksella säädettäisiin siitä, missä reaaliaineissa ja vieraissa kielissä ylioppilastutkinnon kokeet järjestetään, sekä kokeiden laatimisesta. Asetuksella on tarkoitus säätää, että reaaliaineissa järjestettäisiin kokeet psykologiassa, filosofiassa, historiassa, yhteiskuntaopissa, fysiikassa, kemiassa, biologiassa, maantieteessä, terveystiedossa, uskonnossa ja elämänkatsomustiedossa. Uskonnon kokeet järjestettäisiin evankelisluterilaisessa ja ortodoksisessa uskonnossa. Sääntely vastaisi muutoin voimassa olevan ylioppilastutkinnosta annetun valtioneuvoston asetuksen 2 §:n 1 momentissa säädettyä, mutta järjestettävistä uskonnon kokeista on tarkoitus säätää nimenomaisesti. Vieraissa kielissä järjestettäisiin kokeet englannin, espanjan, italian, ranskan, saksan, venäjän, inarinsaamen, koltansaamen, pohjoissaamen, latinan ja portugalin kielissä.

Ylioppilastutkinnon kokeiden laatimisesta on tarkoitus säätää, että Ylioppilastutkintolautakunta laatii kokeiden tehtävät lukiokoulutuksesta annetun valtioneuvoston asetuksen (/) mukaisten nuorille tarkoitettuun lukiokoulutuksen oppimäärään kuuluvien kyseisen oppiaineen pakollisten ja valtakunnallisten valinnaisten opintojen oppimäärien mukaan. Lisäksi on tarkoitus säätää Gaudeamus igitur -työryhmän ehdotuksen mukaisesti, että kaikkiin kokeisiin sisältyy oppiainerajat ylittäviä tehtäviä.

Lain 19 §:n 5 momentin mukaan ylioppilastutkinnon arvosanoista säädettäisiin tarkemmin valtioneuvoston asetuksella. Ylioppilastutkinnon arvosana-asteikko on tarkoitus säilyttää nykyisellään.

Lain 20 §:n 5 momentin mukaan valtioneuvoston asetuksella säädettäisiin ylioppilastutkintotodistukseen merkittävistä arvosanoista. Todistukseen merkittävistä arvosanoista on tarkoitus säätää vastaavasti kuin nykyisin ylioppilastutkinnosta annetun valtioneuvoston asetuksen 8 §:ssä. Ylioppilastutkintotodistukseen merkittäisiin arvosanat hyväksytysti suoritetuista kokeista. Jos tutkinto katsotaan suoritetuksi hylätyn arvosanan estämättä, todistukseen merkittäisiin myös hylätty arvosana. Jos kokelas on uusinut kokeen ennen kuin tutkintotodistus on päivätty, todistukseen merkittäisiin annetuista arvosanoista parempi. Jos parasta suoritusta ei voida arvostelun perusteella todeta, tutkintotodistukseen merkittäisiin viimeiseksi suoritetun kokeen arvosana.

Lain 23 §:n 3 momentin mukaan valtioneuvoston asetuksella säädettäisiin ylioppilastutkintotodistuksen ja muun lain 20 §:ssä tarkoitetun todistuksen antamisesta silloin, kun koesuorituksen arvosteluun vaaditaan oikaisua sekä oikaisumenettelyssä annettavan päätöksen ilmoittamisesta. Asetuksella on tarkoitus säätää, että kokelaalle annetaan ylioppilastutkintotodistus tai todistus kokeiden suorittamisesta sen estämättä, että hänen suorituksensa arvosteluun on vaadittu oikaisua. Jos arvosana oikaisumenettelyn tuloksena muuttuu, palautetun ylioppilastutkintotodistuksen tai muun todistuksen tilalle annettaisiin maksutta uusi todistus. Säännös vastaisi muutoin voimassa olevan asetuksen 16 §:n 1 momenttia, mutta säännöksessä käytettäisiin nykyisen tarkistusarvostelun sijasta ehdotetun lain 23 §:n mukaista terminologiaa. Lisäksi on tarkoitus säätää, että oikaisumenettelyn tulos ilmoitettaisiin kokelaan ja alle 18-vuotiaan kokelaan huoltajan lisäksi lukion rehtorille.

Uuteen asetukseen ei sisältyisi voimassa olevan ylioppilastutkinnosta annetun valtioneuvoston asetuksen mukaisia säännöksiä ylioppilastutkinnon kokeiden uusimiskerroista, mahdollisuudesta kokeen vaativuustason vaihtamiseen silloin, kun tutkinnon pakollisesta kokeesta on annettu hylätty arvosana, ylioppilastutkinnon suorittamisajan pidentymisestä, kokeiden järjestämisestä poikkeavasti, kokeiden suorittamisesta annettavista todistuksista, ylioppilastutkintotodistuksen päiväämisestä, rehtorin ilmoitusvelvollisuuksista eikä maksujen perimisestä. Uusimiskertoja koskevat säännökset on nostettu lain tasolle jo lailla 715/2018, joka tulee voimaan 1 päivänä elokuuta 2019. Vastaavat säännökset sisältyisivät ehdotettuun lakiin ylioppilastutkinnosta. Mahdollisuudesta kokeen vaativuustason vaihtamiseen, kun kokeesta on annettu hylätty arvosana, tutkinnon suorittamisajan pidentymisestä, kokeiden poikkeavasta järjestämisestä, todistuksista ja Ylioppilastutkintolautakunnalle toimitettavista tiedoista säädettäisiin niin ikään ehdotetussa laissa. Tutkintotodistuksen päiväämisestä ei enää ehdoteta säädettävän asetuksella, vaan asia olisi Ylioppilastutkintolautakunnan päätösvallassa. Lautakunta myös määräisi maksujen perimiseen liittyvistä menettelyistä.

Ylioppilastutkintoon ja sen kokeisiin osallistumisesta perittävistä maksuista säädettäisiin lain 21 §:n 2 momentin mukaan opetus- ja kulttuuriministeriön asetuksella sen mukaan kuin valtion maksuperustelaissa säädetään julkisoikeudellisista suoritteista perittävistä maksuista. Maksuista säädetään ylioppilastutkintolautakunnan suoritteiden maksullisuudesta annetussa opetus- ja kulttuuriministeriön asetuksessa. Vanhan lukiolain nojalla annettu asetus jää uuden lukiolain voimaantullessa lain siirtymäsäännösten mukaan edelleen voimaan. Ylioppilastutkintoon ja sen kokeisiin osallistumisesta perittäviä maksuja ei ole tarkoitus muuttaa.

Ehdotettuun lakiin sisältyisi useita Ylioppilastutkintolautakunnan määräyksenantovaltuuksia. Määräyksenantovaltuudet vastaisivat pääosin nykyiseen lainsäädäntöön sisältyviä valtuuksia ja nykyistä käytäntöä. Ylioppilastutkintolautakunnan nykyiset määräykset on annettu vanhan lukiolain nojalla. Uuden lukiolain siirtymäsäännösten mukaan kumoutuvan lain nojalla annetut Ylioppilastutkintolautakunnan määräykset jäävät voimaan, kunnes Ylioppilastutkintolautakunta toisin päättää.

Lain 3 §:n 4 momentin mukaan Ylioppilastutkintolautakunta määräisi, missä vieraissa kielissä järjestetään kahden eri tason mukaiset kokeet. Vastaava valtuus sisältyy voimassa olevan ylioppilastutkinnon järjestämisestä annetun lain 2 §:n 3 momenttiin.

Lain 4 §:n 4 momentin mukaan Ylioppilastutkintolautakunta määräisi tarkemmin kokeiden järjestämisestä ja siihen liittyvistä aikatauluista ja koejärjestelyistä. Ylioppilastutkinnon järjestämisestä annetun lain 1 päivänä elokuuta 2019 voimaan tulevan 1 b §:n 4 momentin mukaan Ylioppilastutkintolautakunta määrää kokeiden sisällöstä ja koejärjestelyistä. Ehdotettu valtuus olisi täsmällisempi ja vastaisi nykyistä käytäntöä. Ylioppilastutkintolautakunta voisi edelleen määrätä kokeiden toimeenpanoon liittyvistä asioista myös koekohtaisesti.

Ylioppilastutkintolautakunta määräisi lain 5 §:n 1 momentin 3 kohdan nojalla ylioppilastutkinnon suorittamisen lisäedellytyksenä olevista lisäopinnoista henkilölle, joka on suorittanut muun kuin momentin 2 kohdassa tarkoitetun perusopetuksen oppimäärälle tai sitä vastaavalle aikaisemmalle oppimäärälle perustuvan vähintään kaksivuotisen ammatillisen tutkinnon tai sitä vastaavat opinnot. Vastaava säännös sisältyy ylioppilastutkinnon järjestämisestä annetun lain 4 a §:ään, joka tulee voimaan 1 päivänä elokuuta 2019.

Lain 9 §:n 1 momentin nojalla Ylioppilastutkintolautakunta määräisi ajankohdasta, johon mennessä ylioppilastutkinnon tutkintokertaa ja suoritettavaa koetta varten tulee ilmoittautua. Vastaava säännös sisältyy ylioppilastutkinnon järjestämisestä annetun lain 5 §:n 1 momenttiin. Ylioppilastutkintolautakunta määräisi ehdotetun 9 §:n 4 momentin mukaan lisäksi tarkemmin ilmoittautumiseen liittyvistä menettelyistä. Säännös olisi voimassa olevaan lainsäädäntöön nähden uusi, mutta vastaisi nykyistä käytäntöä.

Lain 10 §:n 3 momentin mukaan Ylioppilastutkintolautakunta määräisi tarkemmin erityisjärjestelyiden hakemisesta ja käyttämisestä. Säännös olisi voimassa olevaan lainsäädäntöön nähden uusi, mutta vastaisi nykyistä käytäntöä.

Lain 13 §:n 3 momentin mukaan Ylioppilastutkintolautakunta määräisi tarkemmin tutkinnon suorittamiseen liittyvistä käytännön menettelyistä sekä perusteista, joiden nojalla tutkinto tulee suoritetuksi hylätyn arvosanan estämättä. Määräyksenantovaltuus vastaisi nykyistä käytäntöä.

Lain 19 §:n 5 momentin mukaan Ylioppilastutkintolautakunta määräisi kokeiden arvostelussa noudatettavista periaatteista. Valtuus vastaisi ylioppilastutkinnon järjestämisestä annetun lain 8 §:n uudessa 1 päivänä elokuuta 2019 voimaan tulevassa 2 momentissa säädettyä.

Lain 21 §:n 2 momentin mukaan Ylioppilastutkintolautakunta määräisi maksujen perimiseen liittyvistä menettelyistä. Säännös olisi voimassa olevaan lainsäädäntöön nähden uusi. Maksujen perimiseen liittyvä menettely siirrettäisiin teknisluonteisena tutkinnon toimeenpanoon liittyvänä asiana lautakunnan päätettäväksi. Pykälän 3 momentin mukaan kokeesta ei perittäisi maksua tai peritty maksu palautettaisiin Ylioppilastutkintolautakunnan määräämässä ajassa tehdystä hakemuksesta, jos ilmoittautuminen on lain 9 §:n 3 momentin nojalla mitätöity eikä kokelas ole osittainkaan osallistunut kokeeseen. Vastaava säännös sisältyy voimassa olevan lain 5 §:n 3 momenttiin.

3 Voimaantulo

Lait ehdotetaan tulemaan voimaan 1 päivänä elokuuta 2019. Voimassa olevat ylioppilastutkinnon järjestämisestä annettu laki ja ylioppilastutkinnosta annettu valtioneuvoston asetus kumottaisiin.

Ehdotetussa laissa ylioppilastutkinnosta säädettäisiin, että kokelaat, jotka ovat aloittaneet ylioppilastutkinnon suorittamisen kumottavaksi ehdotetun ylioppilastutkinnon järjestämisestä annetun lain ollessa voimassa, jatkaisivat tutkinnon suorittamista ehdotetun lain nojalla. Ehdotetun lain 6—7, 9 ja 11 §:ää, 12 §:n 3 momenttia, 14 §:ää ja 22 §:n 1 momenttia kuitenkin sovellettaisiin kokelaisiin, jotka aloittavat tutkinnon suorittamisen aikaisintaan kevään 2022 tutkintokerralla tai sen jälkeen. Kokelaisiin, jotka aloittavat tutkinnon suorittamisen ennen mainittua ajankohtaa, sovellettaisiin kumottavien ylioppilastutkintoa koskevien säädösten asianomaisia säännöksiä. Näiden kokelaiden osalta säädettäisiin vielä selvyyden vuoksi, että ehdotetussa lain 13 §:ssä tarkoitettaisiin lain 11 §:ssä tarkoitetuilla kokeilla vanhan lukiolain 18 §:n 2 momentin mukaisia kokeita.

Ehdotettuun lakiin sisältyisi vastaava ylioppilastutkinnon kokeisiin osallistumisen edellytyksiä koskeva siirtymäsäännös kuin lakiin 715/2018. Lisäksi ylioppilastutkinnon kokeiden laatimisessa momentissa tarkoitetuille kokelaille sovellettaisiin voimassa olevan ylioppilastutkinnosta annetun valtioneuvoston asetuksen 1 §:ää.

Ehdotetun lain 17 §:ää sovellettaisiin ennen lain voimaantuloa ilmoittauduttaessa syksyllä 2019 järjestettäviin ylioppilastutkinnon kokeisiin.

Lisäksi vanhan lukiolain nojalla asetettu Ylioppilastutkintolautakunta jatkaisi toimikautensa loppuun ja voimassa olevan ylioppilastutkinnosta annetun valtioneuvoston asetuksen 10 a §:n nojalla ennen ehdotetun lain voimaantuloa laadittu ylioppilastutkinnon kehittämis- ja toimeenpanosuunnitelma pysyisi voimassa.

4 Suhde perustuslakiin ja säätämisjärjestys

Perustuslain (731/1999) 6 §:n 1 momentin mukaan ihmiset ovat yhdenvertaisia lain edessä. Perusoikeusuudistusta koskevassa hallituksen esityksessä (HE 309/1993 vp) on todettu, että pykälä ilmaisee paitsi vaatimuksen oikeudellisesta yhdenvertaisuudesta myös ajatuksen tosiasiallisesta tasa-arvosta. Lailla ei voida ilman yleisesti hyväksyttävää perustetta, mielivaltai-

sesti, asettaa kansalaisia tai kansalaisryhmiä toisia edullisempaan tai epäedullisempaan asemaan. Yhdenvertaisuussäännös ei kuitenkaan edellytä kaikkien kansalaisten kaikissa suhteissa samanlaista kohtelua, elleivät asiaan vaikuttavat olosuhteet ole samanlaisia. Yhdenvertaisuusnäkökohdilla on merkitystä sekä myönnettäessä lailla etuja ja oikeuksia kansalaisille sekä asetettaessa heille velvollisuuksia. Toisaalta lainsäädännölle on ominaista, että se kohtelee tietyn hyväksyttävän yhteiskunnallisen intressin vuoksi ihmisiä eri tavoin edistääkseen muun muassa tosiasiallista tasa-arvoa. Perustuslakivaliokunta on käytännössään nimenomaisesti korostanut, ettei yhdenvertaisuusperiaatteesta voi johtua tiukkoja rajoja lainsäätäjän harkinnalle pyrittäessä kulloisenkin yhteiskuntakehityksen vaatimaan sääntelyyn (HE 309/1993 vp ja siinä mainitut perustuslakivaliokunnan lausunnot sekä esim. PeVL 59/2002 vp, PeVL 1/2006 vp, PeVL 38/2006 vp, PeVL 28/2009 vp, PeVL 64/2010 vp, PeVL 2/2011 vp, PeVL 12/2011 vp, PeVL 11/2012 vp). Yhdenvertaisuussäännöstä täydentää perustuslain 6 §:n 2 momentin syrjintäkielto. Ketään ei saa ilman hyväksyttävää perustetta asettaa eri asemaan sukupuolen, iän, alkuperän, kielen, uskonnon, vakaumuksen, mielipiteen, terveydentilan, vammaisuuden tai muun henkilöön liittyvän syyn perusteella. Momentti ei toisaalta kiellä kaikenlaista erontekoa ihmisten välillä, vaikka erottelu perustuisi syrjintäsäännöksessä nimenomaan mainittuun syyhyn. Olennaista on, voidaanko erottelu perustella perusoikeusjärjestelmän kannalta hyväksyttävällä tavalla. Perustelulle asetettavat vaatimukset ovat erityisesti säännöksessä lueteltujen kiellettyjen erotteluperusteiden kohdalla korkeat. Säännös ei estäisi tosiasiallisen tasa-arvon turvaamiseksi tarpeellista positiivista erityiskohtelua eli tietyn ryhmän (esimerkiksi naiset, lapset, vähemmistöt) asemaa ja olosuhteita parantavia toimia (HE 309/1993 vp).

Esityksen mukaan kokelas, joka on sairauden, vamman, lukemisen ja kirjoittamisen erityisvaikeuden, vieraskielisyyden taikka muun niihin rinnastettavan syyn vuoksi estynyt suorittamasta ylioppilastutkinnon kokeita samalla tavalla kuin muut kokelaat, voisi suorittaa kokeen poikkeavasti. Jos kokelaan koesuoritusta on heikentänyt sairaus, vamma tai muu niihin rinnastettava erityisen painava peruste, eikä erityisjärjestelyjen voida katsoa olevan riittäviä turvaamaan kokelaan edellytykset suorittaa koe yhtäläisesti muihin kokelaisiin nähden, Ylioppilastutkintolautakunta voisi ottaa tämän arvostelussa huomioon. Ehdotetut säännökset muodostaisivat poikkeukset kokelaiden yhdenvertaisen kohtelun periaatteesta, mutta ne ovat perusoikeusjärjestelmän kannalta hyväksyttäviä, koska niiden tarkoituksena on turvata sellaisten kokelaiden asemaa, jotka tosiasiallisesti ovat muita kokelaita heikommassa asemassa ylioppilastutkinnon kokeita suorittaessaan, ja luoda kokelaille yhdenvertaiset mahdollisuudet kokeiden suorittamiseen. Säännösten soveltaminen ei vaikuttaisi heikentävästi muiden kokelaiden asemaan.

Perustuslain 16 §:n 2 momentin mukaan julkisen vallan on turvattava, sen mukaan kuin lailla tarkemmin säädetään, jokaiselle yhtäläinen mahdollisuus saada kykyjensä ja erityisten tarpeidensa mukaisesti myös muuta kuin perusopetusta sekä kehittää itseään varattomuuden sitä estämättä. Mainittuun perustuslain säännökseen sisältyvässä julkiseen valtaan kohdistuvassa velvollisuudessa ei ole kysymys subjektiivisesta oikeudesta, vaan yhtäläiset mahdollisuudet saada kykyjensä ja erityisten tarpeidensa mukaisesti muuta kuin perusopetusta sekä kehittää itseään varattomuuden sitä estämättä turvataan sen mukaan kuin lailla tarkemmin säädetään (HE 309/1993 vp, PeVL 20/2007 vp, PeVL 14/2003 vp). Perustuslain 22 §:n mukaan julkisen vallan on lisäksi turvattava perusoikeuksien ja ihmisoikeuksien toteutuminen. Lukiokoulutuksen järjestämisessä on keskeisesti kysymys perustuslain 16 §:n 2 momentissa tarkoitettujen sivistyksellisten oikeuksien toteuttamisesta. Lisäksi lukiokoulutuksen päätteeksi suoritettavalla ylioppilastutkinnolla on oikeudellisia vaikutuksia opiskelijan myöhemmille opiskelumahdollisuuksille. Ylioppilastutkinnon suorittaminen tuottaa yleisen jatko-opintokelpoisuuden korkea-

kouluihin. Lukiokoulutuksen oppimäärä ja ylioppilastutkinto muodostavat tosiasiallisesti olennaisesti yhteen kuuluvan kokonaisuuden.

Esitykseen sisältyy useita ehdotuksia, joilla edistettäisiin opiskelijoiden mahdollisuuksia aloittaa ja suorittaa ylioppilastutkinto. Ylioppilastutkinnon kokeisiin ilmoittautumista ja mahdollisuutta sisällyttää eri tasoisia kokeita tutkintoon joustavoitettaisiin. Mahdollisuus englanninkielisen ylioppilastutkinnon suorittamiseen mahdollistaisi tutkinnon suorittamisen myös sellaisille henkilöille, joilla ei ole riittäviä kielellisiä edellytyksiä ylioppilastutkinnon suorittamiseen suomen tai ruotsin kielellä. Kokelas, joka on osallistunut vähintään yhteen tutkintokertaan ja sairastumisen, ulkomailla tapahtuvan päätoimisen opiskelun tai muun niihin rinnastettavan painavan syyn vuoksi on estynyt osallistumasta tutkintokerran kokeisiin, voisi jatkaa tutkinnon suorittamista tutkinnon suorittamisen enimmäisajan päättymistä välittömästi seuraavana tutkintokertana. Jos kokelas on edellä tarkoitetun syyn vuoksi estynyt osallistumasta kahden peräkkäisen tutkintokerran kokeisiin, hän voisi jatkaa tutkinnon suorittamista enimmäisajan päättymistä välittömästi seuraavina kahtena tutkintokertana. Kokelas voisi sisällyttää hylättyyn tutkintoon sisältyneet hyväksytyt kokeet uuteen tutkintoon kolmen vuoden ajan aiemmin suoritetun kokeen hyväksymisestä.

Perustuslain 2 §:n 3 momentin mukaan julkisen vallan käytön tulee perustua lakiin. Perustuslain 7 §:n 1 momentin mukaan jokaisella on oikeus henkilökohtaiseen koskemattomuuteen. Henkilökohtaiseen koskemattomuuteen ei pykälän 3 momentin mukaan saa puuttua ilman laissa säädettyä perustetta. Ylioppilastutkinnon koetilaisuudet ovat osa lukion työskentelyä. Kaikki kokeisiin osallistuvat kokelaat eivät kuitenkaan ole lukion opiskelijoita, eivätkä lukiolain kurinpitoa koskevat säännökset siten sovellu heihin. Esityksen mukaan ylioppilastutkinnon koetilaisuutta häiritsevä kokelas voitaisiin määrätä poistumaan tilaisuudesta. Rehtori tai opettaja voisivat poistaa tilaisuudesta kokelaan, joka ei noudata poistumismääräystä, siten kuin lukiolain 43 §:ssä säädetään. Säännös olisi voimassaolevaan lainsäädäntöön nähden uusi. Perustuslakivaliokunta on arvioinut oppilaitoksen henkilöstön oikeutta käyttää voimakeinoja lausunnoissaan 70/2002 vp ja 35/2013 vp. Ensin mainitussa lausunnossa on todettu ehdotettua vastaavan voimankäyttöoikeuden osalta, että sääntely ei ole ongelmallinen perustuslaissa tarkoitetun lailla säätämisen vaatimuksen eikä mielivallan kiellon kannalta. Opetusta häiritsevän tai käytöksellään muita uhkaavan oppilaan poistaminen luokkahuoneesta tai koulun alueelta on perusoikeusjärjestelmän kannalta hyväksyttävää. Sääntely on tältä osin myös riittävän täsmällistä. Sääntelylle on käytännössä havaituista ongelmatilanteista johtuva välttämätön tarve. Oppilaitoksen työrauhaa vakavasti häiritsevä opiskelija on muiden oikeuksien turvaamiseksi tarvittaessa voitava joissakin tilanteissa poistaa luokkahuoneesta tai koulun alueelta viime kädessä voimakeinoja käyttämällä. Edellä sanotun perusteella on katsottava, että myös ylioppilastutkinnon kokeiden osalta on hyväksyttävää turvata sekä muiden kokelaiden että koetta valvovan lukion henkilöstön työrauhaa ja turvallisuutta. Ehdotettua säännöstä olisi siis pidettävä perustuslain 7 §:n kannalta hyväksyttävänä.

Perustuslain 10 §:n 1 momentin mukaan jokaisen yksityiselämä on turvattu. Henkilötietojen suojasta säädetään tarkemmin lailla. Perustuslakivaliokunta on arvioinut viranomaisten tietojen saamista ja luovuttamista salassapitovelvollisuuden estämättä koskevaa sääntelyä perustuslain 10 §:n 1 momentissa säädetyn yksityiselämän ja henkilötietojen suojan kannalta ja kiinnittänyt huomiota muun muassa siihen, mihin ja ketä koskeviin tietoihin tiedonsaantioikeus ulottuu ja miten tiedonsaantioikeus sidotaan tietojen välttämättömyyteen. Viranomaisen tietojensaantioikeus ja tietojenluovuttamismahdollisuus ovat valiokunnan mukaan voineet liittyä jonkin tarkoituksen kannalta "tarpeellisiin tietoihin", jos tarkoitetut tietosisällöt on pyritty luet-

telemaan laissa tyhjentävästi. Jos taas tietosisältöjä ei ole samalla tavoin luetteloitu, sääntelyyn on pitänyt sisällyttää vaatimus "tietojen välttämättömyydestä" jonkin tarkoituksen kannalta. Valiokunta ei toisaalta ole pitänyt hyvin väljiä ja yksilöimättömiä tietojensaantioikeuksia perustuslain kannalta mahdollisina edes silloin, kun ne on sidottu välttämättömyyskriteeriin (PeVL 19/2012 vp, s. 4, PeVL 17/2016 vp, s. 2—3 ja siinä viitatut lausunnot, PeVL 31/2017 vp). Valiokunta on lisäksi arvioinut erityisesti arkaluonteisten tietojen käsittelyn sallimisen koskevan yksityiselämään kuuluvan henkilötietojen suojan ydintä ja kiinnittänyt erityistä huomiota siihen, että arkaluonteisten tietojen käsittely on syytä rajata täsmällisillä ja tarkkarajaisilla säännöksillä vain välttämättömään (PeVL 14/2018 vp, s. 5 ja siinä viitatut lausunnot). Esityksen mukaan koulutuksen järjestäjällä olisi salassapitosäännösten estämättä oikeus saada tieto ylioppilastutkinnon koetta suorittamaan ilmoittautunutta kokelasta koskevista erityisjärjestelyiden käyttöä ja ylioppilastutkinnon suorittamisajan pidentymistä koskevista Ylioppilastutkintolautakunnan päätöksistä vain siltä osin, kuin se on välttämätöntä kokeiden järjestämiseksi. Säännös olisi tyhjentävä ja välttämättömyyskriteeriin sidottu ja siten perustuslakivaliokunnan lausuntokäytännön valossa hyväksyttävä.

Perustuslain 17 §:n 2 momentin mukaan jokaisen oikeus käyttää tuomioistuimessa ja muussa viranomaisessa asiassaan omaa kieltään, joko suomea tai ruotsia, sekä saada toimituskirjansa tällä kielellä turvataan lailla. Julkisen vallan on huolehdittava maan suomen- ja ruotsinkielisen väestön sivistyksellisistä ja yhteiskunnallisista tarpeista samanlaisten perusteiden mukaan. Perustuslakivaliokunta on katsonut, että ylioppilastutkinnon olemassaolo tai tutkinnon yksityiskohtainen rakenne taikka suorittamistapa tai -muoto eivät ole opiskelijan kielellisten perusoikeuksien kannalta merkityksellisiä seikkoja (PeVL 12/2004 vp). Myöskään ehdotetulla englanninkielistä ylioppilastutkintoa koskevalla sääntelyllä ei puututa kansalliskielten asemaan lukiokoulutuksen opetuskielinä tai oppiaineina eikä myöskään oikeuteen suorittaa ylioppilastutkinto suomeksi tai ruotsiksi.

Perustuslain 21 §:n 1 momentin mukaan jokaisella on oikeus saada asiansa käsitellyksi asianmukaisesti ja ilman aiheetonta viivytystä lain mukaan toimivaltaisessa tuomioistuimessa tai muussa viranomaisessa sekä oikeus saada oikeuksiaan ja velvollisuuksiaan koskeva päätös tuomioistuimen tai muun riippumattoman lainkäyttöelimen käsiteltäväksi. Esitykseen sisältyy tarpeelliset oikaisua ja muutoksenhakua koskevat säännökset. Säännökset vastaavat pääosin voimassa olevan ylioppilastutkinnon järjestämisestä annetun lain vastaavia säännöksiä, jotka on säädetty perustuslakivaliokunnan myötävaikutuksella (PeVL 18/2005 vp). Ehdotettu säännös, jonka mukaan kokelaalla ja alle 18-vuotiaan kokelaan huoltajalla olisi oikeus saada tieto arvosteluperusteiden soveltamisesta kokelaan koesuoritukseen ja heille olisi varattava tilaisuus tutustua arvosteltuun kirjalliseen tai muuten tallennettuun koesuoritukseen, turvaisi tosiasiallisia mahdollisuuksia vaatia oikaisua koesuorituksen arvostelua koskevaan päätökseen.

Lisäksi ehdotetussa laissa ylioppilastutkinnosta otettaisiin käyttöön valituslupamenettely muutoksenhaussa hallinto-oikeuden päätöksestä korkeimpaan hallinto-oikeuteen. Perustuslakivaliokunta on lausuntokäytännössään katsonut, että valituslupajärjestelmään ja sen laajentamiseen ei ole perusteita suhtautua lähtökohtaisen pidättyvästi. Valiokunta on päinvastoin pitänyt tärkeänä, että valituslupajärjestelmän johdonmukaista kehittämistä ja laajentamista jatketaan. Perustuslain 21 §:n kannalta valituslupajärjestelmää ja sen laajentamista tarkasteltaessa on perustuslakivaliokunnan mukaan keskeistä varmistua siitä, että muutoksenhakujärjestelmä kokonaisuutena turvaa sekä oikeusturvan saatavuuden ja riittävyyden että asian käsittelyn niin joutuisasti kuin se on oikeusturvavaatimuksen valossa mahdollista (ks. esim. PeVL 32/2012 vp, s. 3/II, PeVL 55/2014 vp, s. 5/II, PeVL 29/2017 vp). Ehdotetussa laissa tarkoitettujen asioiden

on luonteeltaan ja merkitykseltään katsottava olevan sellaisia, että korkeinta hallinto-oikeutta edeltäviä oikeussuojakeinoja voidaan useimmissa tapauksissa pitää riittävinä. Valitusluvan edellyttäminen on lähtökohtana myös muussa koulutuslainsäädännössä, kuten lukiolaissa ja ammatillisesta koulutuksesta annetussa laissa. Mainittujen lakien muutoksenhakusäännökset on säädetty perustuslakivaliokunnan myötävaikutuksella (PeVL 55/2014, PeVL 22/2017). Tapauskohtaista tarvetta saada asia ylimmän tuomioistuimen käsiteltäväksi turvaa se, että korkeimman hallinto-oikeuden on myönnettävä valituslupa, jos siihen on jokin hallintolainkäyttölain 13 §:n 2 momentissa mainittu peruste.

Perustuslain 80 §:n 1 momentin mukaan Tasavallan presidentti, valtioneuvosto ja ministeriö voivat antaa asetuksia perustuslaissa tai muussa laissa säädetyn valtuuden nojalla. Lailla on kuitenkin säädettävä yksilön oikeuksien ja velvollisuuksien perusteista sekä asioista, jotka perustuslain mukaan muuten kuuluvat lain alaan. Jos asetuksen antajasta ei ole erikseen säädetty, asetuksen antaa valtioneuvosto. Hallituksen esitykseen sisältyvissä lakiehdotuksissa on voimassa olevaan lainsäädäntöön nähden ehdotettu nostettavaksi useita nykyisin asetuksentasoisia mutta yksilön oikeuksiin tai velvollisuuksiin kohdistuviksi katsottavia säännöksiä lain tasolle. Lain tasolle on ehdotettu nostettaviksi voimassa olevaan ylioppilastutkinnosta annettuun valtioneuvoston asetukseen sisältyvät säännökset mahdollisuudesta kokeen vaativuustason vaihtamiseen, kun kokeesta on annettu hylätty arvosana, tutkinnon suorittamisajan pidentymisestä, kokeiden poikkeavasta järjestämisestä ja ylioppilastutkinnon kokeista annettavista todistuksista. Lakiehdotuksiin sisältyvät asetuksenantovaltuudet eivät kohdistu yksilön oikeuksien ja velvollisuuksien perusteisiin eivätkä muutoinkaan lain alaan kuuluviin asioihin. Esitetyissä valtuussäännöksissä on kyse esimerkiksi sellaisista käytännön järjestelyistä ja teknisluonteisista yksityiskohdista, joista säätäminen voidaan perustuslain 80 §:n estämättä osoittaa asetuksenantajan tehtäväksi (ks. PeVL 18/2005 vp).

Perustuslain 80 §:n 2 momentin mukaan myös muu viranomainen voidaan lailla valtuuttaa antamaan oikeussääntöjä määrätyistä asioista, jos siihen on sääntelyn kohteeseen liittyviä erityisiä syitä eikä sääntelyn asiallinen merkitys edellytä, että asiasta säädetään lailla tai asetuksella. Tällaisen valtuutuksen tulee olla soveltamisalaltaan täsmällisesti rajattu. Esitykseen sisältyy useita määräyksenantovaltuuksia Ylioppilastutkintolautakunnalle. Valtuussäännökset vastaavat asiallisesti pääosin nykyisen lainsäädännön sisältämiä valtuussäännöksiä, sellaisena kuin se tulee voimaan 1 päivänä elokuuta 2019. Viranomaisen määräystenantovaltaa on pidetty perustuslain 80 §:n 2 momentin näkökulmasta mahdollisena ainakin seuraavissa tilanteissa: sääntelyssä on runsaasti ammatillisiksi luonnehdittavia erityispiirteitä (PeVL 25/2000 vp), määräykset koskevat teknisluonteisia tai vähäisiä yksityiskohtia (PeVL 52/2001 vp, PeVL 46/2001 vp), norminanto kohdistuu suppeisiin erityisryhmiin ja viranomaisen harkintavalta on vähäistä (PeVL 43/2000 vp). Kaikista ylioppilastutkinnon kokeisiin osallistuvien kokelaiden oikeuksiin ja velvollisuuksiin liittyvistä asioista säädettäisiin laissa. Ylioppilastutkintolautakunnan ehdotetut määräyksenantovaltuudet ovat täsmällisesti rajattuja ja liittyvät sellaisiin asioihin, joiden osalta laissa olisi kattavat perussäännökset, sekä teknisluonteisiksi tai merkitykseltään muuten vähäisiksi katsottaviin asioihin, kuten koejärjestelyihin ja ilmoittautumismenettelyihin.

Perustuslain 119 §:n 2 momentin mukaan valtionhallinnon toimielinten yleisistä perusteista on säädettävä lailla, jos niiden tehtäviin kuuluu julkisen vallan käyttöä. Ylioppilastutkintolautakunnan tehtäviin kuuluu julkisen vallan käyttöä, minkä vuoksi lautakunnan yleisistä perusteista on säädettävä lailla (PeVL 12/2004). Esitykseen sisältyy asiallisesti voimassa olevaa perus-

tuslakivaliokunnan myötävaikutuksella säädettyä lainsäädäntöä vastaava säännös Ylioppilastutkintolautakunnan tehtävistä.

Hallituksen esityksen lakiehdotukset eivät hallituksen käsityksen mukaan ole ristiriidassa perustuslain kanssa, joten ne voidaan käsitellä tavallisessa lainsäätämisjärjestyksessä.

Edellä esitetyn perusteella annetaan eduskunnan hyväksyttäviksi seuraavat lakiehdotukset:

Lakiehdotukset

1.

Laki

ylioppilastutkinnosta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti säädetään:

1 §

Ylioppilastutkinto

Lukiolaissa (714/2018) tarkoitetun lukiokoulutuksen päätteeksi suoritetaan ylioppilastutkinto. Tutkinnon suorittanut opiskelija on omaksunut lukiokoulutuksen opetussuunnitelman mukaiset tiedot ja taidot sekä saavuttanut lukiokoulutuksen tavoitteiden mukaisen riittävän kypsyyden. Ylioppilastutkinnon kokeisiin osallistuvia kutsutaan tässä laissa kokelaiksi.

Ylioppilastutkinto suoritetaan suomeksi tai ruotsiksi oppilaitoksen opetuskielen mukaisesti. Ylioppilastutkinto voidaan suorittaa myös englanniksi siten kuin 6 §:ssä säädetään.

Ylioppilastutkinnon suorittaminen tuottaa yleisen jatko-opintokelpoisuuden korkeakouluihin siten kuin korkeakouluja koskevassa lainsäädännössä säädetään.

2 §

Ylioppilastutkintolautakunta

Ylioppilastutkinnon johtamisesta, järjestämisestä ja toimeenpanosta vastaa riippumattomana asiantuntijaelimenä Ylioppilastutkintolautakunta, jonka opetus- ja kulttuuriministeriö asettaa kolmeksi vuodeksi kerrallaan.

Ylioppilastutkintolautakunta kehittää ylioppilastutkintoa yhteistyössä Opetushallituksen kanssa. Ylioppilastutkintolautakunta laatii esityksen nelivuotiseksi ylioppilastutkinnon kehittämis- ja toimeenpanosuunnitelmaksi, jonka opetus- ja kulttuuriministeriö hyväksyy.

Ylioppilastutkintolautakunnalla on kanslia, joka hoitaa ja kehittää tutkinnon toimeenpanoa ja lautakunnan hallintoa. Kanslian esimiehenä toimii pääsihteeri, jonka opetus- ja kulttuuriministeriö nimittää lautakuntaa kuultuaan. Kanslian asemasta Opetushallituksen erillisyksikkönä säädetään Opetushallituksesta annetussa laissa (564/2016).

Ylioppilastutkintolautakunnasta säädetään tarkemmin valtioneuvoston asetuksella.

3 §

Ylioppilastutkinnon kokeet

Ylioppilastutkintoon kuuluu äidinkielessä ja kirjallisuudessa, toisessa kotimaisessa kielessä, vieraissa kielissä, matematiikassa sekä luonnontieteellisissä ja humanistis-yhteiskunnallisissa oppiaineissa (*reaaliaineet*) järjestettäviä kokeita.

Äidinkielen ja kirjallisuuden kokeet järjestetään suomen, ruotsin ja saamen kielissä. Suomen ja ruotsin kielissä voidaan järjestää äidinkieleltään suomen- ja ruotsinkielisille tarkoitettujen kokeiden lisäksi kokeet, jotka perustuvat suomi tai ruotsi toisena kielenä ja kirjallisuus -oppimäärään.

Matematiikassa ja toisessa kotimaisessa kielessä järjestetään vaativuudeltaan kahden eri tason mukaiset kokeet. Vieraissa kielissä voidaan järjestää kahden eri tason mukaiset kokeet.

Valtioneuvoston asetuksella säädetään siitä, missä reaaliaineissa ja vieraissa kielissä kokeet järjestetään, sekä kokeiden laatimisesta. Ylioppilastutkintolautakunta määrää, missä vieraissa kielissä järjestetään kahden eri tason mukaiset kokeet.

4 §

Kokeiden järjestäminen

Lukiokoulutusta antavat oppilaitokset järjestävät ylioppilastutkinnon kokeet samanaikaisesti kaksi kertaa vuodessa.

Lukiokoulutuksen järjestäjä on velvollinen järjestämään ylioppilastutkinnon kokeet myös koulutuksen järjestäjän lukiossa aiemmin ylioppilastutkinnon suorittaneelle henkilölle, joka uusii tutkintoon sisältyvän kokeen 17 §:n mukaisesti tai täydentää tutkintoaan 18 §:n mukaisesti, sekä henkilölle, joka on aiemmin opiskellut koulutuksen järjestäjän lukiossa ja suorittaa 7 §:n mukaisen erillisen kokeen. Mikäli koulutuksen järjestäjä, jonka lukiossa henkilö on suorittanut ylioppilastutkinnon, ei enää järjestä lukiokoulutusta, on henkilöllä oikeus suorittaa koe asuinpaikkaansa lähinnä olevassa lukiossa. Ylioppilastutkinnon kokeet tulee koulutuksen järjestäjän toimintaedellytysten salliessa järjestää myös muille henkilöille.

Ylioppilastutkinnon ja sen kokeiden järjestämisestä oppilaitoksessa vastaa lukiolain 57 §:n 1 momentissa tarkoitettu toiminnasta vastaava rehtori.

Ylioppilastutkinnon kokeet järjestetään kirjallisesti tai sähköisesti ja niissä voi olla suullisia tehtäviä. Ylioppilastutkintolautakunta määrää tarkemmin kokeiden järjestämisestä ja siihen liittyvistä aikatauluista ja koejärjestelyistä. Ylioppilastutkintolautakunta voi kokeiden järjestämisen olosuhteita koskevasta erittäin painavasta syystä päättää, että oppilaitoksen kokeet järjestetään toisin kuin muissa oppilaitoksissa.

5 §

Muun henkilön kuin lukiokoulutuksen oppimäärää suorittavan oikeus ylioppilastutkinnon suorittamiseen

Ylioppilastutkinnon saa lukiokoulutuksen oppimäärää suorittavan lisäksi suorittaa henkilö, joka on aiemmin suorittanut:

1) lukiokoulutuksen oppimäärän tai vastaavan ulkomaisen koulutuksen;

2) ammatillisesta koulutuksesta annetussa laissa (531/2017) tarkoitetun ammatillisen perustutkinnon tai sitä vastaavan aiemman tutkinnon;

3) muun kuin 2 kohdassa tarkoitetun perusopetuksen oppimäärälle tai sitä vastaavalle aikaisemmalle oppimäärälle perustuvan vähintään kaksivuotisen ammatillisen tutkinnon tai sitä vastaavat opinnot sekä Ylioppilastutkintolautakunnan määräämät lisäopinnot.

Edellä 1 momentin 2 kohdassa tarkoitettua tutkintoa suorittava opiskelija voi osallistua ylioppilastutkintoon ollessaan vielä opiskelijana asianomaisessa perustutkintokoulutuksessa.

6 §

Oikeus englanninkielisen ylioppilastutkinnon suorittamiseen

Englanninkielisen ylioppilastutkinnon voi suorittaa opiskelija, joka suorittaa lukiokoulutuksen oppimäärää tai ammatillista perustutkintoa pääosin englannin kielellä sekä henkilö, joka on suorittanut 5 §:n 1 momentissa tarkoitetun tutkinnon tai koulutuksen pääosin englannin kielellä.

Rehtorin päätöksellä englanninkielisen ylioppilastutkinnon voi erityisestä syystä suorittaa myös muu kuin 1 momentissa tarkoitettu henkilö, jolla muutoin voidaan katsoa olevan riittävät kielelliset edellytykset englanninkielisen tutkinnon suorittamiseen.

7 §

Erillisten kokeiden suorittaminen

Henkilö, joka ei ole suorittanut ylioppilastutkintoa, voi suorittaa ylioppilastutkinnon kokeita erillisinä. Erillisiä kokeita ei kuitenkaan voi suorittaa henkilö, joka on otettu lukiolain 20 §:n 2 momentin nojalla suorittamaan lukiokoulutuksen oppimäärää ja ylioppilastutkintoa tai ammatillisesta koulutuksesta annetun lain 43 §:n nojalla suorittamaan ammatillista perustutkintoa.

Erillisistä kokeista ei muodostu ylioppilastutkintoa. Jos erillisiä kokeita suorittanut suorittaa myöhemmin ylioppilastutkinnon, erillisinä kokeina suoritetut hyväksytyt kokeet voidaan sisällyttää tutkintoon kolmen vuoden ajan erillisen kokeen hyväksymisestä.

8 §

Kokeisiin osallistumisen edellytykset

Lukiokoulutuksen oppimäärää suorittava voi osallistua ylioppilastutkinnon kokeeseen opiskeltuaan lukiolain 11 §:ssä tarkoitetussa valtioneuvoston asetuksessa säädetyt pakolliset opinnot oppiaineessa, jonka kokeeseen hän osallistuu. Reaaliaineen kokeeseen aineessa, jossa ei ole pakollisia opintoja, lukiokoulutuksen oppimäärää suorittava voi osallistua opiskeltuaan neljä opintopistettä oppiaineen opintoja. Jos vieraan kielen koe perustuu oppimäärään, jossa ei ole pakollisia opintoja, lukiokoulutuksen oppimäärää suorittava voi osallistua kokeeseen opiskeltuaan kuusi opintopistettä oppiaineen opintoja.

Rehtorin päätöksellä kokeeseen voi erityisestä syystä osallistua myös lukiokoulutuksen oppimäärää suorittava, joka ei ole opiskellut 1 momentissa tarkoitettuja opintoja, mutta jolla muutoin voidaan katsoa olevan riittävät edellytykset kokeesta suoriutumiseen.

Ammatillista perustutkintoa suorittava opiskelija voi osallistua ylioppilastutkinnon kokeisiin suoritettuaan vähintään 90 osaamispistettä vastaavan osaamisen.

9 §

Ilmoittautuminen kokeisiin

Kokelaan tulee ilmoittautua kirjallisesti kutakin tutkintokertaa ja suoritettavaa koetta varten viimeistään Ylioppilastutkintolautakunnan määräämänä päivänä siihen lukioon, jossa aikoo suorittaa kokeen. Rehtorin tehtävänä on varmistaa, että kokelas täyttää 5—8 §:n mukaiset tutkintoon ja sen kokeisiin osallistumiselle säädetyt edellytykset. Osallistumisoikeuden epäämisestä tulee antaa perusteltu kirjallinen päätös.

Ylioppilastutkintolautakunta voi kokelaan sairauden tai muun siihen rinnastettavan erityisen painavan syyn vuoksi hyväksyä määräajan päätyttyä tapahtuneen ilmoittautumisen.

Ylioppilastutkintolautakunta voi hakemuksesta kokelaan sairauden, ulkomailla tapahtuvan opiskelun tai työskentelyn taikka muun niihin rinnastettavan erityisen painavan syyn vuoksi mitätöidä kokeeseen tehdyn ilmoittautumisen. Ylioppilastutkintolautakunta voi hakemuksesta hyväksyä myös muutoksen ilmoittautumiseen sisältyviin tietoihin, jos ylioppilastutkinnon suorittaminen hyväksytysti sitä edellyttää tai siihen on muu erityisen painava syy.

Ylioppilastutkintolautakunta määrää tarkemmin ilmoittautumiseen liittyvistä menettelyistä.

10 §

Kokelasta koskevat erityisjärjestelyt

Kokelas, joka on sairauden, vamman, lukemisen ja kirjoittamisen erityisvaikeuden, vieraskielisyyden taikka muun niihin rinnastettavan syyn vuoksi estynyt suorittamasta ylioppilastutkinnon kokeita samalla tavalla kuin muut kokelaat, voi suorittaa kokeen poikkeavasti.

Ylioppilastutkintolautakunta päättää 1 momentissa tarkoitettujen erityisjärjestelyiden käytöstä hakemuksesta. Äkillisessä ja ennakoimattomassa tilanteessa erityisjärjestelyiden käytöstä voi päättää myös rehtori.

Ylioppilastutkintolautakunta määrää tarkemmin erityisjärjestelyiden hakemisesta ja käyttämisestä.

11 §

Ylioppilastutkinnossa suoritettavat kokeet

Ylioppilastutkintoa suorittavan kokelaan on suoritettava viisi koetta, joihin sisältyy äidinkielessä ja kirjallisuudessa järjestettävä koe sekä kokelaan valinnan mukaan vähintään kolme koetta ryhmästä, johon kuuluvat matematiikassa, toisessa kotimaisessa kielessä, vieraassa kielessä ja reaaliaineessa järjestettävä koe.

Edellä 1 momentissa tarkoitettuihin kokeisiin voi kuulua vain yksi koe samassa oppiaineessa. Kokelas voi lisäksi suorittaa yhden tai useamman muun kokeen.

Tutkintoon on sisällyttävä vähintään yksi 3 §:n 3 momentissa tarkoitettu vaativampi koe taikka 12 §:n 2 tai 3 momentissa tarkoitettu toisen kotimaisen kielen tai vieraan kielen kokeen sijasta suoritettu äidinkielen ja kirjallisuuden koe.

12 §

Äidinkielen ja kirjallisuuden ja kielten kokeiden suorittamista koskevat erityissäännökset

Kokelas voi suorittaa äidinkielen ja kirjallisuuden kokeen suomi tai ruotsi toisena kielenä ja kirjallisuus -oppimäärään perustuvana kokeena, jos hänen äidinkielensä ei ole suomi, ruotsi tai saame tai jos hän on viittomakieltä äidinkielenään tai ensikielenään käyttävä.

Kokelas voi suorittaa toisen kotimaisen kielen kokeen sijasta äidinkieleltään ruotsin- tai suomenkielisille kokelaille tarkoitetun äidinkielen ja kirjallisuuden kokeen kyseisessä kielessä.

Kokelas voi suorittaa vieraan kielen kokeen sijasta äidinkielen ja kirjallisuuden kokeen saamen kielessä.

13 §

Ylioppilastutkinnon suorittaminen

Ylioppilastutkinto tulee suoritetuksi, kun kokelas on suorittanut hyväksytysti 11 §:ssä tarkoitetut kokeet sekä lukiokoulutuksen oppimäärän tai 5 §:ssä tarkoitetun muun tutkinnon tai koulutuksen.

Tutkinto voi tulla suoritetuksi 11 §:n 1 momentin mukaisessa kokeessa annetun hylätyn arvosanan estämättä, jos kokelaan suorittamien muiden kokeiden arvosanat osoittavat 1 §:n 1 momentissa tarkoitettuja tietoja ja taitoja sekä riittävää kypsyyttä, eikä kokelas ole kirjallisesti kieltänyt hylätyn arvosanan merkitsemistä todistukseen. Tutkinto ei kuitenkaan voi tulla suoritetuksi, jos koe katsotaan 15 tai 16 §:n nojalla hylätyksi.

Ylioppilastutkintolautakunta määrää tarkemmin tutkinnon suorittamiseen liittyvistä käytännön menettelyistä sekä perusteista, joiden nojalla tutkinto tulee suoritetuksi hylätyn arvosanan estämättä.

14 §

Ylioppilastutkinnon suorittamiseen käytettävä enimmäisaika

Ylioppilastutkinto tulee suorittaa enintään kolmena peräkkäisenä tutkintokertana.

Kokelas, joka on saanut hylätyn arvosanan kokeesta, joka on 11 §:n 1 momentin mukaisesti tutkinnon suorittamisen edellytyksenä, voi kuitenkin jatkaa tutkinnon suorittamista käyttämällä kyseisen kokeen uusimiseen hylätyn arvosanan saamista välittömästi seuraavat kolme tutkintokertaa.

Kokelas, joka on osallistunut vähintään yhteen tutkintokertaan ja sairastumisen, ulkomailla tapahtuvan päätoimisen opiskelun tai muun niihin rinnastettavan painavan syyn vuoksi on estynyt osallistumasta tutkintokerran kokeisiin, voi kuitenkin jatkaa tutkinnon suorittamista 1 momentin mukaisen enimmäisajan päättymistä välittömästi seuraavana tutkintokertana. Jos kokelas on edellä tarkoitetun syyn vuoksi estynyt osallistumasta kahden peräkkäisen tutkintokerran kokeisiin, hän voi jatkaa tutkinnon suorittamista 1 momentin mukaisen enimmäisajan päättymistä välittömästi seuraavina kahtena tutkintokertana. Tässä momentissa tarkoitettu kokelas säilyttää oikeutensa hylätyn kokeen uusimiseen siten, että menetettyjä tutkintokertoja ei lueta 2 momentissa tarkoitettuihin tutkintokertoihin.

Jos kokelas ei ole suorittanut tutkintoa 1—3 momentissa säädetyssä ajassa, tutkinto katsotaan hylätyksi. Tutkinnon suorittamisen voi tällöin aloittaa uudelleen. Kokelas voi sisällyttää hylättyyn tutkintoon sisältyneet hyväksytyt kokeet uuteen tutkintoon kolmen vuoden ajan aiemmin suoritetun kokeen hyväksymisestä.

Ylioppilastutkintolautakunta voi hakemuksesta erityisen painavan syyn vuoksi päättää, että kokelas voi tutkinnon ollessa kesken aloittaa tutkinnon suorittamisen alusta.

15 §

Koetilaisuuteen saapumatta jääminen ja keskeytynyt koe

Jos kokeeseen ilmoittautunut henkilö jää saapumatta koetilaisuuteen tai ei jätä koesuoritusta arvosteltavaksi, koe katsotaan hylätyksi.

16 §

Seuraamus järjestyksen rikkomisesta ja vilpillisestä menettelystä

Jos kokelas häiritsee koetilaisuutta tai muuten rikkoo järjestystä koetilaisuudessa, eikä rehtorin tai opettajan kehotuksesta huolimatta lopeta menettelyä, hänen koesuorituksensa katsotaan hylätyksi. Jos menettely on toistuvaa tai aiheuttaa merkittävää haittaa muiden kokelaiden koesuorituksille, kokelaan kaikki tutkintokerran koesuoritukset katsotaan hylätyiksi ja hän menettää oikeutensa osallistua myöhempiin saman tutkintokerran kokeisiin. Jos menettely on erityisen vakavaa ja haitallista, kokelas menettää lisäksi oikeutensa osallistua seuraavan tutkintokerran kokeisiin.

Jos kokelas syyllistyy kokeessa vilpilliseen menettelyyn tai vilpin yritykseen taikka avustaa siinä, kaikki hänen koesuorituksensa kyseiseltä tutkintokerralta katsotaan hylätyksi ja hän menettää oikeutensa osallistua myöhempiin saman tutkintokerran kokeisiin. Jos menettely on toistuvaa tai muuten erityisen vakavaa ja haitallista, kokelas menettää lisäksi oikeutensa osallistua seuraavan tutkintokerran kokeisiin.

Ennen 1 ja 2 momentissa tarkoitetun seuraamuksen määräämistä on yksilöitävä toimenpiteeseen johtava menettely, kuultava kokelasta ja hankittava muu tarpeellinen selvitys.

Päätöksen seuraamuksen määräämisestä tekee lukion rehtori. Päätöksen siitä, että kokelas menettää oikeutensa osallistua 1 tai 2 momentissa tarkoitetun menettelyn tapahtuessa meneillään olevaa tutkintokertaa seuraavan tutkintokerran kokeisiin, tekee kuitenkin koulutuksen järjestäjän monijäseninen toimielin.

Koetilaisuutta häiritsevä kokelas voidaan määrätä poistumaan tilaisuudesta. Jos kokelas ei noudata poistumismääräystä, rehtori tai opettaja voi poistaa kokelaan siten kuin lukiolain 43 §:ssä säädetään.

17 §

Kokeiden uusiminen

Hyväksytyn kokeen saa uusia rajoituksetta.

Tutkinnon suorittamisen aikana kokelaalla on oikeus uusia hylätty koe kolme kertaa. Kokelas, joka on saanut 3 §:n 3 momentissa tarkoitetusta vaativammasta kokeesta hylätyn arvosanan, voi kokeen uusiessaan vaihtaa sen tason. Kokelas, joka on saanut hylätyn arvosanan äidinkieleltään suomen- tai ruotsinkielisille tarkoitetusta äidinkielen ja kirjallisuuden kokeesta,

voi kokeen uusiessaan vaihtaa sen suomi tai ruotsi toisena kielenä ja kirjallisuus -oppimäärään perustuvaksi, jos hänellä 12 §:n 1 momentin nojalla on oikeus suorittaa kyseinen koe. Kokelas, joka on 12 §:n 2 tai 3 momentissa tarkoitetulla tavalla suorittanut toisen kotimaisen kielen tai vieraan kielen kokeen sijasta äidinkielen ja kirjallisuuden kokeen ja saanut hylätyn arvosanan, voi kokeen uusiessaan suorittaa kyseisen toisen kotimaisen kielen tai vieraan kielen kokeen.

Tutkinnon suorittanut henkilö saa uusia hylätyn kokeen rajoituksetta.

18 §

Tutkinnon täydentäminen

Ylioppilastutkinnon 13 §:n mukaan hyväksytysti suorittanut henkilö voi täydentää tutkintoa sellaisten oppiaineiden kokeilla, jotka eivät sisälly hänen suorittamaansa tutkintoon, ja sellaisten oppiaineiden kokeilla, jotka ovat eritasoisia kuin hänen suorittamaansa tutkintoon sisältyvät samojen oppiaineiden kokeet.

19 §

Koesuoritusten arvostelu

Ylioppilastutkinnon kokeista annetaan erilliset arvosanat. Kokeesta voidaan antaa myös arvosanaa yksityiskohtaisempi arvostelu.

Koesuoritukset tarkastaa ja arvostelee alustavasti lukiokoulutuksen järjestäjän osoittama asianomaisen aineen opettaja ja lopullisesti Ylioppilastutkintolautakunta. Jos koulutuksen järjestäjä ei pysty osoittamaan kyseisen oppiaineen opettajaa, joka voisi arvostella suorituksen, alustava arvostelu tehdään Ylioppilastutkintolautakunnassa.

Jos kokelaan koesuoritusta on heikentänyt sairaus, vamma tai muu niihin rinnastettava erityisen painava peruste, eikä 10 §:ssä tarkoitettujen erityisjärjestelyjen voida katsoa olevan riittäviä turvaamaan kokelaan edellytykset suorittaa koe yhtäläisesti muihin kokelaisiin nähden, Ylioppilastutkintolautakunta voi ottaa tämän arvostelussa huomioon.

Kokelaalla ja alle 18-vuotiaan kokelaan huoltajalla on oikeus saada tieto arvosteluperusteiden soveltamisesta kokelaan koesuoritukseen. Heille on varattava tilaisuus tutustua arvosteltuun kirjalliseen tai muuten tallennettuun koesuoritukseen.

Arvosanoista säädetään tarkemmin valtioneuvoston asetuksella. Ylioppilastutkintolautakunta määrää kokeiden arvostelussa noudatettavista periaatteista.

20 §

Tutkintotodistus ja kokeiden suorittamisesta annettavat todistukset

Ylioppilastutkintolautakunta antaa tutkintotodistuksen kokelaalle, joka on 13 §:ssä säädetyllä tavalla suorittanut tutkinnon.

Englanninkielisestä ylioppilastutkinnosta annetaan suomen- tai ruotsinkielisen ylioppilastutkintotodistuksen lisäksi englanninkielinen ylioppilastutkintotodistus.

Muulle ylioppilastutkinnon kokeen hyväksytysti suorittaneelle henkilölle annetaan todistus kokeen suorittamisesta.

Todistusten antaminen edellyttää, että 21 §:ssä säädetyt maksut tutkintokertoihin ja kokeisiin osallistumisesta on suoritettu.

Valtioneuvoston asetuksella säädetään ylioppilastutkintotodistukseen merkittävistä arvosanoista.

21 §

Ylioppilastutkinnosta perittävät maksut

Ylioppilastutkintolautakunta voi periä ylioppilastutkinnosta ja sen kokeisiin osallistumisesta maksuja.

Ylioppilastutkintoon ja sen kokeisiin osallistumisesta perittävistä maksuista säädetään opetus- ja kulttuuriministeriön asetuksella sen mukaan kuin valtion maksuperustelaissa (150/1992) säädetään julkisoikeudellisista suoritteista perittävistä maksuista. Ylioppilastutkintolautakunta määrää maksujen perimiseen liittyvistä menettelyistä.

Jos ilmoittautuminen on 9 §:n 3 momentin nojalla mitätöity eikä kokelas ole osittainkaan osallistunut kokeeseen, kokeesta ei peritä maksua tai peritty maksu palautetaan Ylioppilastutkintolautakunnan määräämässä ajassa tehdystä hakemuksesta.

22 §

Muutoksenhaku rehtorin ja koulutuksen järjestäjän monijäsenisen toimielimen päätökseen

Rehtorin päätökseen, jolla on 9 §:n 1 momentin mukaisesti evätty osallistumisoikeus ylioppilastutkintoon tai sen kokeeseen, saa vaatia oikaisua siten kuin hallintolaissa (434/2003) säädetään. Aluehallintoviraston oikaisumenettelyssä antamaan päätökseen haetaan muutosta valittamalla hallinto-oikeuteen.

Päätökseen, jolla rehtori tai koulutuksen järjestäjän monijäseninen toimielin on määrännyt 16 §:n 1 tai 2 momentissa tarkoitetun seuraamuksen, haetaan muutosta valittamalla hallinto-oikeuteen. Päätös pannaan täytäntöön tehdystä valituksesta huolimatta, jollei valitusviranomainen kiellä täytäntöönpanoa.

Valitus 1 ja 2 momentissa tarkoitetusta päätöksestä on tehtävä 14 päivän kuluessa päätöksen tiedoksisaannista. Muutoksenhausta on muutoin voimassa, mitä hallintolainkäyttölaissa (586/1996) säädetään. Valitukset tulee käsitellä kiireellisinä. Hallinto-oikeuden päätökseen saa hakea muutosta valittamalla vain, jos korkein hallinto-oikeus myöntää valitusluvan.

Jos 2 momentissa tarkoitettu päätös kumotaan, ilmoittautuminen niihin kokeisiin, joihin henkilö on jäänyt rehtorin päätöksen jälkeen osallistumatta, mitätöityy hakemuksetta ja koekohtaiset maksut palautetaan. Hallinto-oikeus tai korkein hallinto-oikeus voi valituksen hyväksyessään päättää, että kokelas saa aloittaa tutkinnon suorittamisen alusta.

23 §

Koesuorituksen arvostelua koskeva oikaisumenettely

Ylioppilastutkintolautakunnan päätökseen, jolla koesuoritus on arvosteltu, saa vaatia oikaisua siten kuin hallintolaissa säädetään.

Oikaisuvaatimus on toimitettava Ylioppilastutkintolautakunnalle 14 päivän kuluessa siitä ajankohdasta, jolloin oikaisuvaatimuksen tekemiseen oikeutetulla on ollut tilaisuus saada tieto arvostelun tuloksesta ja arvosteluperusteiden soveltamisesta kokelaan koesuoritukseen. Ylioppilastutkintolautakunta määrää oikaisuvaatimuksen käsittelijöiksi vähintään kaksi arvostelijaa, joista kukaan ei ole aikaisemmin arvostellut kohteena olevaa koevastausta.

Valtioneuvoston asetuksella säädetään ylioppilastutkintotodistuksen ja muun 20 §:ssä tarkoitetun todistuksen antamisesta silloin, kun koesuorituksen arvosteluun vaaditaan oikaisua sekä oikaisumenettelyssä annettavan päätöksen ilmoittamisesta.

24 §

Muutoksenhaku Ylioppilastutkintolautakunnan päätökseen

Muuhun kuin koesuorituksen arvostelua koskevaan Ylioppilastutkintolautakunnan päätökseen haetaan muutosta valittamalla Helsingin hallinto-oikeudelle siten kuin hallintolainkäyttölaissa säädetään, jollei muualla laissa toisin säädetä. Hallinto-oikeuden päätökseen saa hakea muutosta valittamalla vain, jos korkein hallinto-oikeus myöntää valitusluvan.

Edellä 23 §:ssä tarkoitetussa oikaisumenettelyssä tehtyyn päätökseen ei saa hakea muutosta valittamalla.

25 §

Tietojensaantioikeus

Koulutuksen järjestäjän tulee pyynnöstä toimittaa Ylioppilastutkintolautakunnalle ylioppilastutkinnon järjestämisen ja toimeenpanon edellyttämät tiedot.

Koulutuksen järjestäjällä on salassapitosäännösten estämättä oikeus saada tieto ylioppilastutkinnon koetta suorittamaan ilmoittautunutta kokelasta koskevista 10 §:ssä tarkoitettua erityisjärjestelyiden käyttöä ja 14 §:n 3 momentissa tarkoitettua ylioppilastutkinnon suorittamisajan pidentymistä koskevista Ylioppilastutkintolautakunnan päätöksistä siltä osin, kuin se on välttämätöntä kokeiden järjestämiseksi.

26 §

Eräät ylioppilastutkintoa tasoltaan vastaavat tutkinnot

Lukiolaissa tarkoitetun koulutuksen päätteeksi suoritettu International Baccalaureate-, Reifeprüfung- tai Deutsche Internationale Abitur -tutkinto sekä Eurooppa-koulujen eurooppalainen ylioppilastutkinto tuottavat samat oikeudet kuin tässä laissa tarkoitetun ylioppilastutkinnon suorittaminen.

27 §

Voimaantulo

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

Tällä lailla kumotaan ylioppilastutkinnon järjestämisestä annettu laki (672/2005), jäljempänä *kumottu laki*, ja ylioppilastutkinnosta annettu valtioneuvoston asetus (915/2005), jäljempänä *kumottu asetus*.

Muualla lainsäädännössä olevalla viittauksella kumottuun lakiin tarkoitetaan tämän lain voimaantulon jälkeen viittausta tähän lakiin.

28 §

Siirtymäsäännökset

Kokelaat, jotka ovat aloittaneet ylioppilastutkinnon suorittamisen kumotun lain ollessa voimassa, jatkavat tutkinnon suorittamista tämän lain nojalla. Lain 6—7, 9 ja 11 §:ää, 12 §:n 3 momenttia, 14 §:ää ja 22 §:n 1 momenttia kuitenkin sovelletaan kokelaisiin, jotka aloittavat tutkinnon suorittamisen kevään 2022 tutkintokerralla tai sen jälkeen. Ylioppilastutkinnon suorittamisen ennen tätä aloittaneisiin sovelletaan kumotun lain 5 §:ää, 6 §:n 1—2 momenttia, 7 §:ää, 9 §:n 2 momenttia sekä 15 §:n 1 ja 3 momenttia, kumotun lukiolain (629/1998) 18 §:n 2 momenttia ja kumotun asetuksen 5 ja 16 §:ää. Näiden kokelaiden osalta tämän lain 13 §:ssä tarkoitetaan 11 §:ssä tarkoitetuilla kokeilla kumotun lukiolain 18 §:n 2 momentin mukaisia kokeita.

Lukiokoulutuksen oppimäärää suorittaviin kokelaisiin, jotka on otettu suorittamaan oppimäärää kumotun lukiolain mukaisten opetussuunnitelman perusteiden mukaan laadittujen opetussuunnitelmien mukaisesti, sovelletaan ennen tämän lain voimaantuloa voimassa olleita säännöksiä kokeisiin osallistumisen edellytyksistä. Ylioppilastutkinnon kokeiden laatimiseen tässä momentissa tarkoitetuille kokelaille sovelletaan kumotun asetuksen 1 §:ää.

Tämän lain 17 §:ää sovelletaan ennen lain voimaantuloa ilmoittauduttaessa syksyllä 2019 järjestettäviin ylioppilastutkinnon kokeisiin.

Kumotun lukiolain 18 b §:n nojalla asetettu Ylioppilastutkintolautakunta jatkaa toimikautensa loppuun, ellei opetus- ja kulttuuriministeriö toisin päätä.

Kumotun asetuksen 10 a §:n nojalla ennen tämän lain voimaantuloa laadittu ylioppilastutkinnon kehittämis- ja toimeenpanosuunnitelma on voimassa sen ajan, joksi se on hyväksytty.

———

2.

Laki

lukiolain 1 ja 6 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan lukiolain (714/2018) 1 §:n 2 momentti ja 6 §:n 1 momentti seuraavasti:

1 §

Soveltamisala

— —

Lukiokoulutuksen päätteeksi suoritetaan ylioppilastutkinto. Ylioppilastutkinnosta säädetään erikseen ylioppilastutkinnosta annetussa laissa (/).

6 §

Erityinen koulutustehtävä

Erityisellä koulutustehtävällä tarkoitetaan opetusta, jossa olennaisessa määrin painotetaan yhtä tai useampaa oppiainetta tai opintokokonaisuutta, ja opetusta, joka tähtää ylioppilastutkinnosta annetun lain 26 §:ssä tarkoitetun ylioppilastutkintoa tasoltaan vastaavan kansainvälisen tutkinnon suorittamiseen. Erityiseen koulutustehtävään voi sisältyä velvoite huolehtia asianomaiseen opetukseen liittyvistä valtakunnallisista kehittämistehtävistä.

— —

———

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

———

Helsingissä 15 päivänä marraskuuta 2018

Pääministeri

Juha Sipilä

Opetusministeri Sanni Grahn-Laasonen

Liitteet
Rinnakkaistekstit

2.

Laki

lukiolain 1 ja 6 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan lukiolain (714/2018) 1 §:n 2 momentti ja 6 §:n 1 momentti seuraavasti:

Voimassa oleva laki	*Lakiehdotus*
1 §	1 §
Soveltamisala	*Soveltamisala*
— — — — — — — — — — — — — — —	— — — — — — — — — — — — — — —
Lukiokoulutuksen päätteeksi suoritetaan ylioppilastutkinto. Ylioppilastutkinnosta säädetään erikseen ylioppilastutkinnon järjestämisestä annetussa laissa (672/2005).	Lukiokoulutuksen päätteeksi suoritetaan ylioppilastutkinto. Ylioppilastutkinnosta säädetään erikseen *ylioppilastutkinnosta annetussa laissa (/)*.
6 §	6 §
Erityinen koulutustehtävä	*Erityinen koulutustehtävä*
Erityisellä koulutustehtävällä tarkoitetaan opetusta, jossa olennaisessa määrin painotetaan yhtä tai useampaa oppiainetta tai opintokokonaisuutta, ja opetusta, joka tähtää ylioppilastutkinnon järjestämisestä annetun lain 17 §:ssä tarkoitetun ylioppilastutkintoa tasoltaan vastaavan kansainvälisen tutkinnon suorittamiseen. Erityiseen koulutustehtävään voi sisältyä velvoite huolehtia asianomaiseen opetukseen liittyvistä valtakunnallisista kehittämistehtävistä.	Erityisellä koulutustehtävällä tarkoitetaan opetusta, jossa olennaisessa määrin painotetaan yhtä tai useampaa oppiainetta tai opintokokonaisuutta, ja opetusta, joka tähtää *ylioppilastutkinnosta annetun lain 26 §:ssä* tarkoitetun ylioppilastutkintoa tasoltaan vastaavan kansainvälisen tutkinnon suorittamiseen. Erityiseen koulutustehtävään voi sisältyä velvoite huolehtia asianomaiseen opetukseen liittyvistä valtakunnallisista kehittämistehtävistä.
— — — — — — — — — — — — — — —	— — — — — — — — — — — — — — —
	————
	Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

Asetusluonnos

Valtioneuvoston asetus

ylioppilastutkinnosta

Valtioneuvoston päätöksen mukaisesti säädetään ylioppilastutkinnosta annetun lain (/) 2 §:n 4 momentin, 3 §:n 4 momentin, 19 §:n 5 momentin, 20 §:n 5 momentin ja 23 §:n 3 momentin nojalla:

1 §

Ylioppilastutkintolautakunta

Opetus- ja kulttuuriministeriö nimeää Ylioppilastutkintolautakuntaan puheenjohtajan ja tarpeellisen määrän muita jäseniä korkeakouluja, Opetushallitusta ja muita tarpeellisia sidosryhmiä kuultuaan. Lautakunta valitsee keskuudestaan tarpeellisen määrän varapuheenjohtajia.

Ylioppilastutkintolautakunnan jäsenten tulee olla lukiokoulutusta ja ylioppilastutkinnosta annetun lain 3 §:ssä tarkoitettuja oppiaineita hyvin tuntevia henkilöitä. Lautakunta voi ottaa asiantuntijajäseniä kokeiden laatimista ja arvostelua varten.

2 §

Ylioppilastutkintolautakunnan ohjesääntö

Ylioppilastutkintolautakunta hyväksyy ohjesäännön, jossa määrätään:

1) lautakunnan työskentelystä ja kokouksiin liittyvistä menettelytavoista;

2) puheenjohtajan ja varapuheenjohtajien tehtävistä, puheenjohtajan ja varapuheenjohtajien sekä Ylioppilastutkintolautakunnan kanslian pääsihteerin ja muun henkilökunnan oikeudesta käyttää lautakunnan päätösvaltaa;

3) muista tarpeellisista lautakunnan toimintaan kuuluvista asioista.

3 §

Ylioppilastutkintolautakunnan jäsenten palkkiot ja pääsihteerin palkkaus

Opetushallitus vahvistaa puheenjohtajan ja varapuheenjohtajien sekä jäsenten ja asiantuntijajäsenten palkkiot.

Opetus- ja kulttuuriministeriö vahvistaa Ylioppilastutkintolautakunnan kanslian pääsihteerin palkkauksen.

4 §

Reaaliaineissa ja vieraissa kielissä järjestettävät kokeet

Reaaliaineissa järjestetään kokeet psykologiassa, filosofiassa, historiassa, yhteiskuntaopissa, fysiikassa, kemiassa, biologiassa, maantieteessä, terveystiedossa, uskonnossa ja elämänkatsomustiedossa.

Uskonnon kokeet järjestetään evankelisluterilaisessa ja ortodoksisessa uskonnossa.
Vieraissa kielissä järjestetään kokeet englannin, espanjan, italian, ranskan, saksan, venäjän, inarinsaamen, koltansaamen, pohjoissaamen, latinan ja portugalin kielissä.

5 §

Kokeiden laatiminen

Ylioppilastutkintolautakunta laatii ylioppilastutkinnon kokeiden tehtävät lukiokoulutuksesta annetun valtioneuvoston asetuksen (/) mukaisten nuorille tarkoitettuun lukiokoulutuksen oppimäärään kuuluvien kyseisen oppiaineen pakollisten ja valtakunnallisten valinnaisten opintojen oppimäärien mukaan.
Kokeissa on oppiainerajat ylittäviä tehtäviä.

6 §

Arvosanat

Kokeista annettavat arvosanat ovat laudatur, eximia cum laude approbatur, magna cum laude approbatur, cum laude approbatur, lubenter approbatur, approbatur ja improbatur.

7 §

Ylioppilastutkintotodistukseen merkittävät arvosanat

Ylioppilastutkintotodistukseen merkitään arvosanat hyväksytysti suoritetuista kokeista. Jos tutkinto katsotaan suoritetuksi hylätyn arvosanan estämättä, todistukseen merkitään myös hylätty arvosana.
Jos kokelas on uusinut kokeen ennen kuin tutkintotodistus on päivätty, todistukseen merkitään annetuista arvosanoista parempi. Jos parasta suoritusta ei voida arvostelun perusteella todeta, tutkintotodistukseen merkitään viimeiseksi suoritetun kokeen arvosana.

8 §

Koesuorituksen arvostelua koskevaan oikaisumenettelyyn liittyvä todistuksen antaminen ja tuloksen ilmoittaminen

Kokelaalle annetaan ylioppilastutkintotodistus tai todistus kokeiden suorittamisesta sen estämättä, että hänen suorituksensa arvosteluun on vaadittu oikaisua. Jos arvosana oikaisumenettelyn tuloksena muuttuu, palautetun ylioppilastutkintotodistuksen tai muun todistuksen tilalle annetaan maksutta uusi todistus.
Oikaisumenettelyn tulos ilmoitetaan kokelaan ja alle 18-vuotiaan kokelaan huoltajan lisäksi lukion rehtorille.

9 §

Voimaantulo

Tämä asetus tulee voimaan päivänä kuuta 20 .